

Bijela knjiga

Razvoj udomiteljske skrbi u regiji Europe i
Središnje Azije

Zahvale

Ovu Bijelu knjigu osmislili su, a njezino stvaranje usmjeravali regionalni savjetnik za zaštitu djece Aaron Greenberg i stručnjakinja za zaštitu djece Stela Grigoras u Regionalnom uredu UNICEF-a za Europu i Središnju Aziju (ECARO). Ovu verziju prvenstveno je izradila Natia Partskhaladze uz potporu Stele Grigoras.

ECARO zahvaljuje stručnjacima iz regije Europe i Središnje Azije, među ostalim kolegama iz UNICEF-a u Hrvatskoj, Gruziji, Moldaviji, Tadžikistanu i Turskoj, koji su pridonijeli izradi ove Bijele knjige. Posebno zahvaljuje članovima Vanjske referentne skupine: Louise Cox, Joanne Derrick, Robbieju Gilliganu, Mariji Herczog, Florence Martin, Danieli Reimer, Joanne Rogers, Hughu Salmonu, Ruslani Sirman, Rebecci Smith i Martini Štabi, koji su u osobnom i organizacijskom svojstvu imali ključnu ulogu u oblikovanju ove Bijele knjige.

Uredništvo

Dokument je s engleskog na hrvatski jezik prevela Integra, a dodatno jezično uredile i uskladile stručne termine Martina Štabi, Ivana Zadro i Martina Tomić Latinac iz Ureda UNICEF-a za Hrvatsku.

Izdavač: Ured UNICEF-a za Hrvatsku, 2024.

Pokrate

CO	Ured u zemlji
CRC	Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta
ECA	Europa i Središnja Azija
ECARO	Regionalni ured (UNICEF-a) za Europu i Središnju Aziju
MAPP	Model pristupa partnerstvu u roditeljstvu
MFC	Medicinska udomiteljska skrb
MTFC	Višedimenzionalno tretmanska udomiteljska skrb
NVO	Nevladina organizacija
PPA	Profesionalni roditeljski asistenti
PRIDE	Udomitelj za informacije, razvoj i obrazovanje
QoL	Kvaliteta života
SSW	Radnici u djelatnosti socijalne skrbi
TFC	Tretmanska udomiteljska skrb
UASC	Djeca bez pratnje i odvojena djeca
UNGA	Opća skupština Ujedinjenih naroda
UNICEF	Fond Ujedinjenih naroda za djecu

Sadržaj

Zahvale	2
Sadržaj	4
Pojmovnik izraza i definicija	6
Sažetak	9
Uvod	12
Kontekst	12
Ciljevi ove inicijative	13
Ključne definicije	15
Metodologija	16
Pouke iz globalnih i regionalnih dokaza o udomiteljskoj skrbi	17
Cjelokupni sustav zaštite djece	17
Društveni, gospodarski i kulturni kontekst koji utječe na korištenje udomiteljske skrbi	18
Zakonodavni okviri i okviri politika	20
Troškovi alternativne skrbi	22
Udomiteljska skrb	24
Vrste udomiteljske skrbi	25
<i>Dugoročna udomiteljska skrb</i>	25
<i>Kratkoročna udomiteljska skrb</i>	26
<i>Specijalizirana udomiteljska skrb</i>	27
Udomiteljska skrb za djecu izbjeglice i drugu djecu bez pratnje i odvojenu djecu	30
Okvir 1. Drugi oblici alternativne skrbi u obiteljskom okruženju: srodnička skrb i skrbništvo	33
Okvir 1 (nastavak)	34
Radnici koji podržavaju pružanje udomiteljske skrbi	36
Standardi i ograničenja udomiteljske skrbi	39
Okvir 2. Važnost sudjelovanja djeteta	40

<u>Načini pružanja usluge udomiteljske skrbi</u>	<u>40</u>
Profesionalizacija udomiteljske skrbi	40
<u>Ključne komponente kvalitetne usluge udomiteljske skrbi</u>	<u>44</u>
Angažiranje i zadržavanje udomitelja	44
Procjena i registracija udomitelja	48
<u>Podrška udomiteljima i njihovo osposobljavanje</u>	<u>49</u>
Uparivanje i priprema za smještaj	52
Podržavanje kontakta s biološkim obiteljima i reintegracije	53
Podrška pri izlasku iz udomiteljske skrbi	53
Praćenje i procjena	55
<u>Ključna razmatranja za jačanje sustava udomiteljske skrbi</u>	<u>56</u>
Pružanje raznih vrsta usluga udomiteljske skrbi kao dio holističkog sustava skrbi o djeci	57
Osiguravanje angažmana više dionika u pružanju udomiteljske skrbi	58
<u>Prilozi 1. – 3.</u>	<u>60</u>
<u>Prilog 1. – Sažetak preporuka za jačanje sustava skrbi o djeci za Rezoluciju Opće skupštine UN-a o pravima djeteta</u>	<u>60</u>
<u>Prilog 2. – Medicinska udomiteljska skrb, američki model</u>	<u>61</u>
<u>Prilog 3. – Višedimenzionalna tretmanska udomiteljska skrb</u>	<u>63</u>

Pojmovnik izraza i definicija

Alternativna skrb odnosi se na svaki oblik skrbi, formalni ili neformalni, čiji je cilj osigurati zaštitu i dobrobit djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi ili koja su u riziku od razdvajanja obitelji.¹ Ovisno o kontekstu, alternativna skrb može se pružati kroz srodničku skrb, različite oblike udomiteljstva, institucionalnu skrb (bez obzira radi li se o većem ili manjem broju djece) ili različite oblike samostalnog stanovanja uz podršku.

Djeca bez roditeljske skrbi su sva djeca o kojoj stalno ne skrbi barem jedan od roditelja, iz bilo kojeg razloga i u bilo kojim okolnostima.

Skrb u zajednici odnosi se na raspon usluga koje omogućuju pojedincima život u zajednici, a u slučaju djece, odrastanje u obiteljskom okruženju, a ne u rezidencijalnoj skrbi. Obuhvaća redovne usluge, kao što su socijalno stanovanje, zdravstvena skrb, obrazovanje, zapošljavanje, kultura i slobodno vrijeme, koje su dostupne svima bez obzira na vrstu njihovih poteškoća ili razinu podrške koja im je potrebna. Odnosi se i na specijalizirane usluge, kao što su osobna asistencija osobama s invaliditetom, odmor od skrbi i drugo. Osim toga, pojam uključuje skrb za djecu u obitelji i skrb nalik obiteljskoj, uključujući zamjensku obiteljsku skrb, preventivne mjere i podršku obitelji²

Deinstitucionalizacija je reforma sustava alternativne skrbi o djeci vođena javnim politikama, a čiji je cilj sprečavanje razdvajanja obitelji pružanjem odgovarajuće podrške djeci, obiteljima i zajednicama; povećanje i osnaživanje skrbi i usluga u obiteljskom okruženju i zajednici; priprema djece koja napuštaju skrb osiguravajući socijalnu uključenost, neometan prijelaz prema neovisnom življenju i ponovnom spajanju obitelji; te smanjenje usmjerenosti na institucionalnu skrb za djecu (i druge skupine).

Skrb u obiteljskom okruženju odnosi se na oblik kratkotrajne ili dugotrajne skrbi kojim se dijete smješta u obiteljsko okruženje, za razliku od rezidencijalne.³ Takvi oblici uključuju srodničku skrb, skrbništvo i udomiteljsku skrb.

Formalna skrb uključuje sve oblike alternativne skrbi, uključujući formalnu srodničku skrb / srodničku udomiteljsku skrb, udomiteljsku skrb ili smještaj u institucionalnoj skrbi, koju je naložilo upravno ili sudsko tijelo ili propisano ovlašteno tijelo.

Udomiteljska skrb je oblik alternativne skrbi djece na temelju odluke nadležnog tijela o smještaju u obitelji koja nije njihova vlastita, a koja je odabrana, kvalificirana, licencirana za pružanje takve skrbi i pod nadzorom nadležnog tijela.⁴ Udomiteljsku skrb može organizirati nadležno tijelo, i to na žurnoj, kratkoročnoj ili dugoročnoj osnovi, kako bi odgovorilo na niz različitih potreba s kojima se suočavaju djeca.

---

1 Opća skupština Ujedinjenih naroda (UNGA), Smjernice za alternativnu skrb o djeci, GA Res 142, UNGAOR, šezdeset četvrta sjednica, dodatak br. 49, svez. I, (A/64/49 (2010.)) 376, New York, 2010. <https://www.unicef.org/protection/alternative-care-Guidelines-English.pdf>.

2 Europska stručna skupina (EEG) za prelazak s institucionalne skrbi na skrb u zajednici, Zajedničke europske smjernice o prijelazu s institucionalne skrbi na skrb u zajednici, Bruxelles, 2012.

3 *Ibid.*

4 UNGA, Smjernice za alternativnu skrb o djeci.

Skrbništvo je pojam koji se koristi na nekoliko načina, uključujući: kao pravni institut kojim se ostvarivanje pojedinih sadržaja roditeljske skrbi prenosi na odrasle osobe različite od djetetovih roditelja ili koji se odnosi na neformalni odnos u kojem jedna ili više odraslih osoba preuzimaju odgovornost za skrb o djetetu.⁵

Prevenција ulaska i dugotrajnog ostanka u alternativnoj skrbi odnosi se na priznate i sustavne postupke (procjene, planiranja, praćenja i revizije ulaska u alternativnu skrb) kako bi se osigurala najprikladnija potpora za djetetove individualne potrebe i kako bi se alternativna skrb koristila samo kada je to nužno.⁶

Institucionalna skrb oblik je rezidencijalne skrbi u kojem su korisnici primorani živjeti zajedno u okviru „institucionalne kulture“. Razlika između institucionalne skrbi i drugih oblika rezidencijalne skrbi ne ovisi samo o veličini smještajnih objekata, već i o prirodi i kvaliteti pružene skrbi. Korisnici se tako odvajaju od šire zajednice i obično takvu skrb obilježavaju depersonalizacija, stroge rutine, uniformni kolektivni tretmani, izolacija i smjenski rad stručnjaka. Zahtjevi i pravila institucije imaju prednost pred individualnim potrebama djeteta.⁷

Srodnička skrb obiteljski je oblik skrbi unutar djetetove šire obitelji ili s bliskim prijateljima obitelji koji su poznati djetetu.⁸ Srodnička skrb može se pružiti kao neformalni dogovor, ako se dijete zbrinjava bez sudjelovanja treće strane ili kao **formalna srodnička skrb** (srodnička udomiteljska skrb i/ili skrbništvo), koje je naložilo upravno ili sudsko tijelo ili propisano ovlašteno tijelo. Formalna srodnička skrb uključuje procjenu obitelji i pružanje kontinuirane podrške i praćenja.⁹

Trajna skrb / planiranje trajne skrbi – izraz „trajan“ koristi se u odnosu na brigu o djeci kako bi se opisao kvalitetan, stalan, stabilan i kontinuiran oblik skrbi koji zadovoljava djetetove socijalne, emocionalne i razvojne potrebe. Izraz najčešće opisuje život u biološkoj obitelji ili povratak u biološku obitelj ili posvojenje u drugu obitelj.¹⁰

---

5 Better Care Network (BCN), Glossary of Key Terms, New York, b. d. (<https://bettercarenetwork.org/glossary-of-key-terms#top>).

6 Cantwell, Nigel, i dr., *Moving Forward: Implementing the 'Guidelines for the Alternative Care of Children'*, Centre for Excellence for Looked After Children in Scotland, Glasgow, UK, 2012. (

7 Lumos Foundation, *Putting Child Protection and Family Care at the Heart of EU External Action*, London, 2017. (

8 UNGA, Smjernice za alternativnu skrb o djeci.

9 Interagency Working Group on Unaccompanied and Separated Children, *Alternative Care in Emergencies Toolkit*, Save the Children, London, 2013.

10 UNGA, Smjernice za alternativnu skrb o djeci.

Reintegracija je proces u kojem se odvojeno dijete ponovno trajno povezuje sa svojom užom ili širom obitelji i svojom zajednicom podrijetla kako bi dobilo zaštitu i skrb te pronašlo osjećaj pripadnosti i svrhe u svim sferama života.¹¹

Rezidencijalna skrb odnosi se na bilo koji oblik življenja u grupnom okruženju u kojem se o djeci brine plaćeno osoblje u posebno određenom smještajnom objektu.¹² Rezidencijalna skrb pruža se u bilo kojem grupnom okruženju koje nije obiteljsko, kao što su sigurna mjesta za skrb u kriznim situacijama, tranzitni centri u kriznim situacijama i sve druge institucije za kratkotrajnu i dugotrajnu rezidencijalnu skrb, uključujući skrb u malim grupama.¹³

Radnici u djelatnosti socijalne skrbi (SSW) inkluzivan je koncept koji se odnosi na širok raspon stručnjaka i drugih radnika u javnim službama i organizacijama civilnog društva koji rade s djecom, mladima, odraslima, starijim osobama, obiteljima i zajednicama kako bi osigurali zdrav razvoj i dobrobit. SSW čini širok raspon praktičara, istraživača, rukovoditelja i odgajatelja, uključujući, ali ne ograničavajući se na, socijalne radnike, socijalne pedagoge, radnike koji skrbe o djeci i mladima, osobe koje rade s mladima i voditelje slučajeva, pri čemu socijalni rad ima dominantnu ulogu u tom sektoru.¹⁴

Podrška neovisnom življenju su postupci ili usluge kojima se podržava mlada osoba u vlastitom domu, grupnom obliku skrbi (npr. organizirano stanovanje uz povremenu podršku), hostelu ili drugom obliku smještaja kako bi postala neovisna.¹⁵

Institucionalna skrb manjeg opsega javni je ili privatni, licencirani, privremeni oblik skrbi u manjem grupnom okruženju a koji nije obiteljski, pruža se skupini od 4 do 6 djece, u kojoj radi visoko educirano plaćeno osoblje, s dodijeljenim odgovornim stručnim radnikom za svako dijete. Visok omjer broja osoba koje brinu o djeci (24 sata dnevno, 7 dana u tjedno, 365 dana u godini) na broj djece o kojoj brinu omogućuje individualiziranu pažnju za svako dijete, na temelju profesionalno razvijenog individualnog plana promjene koji uzima u obzir mišljenje djeteta.¹⁶

Dijete bez pratnje definira se kao osoba mlađa od 18 godina koja je državljanin treće zemlje ili osoba bez državljanstva i koja je stigla bez pratnje odrasle osobe koja je za nju odgovorna po zakonu ili po običaju, ili koja je ostala bez pratnje nakon ulaska na teritorij države članice Europske Unije.¹⁷

---

11 Wedge, Joanna, *Reaching for home: Global learning on family integration in low and middle-income countries*, Interagency Group on Reintegration, 2013.

12 BCN, *Glossary of Key Terms*.

13 UNGA, *Smjernice za alternativnu skrb o djeci*.

14 Global Social Service Workforce Alliance, *Defining the Social Service Workforce*, Briefing Paper, b. d., Washington D.C. (

15 Save the Children, *Protection Fact Sheet: Child protection and care related definitions*, London, 2017. (<http://resourcecentre.savethechildren.se/sites/default/files/documents/5608.pdf>).

16 UNICEF ECARO, *The role of small-scale residential care for children in the transition from institutional to community-based care and in the continuum of care in the Europe and Central Asia Region*, Bijela knjiga, Ženeva, 2020.

17 Europska unija, *Direktiva Vijeća 2001/55/EZ o minimalnim standardima za dodjelu privremene zaštite u slučaju masovnog priljeva raseljenih osoba te o mjerama za promicanje uravnoteženih napora država članica pri prihvatu i snošenju posljedica prihvata tih osoba*, Bruxelles, 2001.

Sažetak

Nakon desetljeća zagovaranja i dijaloga o politikama utemeljenog na dokazima mnoge vlade u regiji Europe i Središnje Azije (ECA) ostvarile su znatan napredak u reformi i deinstitucionalizaciji svojih nacionalnih sustava skrbi za djecu. Smanjile su usmjerenost na štetnu institucionalnu skrb uvođenjem novih usluga u zajednici za podršku obiteljima i novih usluga u obiteljskom okruženju za djecu kojoj je potrebna alternativna skrb. Osim toga, udomiteljsku skrb integrirale su u postojeće sustave alternativne skrbi. Međutim, udomiteljska skrb i dalje je nedovoljno razvijena i pogrešno shvaćena u mnogim zemljama u regiji, a lokalnim zajednicama još je uvijek relativno nepoznata. Zbog toga je alternativna skrb u nekim zemljama i dalje usmjerena na institucionalnu skrb ne kao alternativnu mogućnost u krajnjem slučaju, već kao na jedinu mogućnost za djecu koja izgube skrb roditelja i za koju se ne može organizirati srodnička skrb. Iako je srodnička skrb bitan oblik podrške (i često najbolja alternativna mogućnost za dijete bez roditeljske skrbi), zbog nedovoljnog kapaciteta sustava za podršku srodnicima pružateljima skrbi rijetko je dostupna.

Regionalni ured UNICEF-a za Europu i Središnju Aziju (ECARO) pokrenuo je participativni proces izrade Bijele knjige o razvoju udomiteljske skrbi kako bi podržao nacionalne vlade i UNICEF-ove urede u zemljama u regiji u nastojanjima da razviju i ojačaju udomiteljsku skrb kao dio nacionalnih sustava alternativne skrbi. U Bijeloj knjizi nastoji se odgovoriti na ključna pitanja oblikovatelja politika i praktičara, a ona služi kao zagovarački dokument za informiranje o udomiteljskoj skrbi i promicanje jačanja te skrbi kao dijela sustava alternativne skrbi u zemljama regije ECA.

Globalni i regionalni dokazi o udomiteljskoj skrbi pokazuju da bi razvoj usluga udomiteljske skrbi trebao biti popraćen i biti povezan sa širim **jačanjem sustava zaštite djece**, a ne biti uveden umjesto njega. Kao prioritet trebalo bi se pobrinuti da cjelokupni nacionalni sustav zaštite djece pruža sveobuhvatnu podršku djeci i njihovim obiteljima u zajednici, a to uključuje postojanje infrastrukture potrebne za pružanje usluga alternativne skrbi u obiteljskom okruženju, uključujući udomiteljsku skrb.

Razvoj i diversifikacija usluga udomiteljske skrbi trebao bi odražavati i prilagođavati se različitim **društvenim, gospodarskim i kulturnim kontekstima i kapacitetima sustava** koji određuju potrebu za alternativnom skrbi. Ti kontekstualni čimbenici uključuju dostupnost i kapacitet srodničke skrbi, poteškoće s kojima se suočavaju obitelji izložene riziku od razdvajanja i potrebe djece koja su već odvojena od roditelja i smještena u institucionalnu skrb.

Da bi usluge udomiteljske skrbi učinkovito funkcionirale, trebalo bi ih dobro definirati **normativnim okvirom** koji podržava i regulira različite aspekte udomiteljske skrbi. Taj okvir uključuje zakonodavstvo u području socijalne i dječje skrbi i drugim srodnim sektorima, kapacitet sustava, standarde kvalitete, zakonske smjernice i standardne operativne postupke. Normativni okvir zemlje trebao bi i propisivati ulogu vlade u praćenju i procjeni usklađenosti sa zahtjevima navedenima u tim zakonima, politikama i postupcima te snage i kvalitete udomiteljske skrbi u okviru sustava alternativne skrbi.

U brojnim zemljama i regijama dokazane su **financijske prednosti** prestanka usmjerenosti na institucionalnu skrb i davanja prednosti financiranju usluga podrške obitelji i oblika alternativne skrbi u obiteljskom okruženju. Vlasti bi trebale uspostaviti metodologiju za točno utvrđivanje troškova usluga alternativne skrbi kako bi se izradili planovi transformacije s utvrđenim troškovima i proračun za održivo pružanje usluga udomiteljske skrbi za djecu s različitim i složenim potrebama. Pri tom utvrđivanju troškova trebalo bi u potpunosti uzeti u obzir proračun za pružanje usluga, kao i infrastrukturu i održavanje, administraciju, usluge podrške i druge izravne i neizravne troškove. U zemljama koje trenutačno rade na razvoju radne snage u djelatnosti socijalne skrbi i usluga podrške vlade ne bi trebale očekivati ni zahtijevati trenutne uštede troškova od prelaska s institucionalnih na oblike skrbi u obiteljskom okruženju, uključujući udomiteljsku skrb. Naprotiv, prednosti tog prelaska trebale bi mjeriti u smislu pozitivnih ishoda za djecu i njihovu opću dobrobit te psihofizičko zdravlje, zajedno s budućim fiskalnim prostorom stvorenim i održanim dugoročnim smanjenjem državne potrošnje na skupe, neučinkovite i štetne oblike institucionalne skrbi.

Dostupnost kvalificiranih **radnika u djelatnosti socijalne skrbi** koji imaju odgovarajuće financiranje i podršku te rade u bliskoj suradnji s drugim stručnjacima trebalo bi smatrati jednim od najvažnijih uvjeta za učinkovitu uslugu udomiteljske skrbi jer socijalni radnici i drugi stručnjaci imaju glavnu ulogu u određivanju najboljeg interesa djeteta. Ako nakon razmatranja i iscrpljivanja svih mogućnosti podrške obitelji socijalni radnik ocijeni da je djetetu potreban smještaj izvan vlastite obitelji, pružanje tih usluga trebalo bi se voditi načelima Smjernica UN-a za alternativnu skrb. U tim smjernicama prednost se daje oblicima skrbi u obiteljskom okruženju, počevši od srodničke skrbi, ali uključujući i udomiteljsku skrb, kao i posvojenje (ako je potrebno i prikladno kao trajno rješenje). U smjernicama se navodi da bi ti oblici skrbi u obiteljskom okruženju trebali imati prednost u odnosu na rezidencijalne oblike alternativne skrbi. Međutim, pri razvoju nove usluge i prakse kao što je udomiteljska skrb potrebno je uspostaviti osjetljivu ravnotežu kako bi razvoj usluga udomiteljske skrbi zadovoljio potrebe djece o kojima se ne mogu brinuti srodnici pružatelji skrbi, ali ne i zamijenio ili spriječio odrastanje djece u njihovim zajednicama i kulturi te održavanje veza i odnosa s rodbinom. Kako bi se postigla ta ravnoteža, trebalo bi na odgovarajući način podržati srodničku skrb, i to pravnim priznavanjem, novčanom naknadom i uslugama.

Ako se utvrdi da je udomiteljska skrb u najboljem interesu djeteta, sustav bi trebao moći zadovoljiti različite potrebe tog djeteta u stabilnom, kulturno i etnički relevantnom okruženju udomiteljske skrbi. Iako se u ovoj Bijeloj knjizi opisuju različite **vrste usluga udomiteljske skrbi**, ne bi ih trebalo smatrati strogim oblicima skrbi, već prilagoditi trenutačnim i dugoročnim potrebama skrbi pojedine djece i njihovih obitelji, među ostalim djece s teškoćama u razvoju, djece sa složenim problemima u ponašanju te emocionalnom, mentalnom ili tjelesnom zdravlju i djece u sukobu sa zakonom.

Vlade bi trebale razmotriti upotrebu resursa nedržavnih aktera za podršku razvoju lokalnih, inovativnih modela udomiteljske skrbi, poboljšanje angažiranja, osposobljavanja i podrške udomiteljima te općenito poboljšanje kvalitete tih usluga. U mnogim se zemljama **eksternalizacija** nekih ili svih komponenti usluga udomiteljske skrbi neprofitnim

organizacijama, koje rade pod vodstvom i kontrolom odgovornih državnih tijela, pokazala kao učinkovit pristup.¹⁸

Zbog sve veće potražnje za udomiteljskom skrbi u mnogim je se zemljama više ne smatra samo dobrovoljnom aktivnošću povezanom s uobičajenim zadacima, već ulogom koja zahtijeva specifične vještine, osposobljavanje i podršku. U regiji ECA i dalje se raspravlja o pitanju je li korisno ili prikladno transformirati udomiteljsku skrb u formalno zanimanje i što bi točno takva transformacija podrazumijevala. Ipak, neke zemlje regije već primjenjuju pristup koji uključuje profesionalizaciju usluga udomiteljske skrbi. To podrazumijeva veću usmjerenost na ocjenu, licenciranje, osposobljavanje i praćenje udomiteljske skrbi, kao i novčanu naknadu za rad pružatelja skrbi. To je značajan razvoj koji uključuje neke ključne elemente obećavajuće prakse, posebno za djecu kojoj je potrebna složena podrška.

Zaključak je Bijele knjige da je razvoj usluge udomiteljske skrbi koja dobro funkcionira moguć samo ako se ta usluga integrira u učinkovit sustav zaštite djece čiji je cilj da svako dijete odrasta u sigurnoj obitelji. Stoga bi, prije nego što razmotre preporuke specifične za jačanje usluga udomiteljske skrbi, nacionalne vlade prvo trebale poraditi na jačanju svojih sustava zaštite djece i svojih struktura.

UNICEF-ovi uredi u zemljama, vlade i nacionalni partneri trebali bi poduzeti mjere kako bi se kontekstualizirali dokazi i preporuke navedeni u ovoj Bijeloj knjizi. Taj će rad biti još učinkovitiji ako se u njega uključi **višesektorska i višeagencijska nacionalna referentna skupina** koju vodi država i koja ima tehničku potporu UNICEF-a. **Nacionalno strateško planiranje** za jačanje usluga alternativne skrbi u obiteljskom okruženju, uključujući udomiteljsku skrb, trebalo bi se temeljiti na procijenjenim potrebama djece koja su trenutno smještena u rezidencijalnu skrb ili su izložena riziku od razdvajanja obitelji. Rad na razini zemlje dodatno će podržati **mreža regionalnih stručnjaka**, koja bi mogla biti idealna prilika za razmjenu obećavajućih praksi i najnovijih istraživanja. Ujedno bi mogla pružati tehničke savjete, podržavati pilot-projekte i pratiti razvoj usluga udomiteljske skrbi specifičnih za kontekst i sustava podrške u zemljama koje ih nastoje razviti.

---

¹⁸ Iako postoje zemlje koje usluge alternativne skrbi povjeravaju privatnom sektoru, u ovoj Bijeloj knjizi ne razmatra se ta dimenzija niti se razmatra je li uključivanje privatnog sektora u pružanje alternativne skrbi učinkovit pristup kvaliteti i cjenovnoj pristupačnosti.

Uvod

Kontekst

Razvoj udomiteljske skrbi u regiji Europe i Središnje Azije (ECA) trebalo bi promatrati u kontekstu globalnog pokreta za reformu sustava skrbi za djecu, osmišljenog u skladu s ključnim načelima Konvencije UN-a o pravima djeteta (CRC, 1989.), Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom (CRPD, 2006.), Rezolucije Opće skupštine UN-a o pravima djeteta (2019.) i Smjernica UN-a za alternativnu skrb o djeci (2010.). U Europi su ta načela potvrđena i dodatno izražena u članku 16. Europske socijalne povelje (ESC, 1996.) i Zajedničkim europskim smjernicama o prelasku s institucionalne skrbi na skrb u zajednici (2012.).

Te konvencije i smjernice zajedno čine jasan normativni okvir u kojem se naglašava da bi države trebale ulagati u socijalne usluge u zajednici usmjerene na dijete i obitelj, razvijati i jačati zakone, politike i programe i pobrinuti se da radnici u djelatnosti socijalne skrbi (SSW) i povezani radnici u području zdravstva, obrazovanja, pravosuđa i socijalne zaštite mogu riješiti temeljne uzroke i spriječiti nepotrebno odvajanje djece od njihovih obitelji. Osim toga, naglašava se potreba da se djeci s teškoćama u razvoju i drugoj stigmatiziranoj i socijalno isključenoj djeci zajamči da mogu živjeti sa svojim obiteljima i unutar svojih zajednica dobiti potrebnu podršku u smislu zdravlja, obrazovanja, pravosuđa, igre i slobodnog vremena. Ta vizija normativnog okvira i politike, koja naglašava podršku obitelji i prevenciju, usmjerava globalni plan skrbi za djecu od uže usredotočenosti na zatvaranje velikih ustanova prema univerzalnijem pristupu koji se temelji na pravima djeteta.

U mnogim zemljama u regiji ECA nakon desetljeća zagovaranja i dijaloga o politikama utemeljenog na dokazima na osnovi te vizije¹⁹ ostvaren je znatan napredak u reformi i deinstitutionalizaciji nacionalnih sustava skrbi za djecu. To je postignuto razvojem učinkovitih, preventivnih i prilagodljivih mehanizama jačanja obitelji i podrške obitelji kako bi se smanjila usmjerenost na štetnu institucionalnu skrb.

Međutim, u mnogim zemljama ECA-e udomiteljska skrb još uvijek je nedovoljno razvijena, pogrešno shvaćena i često nepoznata na lokalnoj razini, iako je ključan element prelaska s institucionalnih usluga na usluge skrbi u obiteljskom okruženju.²⁰ Stoga su nacionalni sustavi skrbi u tim zemljama još uvijek usmjereni na institucionalnu ili srodničku skrb. Iako je srodnička skrb bitan oblik podrške (i često sljedeća najbolja alternativa za dijete nakon roditeljske skrbi), sve je teže izvediva za mnogu djecu zbog slabljenja srodničkih veza, migracija, društvene i gospodarske nestabilnosti i oružanih sukoba u kombinaciji s ograničenom podrškom vlada dogovorima o srodničkoj skrbi. Ako se ne provodi ocjena prikladnosti i mogućih rizika srodnika, a srodnicima se ne pruža podrška niti ih se prati,

---

19 „Utemeljen na dokazima“ odnosi se na pristup u kojem se zagovaranje i razvoj politika temelje na praktičnoj primjeni rezultata najboljih dostupnih aktualnih istraživanja.

20 Juraev, Jovidsho, *Study Report - Rapid Assessment of Guardianship and Trusteeship systems in Tajikistan*, UNICEF Tadžikistan, Dušanbe, 2020.

i srodnička skrb može dovesti djecu u opasnost od zanemarivanja, iskorištavanja ili zlostavljanja.

Oblici formalne udomiteljske skrbi uvedeni su ili testirani u pilot-studijama u zemljama u kojima je razvoj sustava alternativne skrbi napredniji, ali im je potrebna stalna podrška i ulaganje kako bi se ti novi oblici skrbi i sustavi koji ih podržavaju uspješno provodili i održavali u odgovarajućim razmjerima, tako da nijedno dijete nepotrebno ne ostane u sustavu institucionalne skrbi i da ne pati zbog niskokvalitetnih usluga alternativne skrbi u zajednici.

Stoga je očito da, iako su zemlje ECA-e postigle znatan napredak u razvoju udomiteljske skrbi i mnoge od njih u potpunosti zamjenjuju institucionalnu skrb, u većini zemalja još uvijek postoji znatan prostor za napredak. Najnoviji dokazi i dobro kontekstualizirane smjernice nacionalnim donositeljima odluka mogu pomoći u nastojanjima da smanje štetne učinke institucionalne skrbi, ojačaju kontinuitet usluga skrbi za djecu, spriječe nepotrebno razdvajanje obitelji, poboljšaju kvalitetu i učinkovitost usluga alternativne skrbi u obiteljskom okruženju i, općenito, osiguraju bolje ishode za djecu i društva.

Ciljevi ove inicijative

Kako bi se poboljšalo razumijevanje uloge udomiteljske skrbi u sustavima skrbi za djecu i dodatno informiralo nacionalne vlade i UNICEF-ove urede u zemljama u regiji ECA, Regionalni ured UNICEF-a pokrenuo je participativni proces za izradu Bijele knjige o jačanju udomiteljske skrbi. Glavni je cilj ispitati položaj udomiteljske skrbi u kontinuitetu usluga skrbi za djecu i razmotriti različite oblike udomiteljske skrbi koje su zemlje razvile kako bi odgovorile na potrebe raznolikog raspona djece kojima može koristiti taj oblik skrbi u obiteljskom okruženju. U tu svrhu u Bijeloj knjizi razmatraju se ključna pitanja koja postavljaju oblikovatelji politika i praktičari, utvrđuju se glavne prepreke s kojima se suočavaju pri razvoju različitih oblika udomiteljske skrbi te ona služi kao zagovarački dokument za promicanje jačanja sustava udomiteljske skrbi u cijeloj regiji. U ovom dokumentu primjenjuje se pristup utemeljen na pravima i pravednosti, koji je prije svega usmjeren na jamčenje sposobnosti sustava udomiteljske skrbi da zadovolji potrebe djece s teškoćama u razvoju, djece iz manjinskih skupina i druge ugrožene djece.

Stupanj razvoja sustava udomiteljske skrbi znatno se razlikuje među zemljama regije ECA, od zemalja s dugom poviješću pružanja različitih usluga udomiteljske skrbi do zemalja u kojima je alternativna skrb u obiteljskom okruženju ograničena na neformalnu srodničku skrb.²¹ S obzirom na taj raznoliki raspon konteksta i potreba u ovoj se Bijeloj knjizi pokušava odgovoriti na podjednako širok sljedeći raspon pitanja relevantnih za različite kontekste:

1. Što je udomiteljska skrb i kako se razlikuje od srodničke skrbi?

---

21 Juraev, J., *Study Report -- Tajikistan*.

2. Je li potrebno formalizirati oblike alternativne skrbi u obiteljskom okruženju i koji su izazovi usluga formalne u usporedbi s uslugama neformalne skrbi?
3. Koje su vrste udomiteljske skrbi i kako mogu zajamčiti kontinuitet skrbi za djecu kojoj je potrebna skrb?
4. Koji su ključni elementi sustava skrbi za djecu potrebni kako bi usluge udomiteljske skrbi koje se pružaju bile kvalitetne?
5. Koja je uloga države u reguliranju, pružanju i podržavanju usluga udomiteljske skrbi i kako može uključiti nedržavne aktere u jačanje tog sustava?
6. Koje su ključne komponente sustava udomiteljske skrbi koje su potrebne kako bi usluge koje se pružaju bile visokokvalitetne, djelotvorne i učinkovite?
7. Kako se motivacija i predanost udomitelja, standardi udomiteljske skrbi i kvaliteta sustava i usluga skrbi za djecu mogu povećati i održati kako nijedno dijete ne bi ostalo bez sigurnog i brižnog obiteljskog okruženja?

Iznad svega, cilj je opisati kako postići i održati odgovarajuću ravnotežu između različitih oblika alternativne skrbi u obiteljskom okruženju kako bi ova Bijela knjiga postala temelj za budući razvoj udomiteljske skrbi u regiji ECA. To podrazumijeva osiguravanje da se djecu u alternativnu skrb smješta samo kad je to nužno i uvijek u oblik skrbi koji je najprikladniji za njihove potrebe, a da je sprečavanje razdvajanja obitelji pritom uvijek u prvom planu kad god je to moguće.

Ova Bijela knjiga ponajprije je namijenjena uredima UNICEF-a u zemljama, koji su osposobljeni za pružanje tehničke podrške nacionalnim vladama i podnacionalnim vlastima te drugim nedržavnim akterima koji su trenutačno ili potencijalno uključeni u planiranje, razvoj, pružanje i podržavanje sustava udomiteljske skrbi. Namijenjena je i akademskim ustanovama, stručnim udrugama, udrugama udomitelja, djece i roditelja u kontaktu s državnim sustavom skrbi, kao i drugim agencijama UN-a koji se bave zaštitom djece i socijalnom zaštitom.

Ključne definicije

Kako bi se standardizirala uporaba pojmova i potaknulo šire razumijevanje ključnih pojmova, u Bijeloj knjizi upotrebljavaju se definicije iz „Smjernica UN-a za alternativnu skrb o djeci“;²² dokumentima „Moving Forward: Handbook for the Implementation of the Guidelines“;²³ „Better Care Network Glossary“;²⁴ „Guidelines on Children’s Reintegration“²⁵ i drugim regionalnim i globalnim materijalima.

Alternativna skrb svaki je formalni ili neformalni oblik skrbi kojim se osigurava zaštita i dobrobit djece bez roditeljske skrbi ili djece koja su u riziku od razdvajanja obitelji.²⁶ Može se pružati kroz udomiteljsku skrb, srodničku skrb, rezidencijalnu skrb (neovisno o tome je li riječ o većem ili manjem broju djece) ili samostalno stanovanje uz podršku.

Udomiteljska skrb u Smjernicama UN-a za alternativnu skrb o djeci definira se kao „situacije u kojima za potrebe pružanja alternativne skrbi mjerodavne vlasti smještaju djecu u kućanstvo obitelji koja nije djetetova vlastita obitelj, a koja je odabrana, kvalificirana, odobrena i nadzirana za pružanje takve skrbi“.²⁷ Nadležno tijelo može je organizirati na žurnoj, kratkoročnoj ili dugoročnoj osnovi kako bi odgovorilo na niz različitih potreba ovisno o situaciji u kojoj je djetetu potrebna alternativna skrb.

Srodnička skrb oblik je alternativne skrbi u obiteljskom okruženju koji se pruža unutar proširene obitelji djeteta ili u bliskih prijatelja obitelji koje dijete poznaje.²⁸ Pružanje tih usluga trebalo bi se voditi načelima Smjernica UN-a za alternativnu skrb i stoga bi srodničkoj skrbi trebalo dati prednost pred drugim oblicima alternativne skrbi.²⁹ To može biti neformalni oblik skrbi: za dijete se skrbi netko iz njegove mreže srodnika bez sudjelovanja treće strane, državne ili nedržavne. U mnogim zemljama regije ECA takvi se oblici skrbi nazivaju i „patronat“. Ako je srodnička skrb formalni oblik skrbi, naložilo ju je ili odobrilo upravno ili sudsko tijelo.³⁰ To se u nekim zemljama regije ECA naziva srodnička udomiteljska skrb (za više pojedinosti vidjeti Pojmovnik).

22 UNGA, Smjernice za alternativnu skrb o djeci.

23 Cantwell i dr., *Moving Forward: Implementing the Guidelines for the Alternative Care of Children*.

24 BCN, Glossary of Key Terms.

25 Family for Every Child, *Guidelines on Children’s Reintegration, developed by the inter-agency group on children’s reintegration*, London, 2016. (

26 UNGA, Smjernice za alternativnu skrb o djeci.

27 UNGA, Smjernice za alternativnu skrb o djeci.

28 *Ibid.*

29 Better Care Network (BCN), Key recommendations for the 2019 UNGA Resolution on the Rights of the Child with a focus on children without parental care, New York, 2019.

30 Interagency Working Group on Unaccompanied and Separated Children, ‘Alternative Care in Emergencies Toolkit’

Metodologija

Pregled dokumentacije bio je glavna metoda za izradu ove Bijele knjige. Njime su obuhvaćeni sekundarni podaci iz pet glavnih zemalja: Hrvatske, Gruzije, Moldove, Tadžikistana i Turske. Njih je UNICEF ECARO uz savjetovanje s UNICEF-ovim uredima u zemljama odabrao kao zemlje koje su trenutačno vrlo zainteresirane i predane razvoju udomiteljske skrbi ili kao zemlje s iskustvom u obećavajućim praksama u razvoju svojih sustava udomiteljske skrbi. Pregledom dokumentacije obuhvaćene su i druge zemlje u toj regiji s naprednim sustavima udomiteljske skrbi koji su se godinama razvijali, koje su mnogo radile na diversifikaciji i jačanju svojih sustava i usluga.

Konkretnije, pregledom dokumentacije obuhvaćeni su:

- siva literatura: niz dokumenata koje su izradile nevladine organizacije (NVO), UNICEF i drugi subjekti, uključujući relevantna izvješća, zakonodavstvo zemalja, tehničke standarde i smjernice, preispitivanja programiranja, procjene i analize
- stručno recenzirana literatura: članci u časopisima u kojima se raspravlja o bazi dokaza za udomiteljsku skrb, s analizom sustava i usluga udomiteljske skrbi na nacionalnoj, regionalnoj ili globalnoj razini
- internet i internetske stranice: informacije o državnim statistikama i druge odabrane informacije na objavljenim internetskim stranicama.

Razgovori s ključnim informatorima obavljani su s predstavnicima UNICEF-a iz glavnih zemalja, kao i stručnjacima i ključnim akterima u tom području na globalnoj razini. Oni su uključivali detaljne intervjue kako bi se utvrdila glavna pitanja za raspravu kojima bi se Bijela knjiga trebala baviti te načini na koje bi takva Bijela knjiga mogla biti korisna nacionalnim akterima.

Savjetovanja s **Vanjskom referentnom skupinom** provedena su putem internetskih sastanaka i razmjene e-pošte kako bi se pružile informacije na kojima će se postupak izrade Bijele knjige temeljiti i pregledale radne verzije koje je pripremila međunarodna savjetnica. Među članovima skupine bili su stručnjaci sa terena koji su predstavljali regionalne i globalne akademske institucije i druge organizacije.

Pouke iz globalnih i regionalnih dokaza o udomiteljskoj skrbi

---

Cjelokupni sustav zaštite djece

Još je mnogo toga potrebno učiniti kako bi se okončalo dugo i bolno nasljeđe institucionalizacije djece u regiji ECA. Prema posljednjem izvješću UNICEF-a, 456 000 djece u cijeloj regiji ECA živi u objektima rezidencijalne skrbi, uključujući ustanove u kojima je smješten velik broj djece.³¹ Udio djece koja žive u objektima rezidencijalne skrbi u regiji ECA dvostruko je veći od globalnog prosjeka, pa tako u njoj 232 od 100 000 djece živi u rezidencijalnoj skrbi u usporedbi sa 105 od 100 000 djece u svijetu. Zapadna Europa bilježi najvišu stopu djece u objektima rezidencijalne skrbi, i to 294 od 100 000 djece, što je gotovo trostruko više od svjetskog prosjeka. Ta viša stopa u zapadnoj Europi djelomično je posljedica porasta broja djece i mladih bez pratnje koji u posljednjem desetljeću bježe od sukoba i traže azil u Europi. Podaci iz 2021. pokazuju smanjenje udjela djece koja žive u objektima rezidencijalne skrbi u sveukupnom broju djece u alternativnoj skrbi u mnogim zemljama u regiji od posljednje analize iz 2010. U 15 od 23 zemlje u regiji ECA koje dostavljaju podatke o formalnoj skrbi u obiteljskom okruženju i rezidencijalnoj skrbi više od dvije trećine djece u formalnoj alternativnoj skrbi bilo je u formalnoj skrbi u obiteljskom okruženju u 2021. Podaci upućuju na to da je skrb u obiteljskom okruženju postala glavna vrsta formalne alternativne skrbi u zemljama u kojima je nekad prevladavala rezidencijalna skrb (Bugarska, Gruzija i Moldova) jer su vlade provele politike deinstitucionalizacije i znatno uložile u skrb u obiteljskom okruženju. U Turskoj i Rumunjskoj ulaganja u prevenciju i podršku obitelji te promicanje udomiteljske skrbi doprinijeli su smanjenju broja djece u određenim vrstama objekata rezidencijalne skrbi, kao što su domovi za djecu.

Korištenje rezidencijalne skrbi, a osobito ustanova u kojima je smješten velik broj djece, u suprotnosti je s pravima djece sadržanima u Konvenciji UN-a o pravima djeteta i opsežnim dokazima o fizičkoj, neurobiološkoj, psihološkoj, mentalnoj i ekonomskoj šteti i troškovima institucionalizacije i o potencijalnim prednostima reformiranja sustava skrbi za djecu kako bi se okončalo oslanjanje na takve institucije. Slijedom toga, mnogi ključni nacionalni, regionalni i globalni akteri u području reforme skrbi za djecu izradili su preporuke politike utemeljene na dokazima za reformu nacionalnih sustava zaštite djece i smanjenje usmjerenosti na institucionalnu skrb.

U Prilogu 1. nalazi se sažetak preporuka koje je izdalo globalno udruženje 256 organizacija, mreža i agencija za uključivanje u Rezoluciju Opće skupštine Ujedinjenih naroda (UNGA) iz 2019. o pravima djeteta.³² U njima se kao prioriteti navode deinstitucionalizacija sustava skrbi za djecu i prelazak na oblike skrbi u obiteljskom okruženju i zajednici te jednako postupanje s djecom s teškoćama u razvoju. Njihova je provedba od ključne važnosti za

---

31 Regionalni ured UNICEF-a za Europu i Središnju Aziju, TransMonEE analytical series: Pathways to Better Protection - Taking stock of the situation of children in alternative care in Europe and Central Asia, UNICEF, Ženeva, 2024.

32 BCN, Key recommendations for the 2019 UNGA Resolution on the Rights of the Child with a focus on children without parental care.

oblikovanje načina na koji se usluge pružaju, ali i za izgradnju infrastrukture potrebne za jačanje usluga alternativne skrbi u obiteljskom okruženju, uključujući udomiteljsku skrb.

Slični prioriteti prepoznati su kao ključni za provedbu sveobuhvatne reforme skrbi tijekom Dana opće rasprave o dječjim pravima i alternativnoj skrbi 2021. u organizaciji Odbora za prava djeteta, uz sudjelovanje gotovo 2000 djece i mladih iz cijelog svijeta.³³ U regiji ECA ti su prioriteti imali važnu ulogu u oblikovanju prioriteta reformi u posljednja dva desetljeća.

Društveni, gospodarski i kulturni kontekst koji utječe na korištenje udomiteljske skrbi

Način na koji se usluge alternativne skrbi, uključujući udomiteljsku, razvijaju i koriste u velikoj je mjeri određen političkim, socioekonomskim i kulturnim kontekstom svake zemlje.³⁴ Budući da je dio usluga skrbi za djecu, udomiteljska skrb smatra se uslugom zamjene za obitelj koja se pruža u sustavima u kojima se državna skrb najčešće koristi kao krajnje rješenje za zaštitu djeteta u slučajevima zlostavljanja ili zanemarivanja, a o njoj se odlučuje nalogom suda ili odlukom posebnog povjerenstva, ili ako roditelji djeteta jednostavno ne mogu ili ne žele pružiti odgovarajuću skrb. Primjeri zemalja koje upotrebljavaju taj pristup uključuju Australiju, Englesku i Sjedinjene Američke Države (SAD). U Engleskoj je 65 % djece u državnoj skrbi 2018. bilo zlostavljano ili zanemarivano. S druge strane, u sustavima koji su više usmjereni na jačanje obitelji (npr. Njemačka, Finska i Švedska) uključivanje djece u skrb češće je dobrovoljno, odnosno uz suglasnost obitelji, kao oblik podrške obiteljima koje se suočavaju s poteškoćama. U takvim kontekstima udomiteljska skrb češće se upotrebljava kao preventivni mehanizam podrške obitelji ili za zadovoljavanje složenih potreba djeteta,^{35 36} pruža se uz izravnu podršku djetetovoj biološkoj obitelji. Međutim, u obje kategorije zemalja udomiteljska se skrb kao oblik alternativne skrbi razmatra tek nakon što se srodnička skrb uz podršku (koja se obično smatra poželjnijom) razmotri i isključi kao nesigurna ili neizvediva.

U trećoj kategoriji zemalja, osobito u regiji ECA, češći je razlog za smještaj djeteta u alternativnu skrb siromaštvo ili njegovi učinci u kombinaciji s drugim čimbenicima. To je osobito slučaj kad sustavi socijalne zaštite ne pružaju odgovarajuću sigurnosnu mrežu za obitelji koje se suočavaju s ekonomskim poteškoćama i drugim socioekonomskim izazovima i šokovima.^{37 38} Međutim, u takvim kontekstima siromaštvo je samo po sebi rijetko dovoljan razlog za smještaj djeteta u alternativnu skrb. Naprotiv, ono je obično temeljni čimbenik, koji je u sjecištu i pojačava druge čimbenike rizika, uključujući

33 Odbor za prava djeteta, *Outcome Report: 2021 Day of General Discussion on Children's Rights and Alternative Care*, Ženeva, 2021.

34 Attepe, Seda i Serap Arsal Tomas, *Specialized Foster Care for Children who are Victims of Crime or Juvenile Offenders*. Literature Review, Turska, b. d.

35 Attepe, S. i Tomas, S. A., 'Specialized Foster Care for Children who are Victims of Crime or Juvenile Offenders'.

36 Laklija, Maja, *Foster care models in Europe*. Forum za kvalitetno udomiteljstvo djece, Zagreb, 2011.

37 Carter, Richard, *Family Matters: A Study of Institutional Child Care in Central and Eastern Europe and the Former Soviet Union*, EveryChild, London, 2005.

38 Browne, Kevin, Shihning Chou i Kate Whitfield, K., *Child Abandonment and Its Prevention in Europe*. Sveučilište u Nottinghamu, UK, 2012.

beskućništvo, nezaposlenost, razvod, samohrano roditeljstvo ili maloljetničku trudnoću, nasilje u obitelji, zlorabu opojnih sredstava ili kaznu zatvora, ili pak kombinaciju tih negativnih iskustava. Razdvajanje obitelji doprinosi i stigmatiziranje i diskriminacija djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom, kao i određenih etničkih manjinskih skupina (npr. Roma), za koje je višestruko veća vjerojatnost da će biti institucionalizirani u većini zemalja regije ECA nego pripadnici opće populacije.^{39 40} Razvoj udomiteljske skrbi u tim sustavima stoga bi trebao biti prilagođen potrebama djece iz skupina koje se suočavaju s najvećim rizikom od razdvajanja obitelji, kao i djece koja su već doživjela razdvajanje obitelji i već su smještena u neku ustanovu.

U tom kontekstu zalaganja za razvoj udomiteljske skrbi trebali bi ojačati mehanizme prevencije ulaska i dugotrajnog ostanka u alternativnoj skrbi – mehanizme procjene i donošenja odluka – iz dva razloga. Prvo, da se utvrdi treba li djetetu alternativna skrb i drugo, da se odluči koji je najbolji i najprikladniji oblik smještaja s obzirom na njegove potrebe. To su načela koja su u priručniku „Moving Forward“ o provedbi Smjernica UN-a za alternativnu skrb o djeci⁴¹ sažeta kao **nužnost** i **prikladnost**. Budući da su siromaštvo i socijalna isključenost glavni pokretači razdvajanja obitelji, vlade moraju uspostaviti niz socijalnih usluga kako bi pomogle da djeca da ostanu sa svojim obiteljima. Djeca su često duboko traumatizirana razdvajanjem obitelji, a troškovi pružanja alternativne skrbi često mogu biti veći od troškova podrške biološkoj obitelji za uzdržavanje djece i prevladavanje teškoća.

Na razvoj usluga udomiteljske skrbi često utječu cjenovna pristupačnost i ukupna gospodarska situacija u zemlji. Nedavna studija u SAD-u, koja se temeljila na administrativnim podacima od 1996. do 2016., ukazuje na to da povećanje plaćanja udomiteljima, ekonomski čimbenici kao što su pristupačne cijene stanovanja, više minimalne plaće i veća zaposlenost žena upućuju na bolji razvoj usluga udomiteljske skrbi, koje zamjenjuju usluge rezidencijalne skrbi za djecu. Zanimljivo je da viši prihodi na tržištu rada ne smanjuju motivaciju udomitelja za udomljavanje djeteta, već obično rezultiraju time da se ljudi obvezuju započeti ili nastaviti udomljavati dijete iz altruizma, čak i kad su minimalne plaće veće od naknade za udomitelje.⁴²

Uz te sustavne čimbenike važnu ulogu u razvoju usluga udomiteljske skrbi imaju i kulturne norme i tradicija. Takve su norme dosad ograničavale razvoj tog oblika skrbi u nekim zemljama Središnje Azije. Naime, zbog široke raznolikosti konteksta i stavova prema udomiteljskoj skrbi razvoj sustava udomiteljske skrbi u regiji znatno se razlikuje među zemljama, i to od dobro uspostavljenih i razvijenih sustava do situacija u kojima je neformalna srodnička skrb jedini dostupan oblik alternativne skrbi u obiteljskom okruženju za djecu kojoj je potreban smještaj izvan vlastite obitelji, zbog čega institucionalna skrb

39 Csaky, Corinna, *Why Care Matters: The importance of adequate care for children and society*, Family for Every Child, London, 2014.

40 Europski centar za prava Roma, *Blighted Lives: Romani Children in State Care*, Bruxelles, 2021. (

41 Cantwell i dr., *Moving Forward: Implementing the 'Guidelines for the Alternative Care of Children'*.

42 Marinescu, Ioana, Fei Tan i Johanna K.P. Greeson, 'Economic conditions and the number of children in foster care', *Children and Youth Services Review* 144/2023.

ostaje jedina mogućnost za djecu koja iz raznih razloga ne mogu ostati ili se vratiti u skrb svoje obitelji.

Zakonodavni okviri i okviri politika

Zemlje s razvijenim sustavima udomiteljske skrbi imaju dobro definirane normativne okvire u kojima se regulira i podržava pružanje te vrste skrbi. To uključuje zakonodavstvo, propise, standarde, zakonske smjernice i standardne operativne postupke u područjima socijalne skrbi, zaštite djece i povezanih sektora. Kako bi se ocijenila usklađenost sa zahtjevima iz tih dokumenata, udomiteljska skrb obično podliježu nadzoru nacionalnih ili lokalnih inspeksijskih tijela, čije su obveze također navedene u normativnom okviru.

Dok se pravni okvir razlikuje od zemlje do zemlje, zajednički elementi i načela u mnogim jurisdikcijama uključuju:

- **Ciljeve, načela i postupke udomiteljske skrbi**, uključujući definiranje položaja udomiteljske skrbi u sustavu skrbi za djecu, propisivanje kvalifikacija i odgovornosti udomitelja koji pružaju različite vrste udomiteljske skrbi te utvrđivanje zahtjeva za prethodno i kontinuirano osposobljavanje udomitelja i za njihov stalni nadzor.
- **Postupke za pružanje udomiteljske skrbi i praćenje smještaja u udomiteljsku skrb**, uključujući registraciju i licenciranje pružatelja usluga, te zahtjeve za odabir, procjenu i odobravanje udomitelja. U postupcima se često utvrđuju zahtjevi za početnu i stalnu procjenu djetetovih potreba i dobrobiti te stalnu podršku, praćenje i procjenu za svaki smještaj u udomiteljsku skrb. Praćenje i podrška neophodni su za održavanje kvalitete okruženja udomiteljske skrbi, za koje je u studijama utvrđeno da je ključno za pozitivno iskustvo djece i ishode udomiteljske skrbi.⁴³
- **Standarde koji određuju financiranje udomiteljske skrbi** na temelju tekućih troškova i opskrbnina i naknada koji se pružaju udomiteljima te klizne ljestvice cijena dostupnih za različite vrste udomiteljske skrbi. Ti standardi i propisi trebali bi osigurati da udomitelji dobiju razumnu naknadu za troškove koje imaju tijekom pružanja skrbi i da im se ponudi struktura različitih cijena kako bi se zadovoljile različite potrebe djece te da postoji financiranje za usluge podrške potrebne za djecu u udomiteljskoj skrbi.
- **Smjernice i postupke za prevenciju ulaska i dugotrajnog ostanka u alternativnoj skrbi (procjena i donošenje odluka o ulasku u skrb)**, koji obuhvaćaju smještaj djece u udomiteljsku skrb i prateće planove za reintegraciju. Postupci prevencije ulaska i dugotrajnog ostanka u alternativnoj skrbi također obuhvaćaju obveze, uloge i odgovornosti državnih tijela koja donose odluke. U slučajevima u kojima reintegracija nije moguća, a utvrđeno je da je trajna alternativna skrb ili posvojenje u najboljem interesu djeteta, u pravnom okviru

⁴³ Font, Sarah i Elizabeth T. Gershoff, *Foster Care and Best Interests of the Child Integrating Research, Policy, and Practice*. Springer Nature, Švicarska, 2020.

također se utvrđuju postupci i zahtjevi za prestanak roditeljske odgovornosti / roditeljskih prava i odredbe za posvojenje ili druge oblike trajnog smještaja.

- **Prava djece u skrbi, pri čemu se prednost daje njihovim najboljim interesima i dobrobiti**, uz uspostavljeno zakonodavstvo, propise i postupke kojima se određuje kako zaštititi djecu od svih oblika nasilja, zlostavljanja, zanemarivanja i diskriminacije. To bi trebalo obuhvaćati i pravo djece na osnovne usluge, mogućnosti osobnog razvoja i podršku za izlazak iz skrbi kako bi ih se pripremio za taj prijelaz i kako bi im se pružila podršku nakon toga. U propisima u nekim zemljama naveden je i zahtjev za angažiranje udomitelja manjinskog etničkog podrijetla (npr. iz romskih zajednica) kako bi se zadovoljile kulturne, vjerske i jezične potrebe djece kojoj je potrebna udomiteljska skrb.
- **Kvalifikacije, zahtjevi za kompetencije i obveze potrebni su za socijalne radnike** i druge socijalne službe i povezanu radnu snagu radi učinkovitog funkcioniranja sustava udomiteljske skrbi, uključujući sve druge elemente koji su već navedeni.

Iznad svega, dobro definiran normativni okvir ključan je za uspostavu zajedničkog razumijevanja načina na koji će se udomiteljska skrb organizirati i koristiti, i to na temelju zajedničkog jezika kako bi se omogućila učinkovita komunikacija između stručnjaka, donositelja politika i javnosti.

Kao primjer kako se takav normativni okvir može razviti tijekom vremena, praksa udomljavanja djece ima dugu povijest u Ujedinjenom Kraljevstvu, gdje je udomiteljska skrb prvi put zakonski priznata u Zakonu o posvojenju djece iz 1926. (a prakticirala se već u 19. stoljeću). Zemlja je u međuvremenu razvila brojne zakone i propise koji olakšavaju učinkovito funkcioniranje sustava udomiteljske skrbi. Hrvatska je noviji primjer zemlje iz regije ECA s detaljno uređenim sustavom udomiteljske skrbi. Njezin je sustav uređen Zakonom o socijalnoj skrbi i Zakonom o udomiteljstvu te zakonodavstvom iz sektora obrazovanja, zdravstva i pravosuđa. Ključni Zakon o udomiteljstvu (donesen 2007., a zatim izmijenjen i dopunjen 2011., 2018. i 2022.) popraćen je nizom uredbi i pravilnika kojima se uređuju različiti aspekti udomiteljske skrbi, među ostalim mehanizmi za dodjelu godišnjih nagrada za iznimna postignuća udomitelja.^{44 45} Najnovijom verzijom Zakona o udomiteljstvu uvedene su tri vrste udomiteljske skrbi (tradicionalno, srodničko i udomiteljstvo kao zanimanje).

Kad je riječ o normativnom okviru, posebnu pozornost treba posvetiti standardima kvalitete udomiteljske skrbi koji su nužni za poboljšanje kvalitete.⁴⁶ Analiza sustava u državama članicama Europske unije (EU) pokazuje da sve imaju standarde kvalitete za djecu u udomiteljskoj skrbi. Njima se utvrđuju zahtjevi za licenciranje pružatelja udomiteljske skrbi, nakon čega slijedi proces osposobljavanja o vještinama i izgradnje

44 ICF i Europski centar za socijalnu politiku i istraživanje, *Peer Review on Furthering quality and accessibility of Foster Care Service in Croatia*, Europska komisija, Bruxelles, 2021.

45 UNICEF, „Priručnik za provođenje osnovnog i dodatnog osposobljavanja udomitelja za djecu”, Ured UNICEF-a za Hrvatsku i Sirius, Zagreb, 2020.

46 Matheson, Ian, 'Foster care standards: A four country study', prezentacija na Svjetskoj konferenciji IFCO-a, 12. – 17. srpnja 2009.

kapaciteta. Takve standarde kvalitete trebalo bi stalno revidirati i prilagođavati promjenjivim potrebama i okolnostima djece. Trebalo bi ih izraditi na nacionalnoj razini i dosljedno primjenjivati u cijeloj zemlji. U njihovu izradu trebalo bi uključiti pružatelje usluga, istraživače, stručnjake, udruženja udomitelja, ali i samu udomljenu djecu⁴⁷

U sustavima u kojima je srodnička skrb djelomično ili potpuno formalizirana (o čemu se govori u nastavku) u normativnom okviru također se opisuju posebne norme, podrška i zahtjevi za formalnu srodničku skrb. Međutim, važno je izbjeći pretjeranu birokratizaciju srodničke skrbi i pobrinuti se da je glavni cilj postojećih propisa bolje održavanje sigurnih i prikladnih oblika skrbi u kojima djeca žive s članovima obitelji ili drugima iz srodničke mreže, a ne njihovo ograničavanje.

Troškovi alternativne skrbi

Opsežni dokazi prikupljeni u svijetu pokazuju da neizravni i izravni troškovi rezidencijalne skrbi, osobito institucionalne skrbi u kojoj je smješten velik broj djece, daleko premašuju troškove usluga skrbi u zajednici. U sljedećim točkama navedeni su primjeri izravnih troškova.

- Studije u Moldovi, Rumunjskoj, Rusiji i Ukrajini pokazuju da je **institucionalna skrb šest** puta skuplja po korisniku od **usluga podrške obitelji**, da **institucije u kojima je smješten velik broj djece** stoje **tri** puta više po smještenoj osobi od **udomiteljske skrbi** i **dva puta** više od **institucionalne skrbi malog opsega**.⁴⁸ Taj posljednji nalaz ponavlja se u cijeloj srednjoj i istočnoj Europi, gdje se pokazalo da je trošak po djetetu **rezidencijalne skrbi u kojoj je smješten velik broj djece tri do pet** puta veći od **udomiteljske skrbi**.⁴⁹
- Istraživanje provedeno u 13 zemalja Europe pokazalo je da je **institucionalna skrb dvostruko** skuplja od **udomiteljske skrbi** za djecu s posebnim potrebama⁵⁰
- U SAD-u je utvrđeno da **institucionalna skrb** po djetetu stoji **tri do pet** puta više od **podrške obitelji**.⁵¹
- U Ujedinjenom Kraljevstvu utvrđeno je da su godišnji troškovi smještaja djeteta u **udomiteljskoj skrbi** oko **pet** puta niži od **rezidencijalne skrbi**.⁵² U drugim

47 Reimer, Daniela, Thematic Discussion Paper Better Quality in Foster Care in Europe - How can it be achieved? Glavna uprava za zapošljavanje, socijalna pitanja i uključivanje. Konferencija: EU Peer Review on Foster Care in Croatia, 2021. (

48 Ecorys, *Family-type Care vs Residential Care Costs*, Rotterdam, 2022. (<https://bettercarenetwork.org/sites/default/files/2023-10/family-type-care-vs-residential-care-costs.pdf>).

49 Family for Every Child, *The place of foster care in the continuum of care choices*, London, 2015.

50 Browne, Kevin, i dr., 'A European Survey of the Number and Characteristics of Children less than Three Years Old in Residential Care at Risk of Harm', *Adoption & Fostering* 29(4), 2005.

51 Annie E. Casey Foundation, 'Coping with the Unique Challenges of Kinship Care', Baltimore, 2018. (<https://www.aecf.org/m/blogdoc/aecf-copingwiththeuniquechallenges-guide-2018.pdf>).

52 Curtis, Lesley, *Unit Costs of Health and Social Care 2010*, Personal Social Services Research Unit, Sveučilište u Kentu, Canterbury, 2010.

studijama u Ujedinjenom Kraljevstvu utvrđeno je da je još ekonomičnije pružiti podršku djetetu u **srodničkoj skrbi** (9,5 puta niži troškovi), a najpovoljniji je oblik skrbi pružanje podrške djetetu u vlastitoj, **biološkoj obitelji** (12,5 puta niži troškovi).⁵³

- Korištenje kratkoročne udomiteljske skrbi za sprečavanje dugotrajnijeg razdvajanja obitelji može zahtijevati intenzivna početna ulaganja, ali njezine će koristi vjerojatno dugoročno nadmašiti te troškove jer će se smanjiti broj djece koja sveukupno dugo ostaju u sustavu skrbi za djecu. Također je vjerojatno da će se smanjiti troškovi uzdržavanja djece koja skrb napuštaju tek kad postanu punoljetna jer im je često potrebno nekoliko godina dodatne podrške kako bi počela neovisno živjeti u zajednici. Još se isplativijom pokazala prevencija odvajanja djece od roditelja kroz intenzivnu podršku obitelji u zajednici.⁵⁴

Oni koji nastoje opravdati visoke troškove institucionalne skrbi mogu tvrditi da djeca primaju intenzivnu skrb za složene potrebe, ali dokazi iz istočne Europe pokazuju da visoki troškovi institucionalne skrbi zapravo nisu rezultat veće potrošnje izravno na potrebe djece, već visokih administrativnih i režijskih troškova. Obično 33 do 50% zaposlenika takvih ustanova ne radi izravno s djecom, već kao kuhari, čuvari, vrtlari, administratori i druge osobe koje održavaju infrastrukturu, a ti troškovi obično ostaju visoki čak i ako se smanji broj djece u ustanovi.⁵⁵

Međutim, kad planiraju razvoj sustava udomiteljske skrbi, oblikovatelji politika moraju biti spremni na visoke početne troškove koje zahtijeva kvalitetan sustav udomiteljske skrbi, osobito ako je prvo potrebno osposobiti i ojačati radnike u djelatnosti socijalne skrbi za podršku djeci u udomiteljskoj skrbi i povezane usluge podrške. Vlade stoga moraju izdvojiti troškove i proračun za opskrbinine i naknade za udomitelje, ali i za razvoj i jačanje drugih komponenti sustava udomiteljske skrbi.

Zaključak je analize troškova sustava udomiteljske skrbi da će dugoročno gledano vjerojatno biti povoljnije pružiti usluge udomiteljske skrbi od rezidencijalne skrbi i da će usluge udomiteljske skrbi moći obuhvatiti veći broj djece i obitelji. Međutim, prelazak usluga s institucionalne skrbi na udomiteljsku zbog početnih troškova obično neće rezultirati trenutnim uštedama. Stoga je važno procijeniti koristi različitih oblika skrbi s obzirom na ishode za djecu u dugoročnom smislu, kad su koristi skrbi u obiteljskom okruženju u odnosu na institucionalnu skrb obično znatnije i uočljivije.⁵⁶

53 Ward, Harriet, Lisa Holmes i Jean Soper, 'Costs and consequences of placing children in care', in the Report of the Ad Hoc Expert Group on the Transition from Institutional to Community-Based Care, Jessica Kingsley Publishers, 2009.

54 George, Shanti, Nico Van Oudenhoven i Rekha Wazir, *Stakeholders in Foster Care. An International Comparative Study*, International Foster Care Organisation and International Child Development Initiatives, Sheffield, UK, 2001.

55 Browne, Kevin, i dr., 'Overuse of Institutional Care for Children in Europe', *British Medical Journal* 332, 485 – 487, 2006.

56 Carter, *Family Matters*.

Udomiteljska skrb

Iako ne postoji općepriznata jedinstvena definicija udomiteljske skrbi, što znači da se taj pojam različito definira i upotrebljava diljem svijeta, jedan parametar udomiteljske skrbi smatra se temeljnim i određujućim elementom za potrebe ove Bijele knjige, a to je **formalni smještaj djeteta u obiteljsko okruženje obitelji „neznanaca“ na temelju odluke službenog tijela**.⁵⁷ Primjeri analizirani u nastavku temelje se na iskustvima zemalja s dugom poviješću provedbe udomiteljske skrbi, koja uključuje uspješno pretvaranje udomiteljske skrbi u glavnu vrstu formalne alternativne skrbi (npr. Australija, Francuska, Španjolska, Nizozemska, Ujedinjeno Kraljevstvo i SAD).⁵⁸ Engleska, primjerice, trenutačno pruža udomiteljsku skrb za oko 75 % djece smještene izvan vlastite obitelji, uključujući djecu s teškoćama u razvoju, djecu izazovnog ponašanja i djecu s drugim složenim potrebama.⁵⁹ U Australiji, u kojoj također postoji duga povijest udomiteljske skrbi, 93 % djece smještene izvan vlastite obitelji nalazi se u skrbi u obiteljskom okruženju, a za 47 % njih skrbe srodnici. To je najveći postotak među naprednim gospodarstvima, uz iznimku Novog Zelanda i Španjolske.⁶⁰

U ovoj Bijeloj knjizi prepoznati su i primjeri iz zemalja u regiji ECA koje imaju vrlo različitu povijest i iskustva u razvoju sustava udomiteljske skrbi. To su zemlje u kojima je udomiteljska skrb zamijenila institucionalnu skrb kao glavni oblik alternativne skrbi za djecu koja ne mogu živjeti sa svojim obiteljima.⁶¹

Općenito, valja istaknuti da bi se potrebe za skrbi, djece kojoj su potrebne usluge alternativne skrbi, trebale zadovoljiti putem srodničke skrbi uz podršku kao prioritetnog oblika skrbi. Ako je udomiteljska skrb u najboljem interesu djeteta, trajna podrška biološkim obiteljima trebala bi se nastaviti i trebalo bi težiti reintegraciji ili posvojenju djeteta. Vrste udomiteljske skrbi navedene u ovoj Bijeloj knjizi trebale bi se koristiti samo ako su nužne i prikladne i ne bi se trebale smatrati strogim oblicima skrbi, već prilagoditi potrebama djece kako bi imala skrb u stabilnom, kulturnom i etnički relevantnom okruženju. Različite vrste udomiteljske skrbi znatno se razlikuju među zemljama i trebale bi se temeljiti na kapacitetima postojećih sustava i potrebama djece koja izlaze iz rezidencijalne skrbi u procesu deinstitutionalizacije ili one djece koja su izložena riziku od razdvajanja obitelji.

---

57 Family for Every Child, *Strategies for Delivering Safe and Effective Foster Care*, London, 2015.

58 Maestral, *Comparative Literature Review of Short-Term Foster Care*, Ured UNICEFa za Tursku, Ankara, 2019.

59 Narey i Owers, *Foster Care in England*.

60 Kiraly, Meredith, i Cathy Humphreys, 'The Changing Face of Out-of-home Care in Australia - Developing Policy and Practice for the 21st Century', *Children Australia*, svezak 42, broj 4, 2017. (

61 ChildFrontier, *Formative Evaluation of the Family-based Care Component within the UNICEF Croatia Country Office*, Ured UNICEFa za Hrvatsku, Zagreb, 2020.

Vrste udomiteljske skrbi

Dugoročna udomiteljska skrb

Dugoročna udomiteljska skrb jedan je od najčešće korištenih oblika udomiteljske skrbi u regiji ECA. Prema nekim izvješćima, broj smještaja u dugoročnu udomiteljsku skrb posljednjih je godina drastično porastao. Primjerice, u Moldovi je od 2007. do 2012. zabilježen šesterostruki porast broja djece u toj vrsti skrbi.⁶²

Prema definiciji, **taj je oblik skrbi osmišljen kao oblik trajne skrbi** za djecu za koju povratak u obitelj nije moguć. To su djeca za koju bi se inače moglo razmatrati posvojenje, ali za koju (iz različitih razloga) to nije izvediva mogućnost ili je u suprotnosti s njihovim željama ili željama njihovih roditelja. U kontekstima u kojima posvojenje nije kulturološki prihvatljivo, primjerice u islamskim zemljama, i drugim kontekstima u kojima djeca i njihove biološke obitelji možda pružaju otpor prekidu veza posvojenjem, dugoročna udomiteljska skrb (uz srodničku skrb) može biti prikladniji i prihvatljiv pristup pružanju trajne skrbi u obiteljskom okruženju, koja ponekad traje i do odrasle dobi.⁶³

Opsežni dokazi, uključujući brojne metaanalize, pokazuju da djeca u udomiteljskoj skrbi imaju dugoročno bolje ishode, više pozitivnih iskustava i manje problema od djece u rezidencijalnoj skrbi. Koristi uključuju, među ostalim, manji rizik od nasilja (uključujući seksualno nasilje), veće mogućnosti zapošljavanja i bolje vještine brige o sebi i socijalizacije.^{64 65} Ipak, valja napomenuti da su dugoročni ishodi za djecu dugoročno još povoljniji u sigurnim biološkim obiteljima.^{66 67 68}

Udomiteljsku skrb, kao i posvojenje i bilo koji drugi oblik alternativne skrbi, trebalo bi smatrati dugoročnim rješenjem za dijete tek kad se ocijeni da je to **nužan i najprikladniji** oblik skrbi. U to se ubrajaju slučajevi u kojima dijete ne može sigurno ostati u biološkoj obitelji ili se u nju vratiti, a iscrpljene su sve mogućnosti podrške obitelji. Ako nisu iscrpljene sve mogućnosti za reintegraciju djece ili sprečavanje razdvajanja, dugoročna udomiteljska skrb podložna je kritici kao usluga, s troškovima koje bi bilo bolje uložiti u podršku djetetovoj biološkoj obitelji koja se suočava s financijskim teškoćama ako bi uz tu podršku mogla pružiti siguran dom svojoj djeci.

62 Bunkers, Kelly M., *Foster Care Services for Children in Moldova*, Ured UNICEF-a za Moldovu, Kišinjev, 2013.

63 Family for Every Child, *Strategies for Delivering Safe and Effective Foster Care*.

64 Li, Dongdong, Grace S. Chng i Chi Meng Chu, 'Comparing Long-Term Placement Outcomes of Residential and Family Foster Care: A Meta-Analysis', *Trauma, Violence, & Abuse*, 20(5), 653 – 664, 2019. (<https://doi.org/10.1177/1524838017726427>).

65 Van IJzendoorn, Marinus, H., i dr., 'Institutionalisation and deinstitutionalisation of children 1: a systematic and integrative review of evidence regarding effects on development', *The Lancet Child & Adolescent Health* 7, 2020.

66 Doyle, Joseph, J., 'Child Protection and Child Outcomes: Measuring the Effects of Foster Care', *American Economic Review* svez. 97, br. 5, 2022.

67 Bilson, Andy, 'Use of Residential Care in Europe for Children Aged Under Three: Some Lessons from Neurobiology', *British Journal of Social Work*, 39, 1381 – 1392, 2009.

68 EuroChild, *Deinstitutionalization and Quality Alternative Care for Children in Europe. Lessons Learned and the Way Forward*, Program Europske unije za zapošljavanje i socijalnu solidarnost, Bruxelles, 2014.

Dojam da udomitelji imaju „nepravednu prednost“ doista je prepoznat kao uzrok otpora razvoju udomiteljske skrbi u mnogim zemljama, posebice onima bez tradicije udomiteljske skrbi i sa slabom osviještenošću o njoj kao sigurnom i pouzdanom obliku alternativne skrbi.⁶⁹ Čak i u zemljama s dugotrajno uspostavljenim i dobro financiranim sustavom udomiteljske skrbi postoji tradicionalna nesklonost prekidanju obiteljskih veza. Primjerice, u Francuskoj se zakonodavstvom zahtijeva da se djetetovoj obitelji pruža podrška i da obitelj nastavi sudjelovati u skrbi za dijete, koliko god je to moguće, čak i dok je dijete privremeno smješteno izvan nje.⁷⁰

Kratkoročna udomiteljska skrb

Kratkoročna udomiteljska skrb je **privremeni smještaj djeteta, na temelju odluke nadležnog tijela, u skrb u zamjensku obitelj** koja je odabrana, osposobljena, odobrena za udomiteljsku skrb i pod nadzorom te je voljna preuzeti tu odgovornost na kratko vremensko razdoblje.⁷¹ Kratkoročni udomitelji dežurni su i trebali bi biti spremni i voljni prihvatiti dijete u smještaj koji može trajati nekoliko sati ili dana ili nekoliko mjeseci, a ponekad i dulje,⁷² dok se dijete ne vrati vlastitoj obitelji ili dok se ne organizira dugoročniji smještaj u udomiteljsku skrb ili posvojenje.⁷³

U primjene kratkoročne udomiteljske skrbi ubraja se:

Udomiteljska skrb u hitnim slučajevima – trenutni i neplanirani smještaj djeteta koje je ostalo bez skrbi roditelja zbog nesreće ili katastrofe, koje je napušteno ili koje je udaljeno iz kritične situacije zlostavljanja ili zanemarivanja. Može trajati nekoliko dana ili tjedana dok se traži dugoročniji smještaj. Udomiteljskom skrbi u hitnim slučajevima sprečava se nepotreban smještaj u ustanovu, koji može povećati traumu koju je dijete već doživjelo. Međutim, njezinu primjenu svejedno bi trebalo svesti na najmanju moguću mjeru jer se ne može dobro isplanirati unaprijed.⁷⁴ Kao i kod drugih vrsta udomiteljske skrbi, udomiteljska skrb u hitnim slučajevima ne smatra se uvijek posebnim oblikom skrbi, a za smještaj djece u kriznim situacijama mogu se pobrinuti drugi udomitelji koji su osposobljeni i voljni pobrinuti se za specifične potrebe te djece.

Udomiteljska skrb radi odmora od skrbi ili kratke stanke – planirana, kratkoročna skrb za dijete, koju po mogućnosti svaki put pruža isti udomitelj, kako bi se obitelji omogućilo nekoliko kratkotrajnih stanaka tijekom skrbi za dijete. Može se koristiti za podršku biološkoj obitelji koja još uvijek skrbi za svoje dijete ili glavnoj udomiteljskoj obitelji djeteta kako bi im se pomoglo da pružaju najbolju moguću skrb. Udomiteljska skrb radi odmora od

69 Kukauskas, Ricardas, 'Developing Fostering Services in Lithuania', *Social Work in Europe* 6/2, 1999.

70 Dumaret, Annick-Camille, i Dominique-Jean Rosset, 'Adoption and Child Welfare protection in France', *Early Child Development & Care*, 2007. (

71 UNGA, Smjernice za alternativnu skrb o djeci.

72 Cantwell i dr., *Moving Forward: Implementing the Guidelines for the Alternative Care of Children*.

73 The Fostering Network, internetska stranica 'Types of fostering', London, b. d. (

74 Maestral, *Comparative Literature Review of Short-Term Foster Care*.

skrbi ili kratke stanke (uključujući dnevnu udomiteljsku skrb) osobito je korisna za djecu s posebnim medicinskim ili emocionalnim poteškoćama ili problemima u ponašanju. U Ujedinjenom Kraljevstvu redovito se koristi kako bi se biološkim ili udomiteljskim obiteljima omogućilo da se odmore od skrbi za dijete sa složenim potrebama te zadrže motivaciju i sposobnost pružanja kvalitetne skrbi. Dobra praksa obično uključuje ograničenje broja dana koje će dijete ostati u takvoj skrbi tijekom godine (npr. do 30 dana) kako bi se spriječilo da obitelj koja se skrbi za dijete tijekom odmora preuzme glavnu ulogu skrbi ili naruši primarnu vezanost djece za roditelje.⁷⁵

Udomiteljska skrb roditelja s djetetom – slučajevi u kojima se roditelj(i), obično samohrane majke (ali ponekad i samohrani očevi ili mladi parovi), udomljavaju zajedno s djecom kako bi im se pružila podrška u roditeljstvu. Iako se u taj oblik skrbi najčešće smještaju maloljetne majke, ponekad se u njega smještaju i dok su još trudne.⁷⁶ Roditelji smješteni u taj oblik skrbi možda su i sami bili u skrbi ili imaju poteškoća u učenju ili problema s mentalnim zdravljem, što može otežati razumijevanje i učenje preuzimanja roditeljske uloge. Vlasti takve smještaje mogu koristiti i za praćenje i procjenu sposobnosti roditelja da se skrbe za svoje dijete, a ta procjena može biti propisana u sudskom postupku.⁷⁷ Općenito, udomiteljska skrb roditelja s djetetom namijenjena je zadržavanju obitelji na okupu, promicanju vještine neovisnog življenja i povećanju razumijevanje potreba djece. Kako bi se ti ciljevi ostvarili, od udomitelja se očekuje da usmjeravaju roditelje kako bi razumjeli kako na odgovarajući način skrbiti za svoje dijete, uključujući hranjenje, kupanje i odgovaranje na djetetove emocionalne i fizičke potrebe.⁷⁸

Specijalizirana udomiteljska skrb

Specijalizirana udomiteljska skrb krovni je pojam za niz **usluga udomiteljske skrbi koje su prilagođene jedinstvenim potrebama djece koja zahtijevaju specijaliziranu podršku i intervencije**, uključujući djecu s teškoćama u razvoju ili znatnim problemima u ponašanju, emocionalnom, mentalnom i tjelesnom zdravlju ili djecu u sukobu sa zakonom.⁷⁹ Ta djeca mogu zahtijevati kratkoročan, srednjoročan ili dugoročan smještaj u oblicima skrbi koji mogu, ali ne moraju, biti usko specijalizirani⁸⁰ (pojednosto o **medicinskoj** i **višedimenzionalnoj udomiteljskoj skrbi** mogu se pronaći u **prilozima 2. i 3.**). Iako se javlja u različitim oblicima, opća je karakteristika specijalizirane udomiteljske skrbi to što zahtijeva usmjereno angažiranje udomitelja, produljeno osposobljavanje

75 Salmon, Hugh i Nese Erol, *Literature Review of Good Practice in Specialized Foster Care for Children with Disabilities*, Maestral, Minneapolis, MN, 2019.

76 Luke, Nikki, i Judy Sebba, *Effective parent-and-child fostering: An international literature review*, Centre for Research in Fostering and Education University of Oxford, Oxford UK, 2014.

77 Cannon, Molly, i Camelia Gheorghe, *Assessing Alternative Care for Children in Moldova: Assessment Report (Volume 1)*, MEASURE Evaluation, Chapel Hill, NC, 2018.

78 Luke i Sebba, *Effective parent-and-child fostering*.

79 Chamberlain, Patricia, 'What Works in Treatment Foster Care', u Kluger, Miriam, Gina Alexander i Patrick A. Curtis (ur.), *What Works in Child Welfare*, Washington, D.C., Child Welfare League of America, 1999.

80 Curtis, Patrick A., Gina Alexander i Lisa A. Lunghofer, 'A Literature Review Comparing the Outcomes of Residential Group Care and Therapeutic Foster Care', *Child and Adolescent Social Work Journal*, svez. 18, br. 5, 2001.

prije i tijekom pružanja usluga skrbi, nadzor i podršku, znatno veće naknade od onih za standardnu udomiteljsku skrb i, što je najvažnije, složenu podršku različitih stručnjaka.⁸¹

Razvoj kapaciteta za specijaliziranu udomiteljsku skrb važan je aspekt u ukupnom jačanju sustava skrbi za djecu jer noviji dokazi pokazuju da jedan skup standardnih usluga udomiteljske skrbi često ne može zadovoljiti potrebe sve djece. Odavno je prepoznato da će se kod djece i mladih u udomiteljskoj skrbi vjerojatno pojaviti razni problemi u ponašanju te emocionalne, razvojne i društvene poteškoće. Međutim, sve do 80-ih godina 20. stoljeća u zemljama u kojima je udomiteljska skrb već bila uspostavljena od udomitelja se nije očekivalo da se izravno bave tim izazovima i potrebama, već su uglavnom bili plaćeni za pružanje smještaja i osnovne skrbi.^{82 83} U međuvremenu su u, među ostalim, Ujedinjenom Kraljevstvu i SAD-u razvijeni specijalizirani oblici udomiteljske skrbi u okviru kojih su udomitelji osposobljeni da prepoznaju – i potraže pomoć da zadovolje – potrebe djece te im se pruža podrška i plaćeni su da zadovolje niz posebnih i složenih potreba u sklopu skrbi koju pružaju u skladu s planovima intervencije i tretmana djeteta. Udomiteljska skrb proširena je individualnom terapijom i podrškom u vođenju slučaja, koja uključuje koordinaciju sa školama i poslodavcima, kao i kriznu intervenciju.

Jedan pregled specijaliziranih oblika udomiteljske skrbi u SAD-u ukazao je na to da je taj model privlačan socijalnim radnicima, liječnicima i donositeljima politika, ali i – što je najvažnije – djeci. Utvrđeno je da takav oblik skrbi smanjuje potrebu za hospitalizacijom i rezultira uštedama jer se djeca ne smještaju u specijalizirane ustanove, već ostaju u svojim zajednicama.⁸⁴ Iako postoji jasna potreba za razvojem usluga specijalizirane udomiteljske skrbi, kao i kod svih vrsta udomiteljske skrbi pružanje složene podrške prvo bi trebalo ponuditi biološkim obiteljima ili srodnicima pružateljima skrbi kako bi se izbjegla potreba za bilo kakvom skrbi izvan vlastite obitelji.

Udomiteljska skrb kao zamjena za istražni zatvor ili upućivanje u odgojnu ustanovu posebna je vrsta **specijalizirane udomiteljske skrbi za mlade u sukobu sa zakonom**.

Obično se koristi dok dijete u skrbi čeka kazneni sudski postupak ili kao alternativa pritvoru ili rezidencijalnoj skrbi za djecu kojoj nije odobrena jamčevina. Udomiteljska skrb kao zamjena za istražni zatvor uvedena je 70-ih godina 20. stoljeća u Engleskoj, Švedskoj i SAD-u, u čijim se sustavima i dalje uvelike koristi. U okviru procjene prve inicijative za udomiteljsku skrb kao zamjenu za istražni zatvor u SAD-u zaključeno je da je ona izvediva, isplativa i dovodi do boljih ishoda za djecu i obitelji.⁸⁵

Unatoč trenutačnim raspravama o tome predstavlja li udomiteljska skrb kao zamjena za istražni zatvor ili upućivanje odgojnu ustanovu sredstvo za provođenje skrbi ili kontrole,

81 Attepe i Tomas, 'Specialized Foster Care for Children who are Victims of Crime or Juvenile Offenders'.

82 Dorsey, Shannon, i dr., 'Current status and evidence base of training for foster and treatment foster parents', *Children and Youth Services Review*, 30(12), 2008.

83 Attepe i Tomas, 'Specialized Foster Care for Children who are Victims of Crime or Juvenile Offenders'.

84 Chamberlain, Patricia, i John B. Reid, 'Using a Specialized Foster Care Community Treatment Model for Children and Adolescent Leaving the State Mental Hospital', *Journal of Community Psychology* 19, 1991.

85 Staines, Jo, 'Another side of life: foster care for young people on remand', Doctoral Dissertation, Sveučilište u Bristolu, Bristol, 2003.

dokazi upućuju na to da smanjuje rizik od počinjenja novog kaznenog djela.⁸⁶ Dokazi o stopama počinjenja novog kaznenog djela među mladima u udomiteljskoj skrbi kao zamjeni za istražni zatvor ili upućivanje u odgojnu ustanovu ograničeni su i mogu se razlikovati ovisno o čimbenicima kao što su njihove osobne karakteristike, kvaliteta smještaja u udomiteljskoj skrbi, dostupnost usluga podrške i ukupna učinkovitost sustava maloljetničkog pravosuđa. Međutim, procjenjuje se da su stope ponavljanja kaznenog djela za mlade u udomiteljskoj skrbi u rasponu od oko 20 do 55 % nekoliko godina nakon izlaska iz skrbi u usporedbi sa stopom od 30 do 70 % nakon pritvora.⁸⁷

Udomiteljska skrb kao zamjena za istražni zatvor ili upućivanje u odgojnu ustanovu mladima pruža priliku da izbjegnu štetno iskustvo boravka u pritvoru i da umjesto toga budu smješteni u sigurnom domu u kojem postoji individualan pristup njihovim potrebama. Ona potiče primjereno i pozitivno ponašanje, cilj joj je smanjiti sukobe među članovima obitelji te promiče obrazovanje i zapošljavanje.

Udomiteljska skrb kao zamjena za istražni zatvor ili upućivanje u odgojnu ustanovu standardno je vremenski ograničena usluga jer se prekid smještaja određuje u sudskom procesu. Prosječna duljina vremena provedenog u takvom obliku udomiteljske skrbi kraća je od tri mjeseca, iako je dokumentirano da najbolje ishode imaju mladi koji u takvom obliku skrbi ostanu barem 18 mjeseci.⁸⁸ To se može smatrati jednim od ograničenja tog oblika udomiteljske skrbi jer mladi nisu uvijek spremni za samostalan život na kraju dogovorenog roka.

Kao i kod drugih oblika specijalizirane udomiteljske skrbi, učinkovitost udomiteljske skrbi kao zamjene za istražni zatvor ili upućivanje u odgojnu ustanovu uvelike ovisi o bliskoj suradnji udomitelja s drugim stručnjacima, bliskoj koordinaciji između pravosuđa, socijalne skrbi, obrazovnog i drugih sustava te općem i specijaliziranom prethodnom i trajnom osposobljavanju udomitelja, kao i trajnoj podršci.

Primjerice, udomitelji koji su uključeni u program udomiteljske skrbi kao zamjene za istražni zatvor ili upućivanje u odgojnu ustanovu Barnardo's⁸⁹ u Ujedinjenom Kraljevstvu primaju složenu podršku u smislu financijskih i drugih pogodnosti. Financijske pogodnosti uključuju oporezivi dohodak i tjednu naknadu za pokrivanje troškova uzdržavanja i naknada udomitelja, fiksno oslobođenje od plaćanja poreza u iznosu do 10 000 GBP godišnje, kao i porezne olakšice za svaki tjedan koji dijete provede u njihovoj skrbi. Drugi mehanizmi podrške uključuju izravan kontakt s kvalificiranim socijalnim radnikom, cjelodnevnu dežurnu telefonsku liniju, planirane kratke stanke, sudjelovanje u grupama za podršku, članstvo na internetskoj stranici mreže, redovite biltene i osposobljavanja.

Važno je napomenuti i da studije pokazuju da postoje određena ograničenja sustava udomiteljske skrbi kao zamjene za istražni zatvor ili upućivanje u odgojnu ustanovu

86 Lipscombe, 'Fostering Children and Young People on Remand: Care or Control?.'

87 Lipscombe, Jo, 'Fostering Children and Young People on Remand: Care or Control?', *The British Journal of Social Work*, svez. 37, br. 6, Oxford University Press, 2007.

88 Youth Justice Board, *Building on Success, Youth Justice Board Review 2001/2002*, London, 2002.

89 Barnardos, 'Remand Fostering', internetska stranica, Barking, UK, b. d. (<https://www.barnardos.org.uk/foster/types-of-fostering/remand>).

u rješavanju psiholoških i emocionalnih izazova zbog kojih maloljetnici sudjeluju u antisocijalnom ponašanju.^{90 91} Studije ističu i sljedeće izazove: poteškoće u pronalaženju odgovarajućeg obrazovanja ili zapošljavanja za mlade ljude, izazove u pronalaženju udomitelja u blizini bioloških obitelji, što je važno za održavanje obiteljskih i društvenih veza mlade osobe, i izazove pri smještanju djece u obitelji u dobi u kojoj završava obavezno školovanje.⁹² Udomiteljska skrb kao zamjena za istražni zatvor ili upućivanje u odgojnu ustanovu još je složenija i izazovnija ako uključuje prekogranični smještaj djece. Međutim, unatoč očitim izazovima ishodi za djecu u udomiteljskoj skrbi kao zamjeni za istražni zatvor ili upućivanje u odgojnu ustanovu općenito su bolji nego za djecu u pritvoru ili upućena u odgojnu ustanovu, kako je prethodno navedeno.

Udomiteljska skrb za djecu izbjeglice i drugu djecu bez pratnje i odvojenu djecu

Udomiteljska skrb za djecu izbjeglice i drugu djecu bez pratnje i odvojenu djecu

može se smatrati posebnim oblikom specijalizirane udomiteljske skrbi ili se može promatrati zasebno. Uzimajući u obzir izuzetnu ranjivost te brigu o zaštiti te djece, potreban im je sigurniji smještaj u zajednici dok se ponovno ne spoje sa svojom obitelji ili dok ne budu u mogućnosti brinuti se o sebi. Studije u Europi i drugim kontekstima pokazale su pozitivnije ishode za djecu bez pratnje i odvojenu djecu koja su smještena u različite oblike skrbi u obiteljskom okruženju nego u druge oblike alternativne skrbi.⁹³

Prema načelima navedenima u Globalnom sporazumu o migracijama, djeca bez pratnje i odvojena djeca mlađa od 15 godina kojima je potrebna alternativna skrb trebala bi biti smještena u udomiteljsku skrb, a ne u rezidencijalnu skrb ili bilo koji drugi oblik zadržavanja. Ako je moguće, udomitelji bi trebali dolaziti iz iste kulture, govoriti isti jezik i biti iste vjere kao dijete, u okruženju s lako dostupnim svim lokalnim uslugama, uključujući obrazovanje.⁹⁴

Zemlje u Europi i Središnjoj Aziji (npr. Njemačka, Italija, Švedska, Turska i Ujedinjeno Kraljevstvo) i diljem svijeta stekle su veliko iskustvo u pružanju udomiteljske skrbi za raseljenu djecu. Na mogućnosti pružanja te usluge uvelike utječu nacionalni zakoni i politike u zemlji domaćinu koji se primjenjuju na oblike skrbi za djecu koja su privremeno ili trajno bez roditeljske skrbi, kao i propisi koji se primjenjuju u zemlji podrijetla djeteta. Na primjeru Ukrajine utvrđeno je da uobičajeni izazovi koje treba razmotriti pri organiziranju udomiteljske skrbi za djecu izbjeglice uključuju sveukupne poteškoće u angažiranju udomitelja, osobito za stariju djecu. Uključuju i jezične barijere, razlike u školskim

90 Stevens, 'Juvenile Delinquents in Foster Care'.

91 Roche, Cesia, J. Mitchell Vaterlaus i Jimmy A. Young, 'A Foster Care Alumna's Past and Present Technological Experience: A Feminist Case Study Approach', SAGE Open, svez. 5(2), 2015.

92 Walker, Moira, Malcolm Hill i John Triseliotis *Testing the Limits of Foster Care*, British Association for Adoption and Fostering, London 2002.

93 Duerr, Ann, Samuel F. Posner i Mark Gilbert, 'Evidence in Support of Foster Care During Acute Refugee Crises', *American Journal Public Health*, 2003. studeni; 93(11), 2003.

94 Fella, Stefano, 'The United Nations Global Compact for Migration' briefing, House of Commons Library, London, 16. kolovoza 2019.

sustavima, manjak financiranja, kao i smjernice vlasti u zemlji podrijetla djece da ih se smjesti u skrb u grupnom okruženju na lokacijama izvan Ukrajine umjesto u alternativne mogućnosti skrbi u obiteljskom okruženju.⁹⁵ Međutim, mnogi od tih izazova mogu se prevladati kako bi se postigli pozitivni ishodi za djecu.

Iskustvo iz Ujedinjenog Kraljevstva⁹⁶ i istraživanje iskustva djece bez pratnje i odvojene djece⁹⁷ ukazuju na sljedeće:

- uparivanje djeteta s udomiteljskom obitelji iste kulture, nacionalnosti, vjere i jezika poželjan je, ali ne bi trebao biti jedini čimbenik koji se razmatra
- djeci bi trebalo omogućiti pohađanje redovne škole i/ili pristup strukovnom osposobljavanju te prijavu za visoko obrazovanje, posebno uzimajući u obzir njihov jezik i druge potrebe
- djecu bi trebalo zaštititi od diskriminacije i neprijateljstva zajednica domaćina
- nekoj djeci, osobito onoj koja bježi od rata, sukoba ili progona, mogla bi trebati specijalizirana podrška, skrb i savjetovanje
- ta djeca često pokazuju visoku razinu neovisnosti, što bi trebalo prepoznati, a djeca starija od 15 godina, ako to žele, mogu biti smještena u institucionalni oblik skrbi malog opsega ili poluneovisni smještaj uz podršku⁹⁸
- obitelji koje udomljavaju djecu bez pratnje i odvojenu djecu trebaju proći osposobljavanje o kulturi kako bi mogle pružiti poticajno okruženje, planirati kulturne aktivnosti zajedno s drugim obiteljima koje udomljuju djecu sličnog podrijetla i znati kako pristupiti prevoditeljskim uslugama ako je to potrebno (osobito kako bi objasnile važne aspekte smještaja, liječničkih pregleda itd.)
- udomiteljske obitelji trebale bi razumjeti postupak azila u zemlji u kojoj žive jer često prate djecu kroz taj proces
- za udomitelje koji skrbe za izbjeglice i tražitelje azila važno je da uspostave veze kako bi mogli podržavati jedni druge i razmjenjivati kulturološki relevantne informacije.

---

95 UNICEF, 'Brief: *Addressing the need for foster care in the context of the Ukraine crisis, 2022*

96 Ministarstvo obrazovanja Ujedinjene Kraljevine, *Care of unaccompanied migrant children and child victims of modern slavery: Statutory guidance for local authorities*, DFE-002982017, London, 2017. (

97 Rosen Rachel, Sarah Crafter i Veena Meetoo, *A Warm Welcome? Unaccompanied Migrant Children in Networks of Care and Asylum*, Pilot Project Report, Social Science Research Unit, UCL Institute of Education, London, studeni 2017.

98 Maestral, Comparative Literature Review of Short-Term Foster Care

Smatra se da se uključivanjem udomiteljske skrbi za izbjeglice i djecu bez pratnje u postojeći sustav udomiteljske skrbi u zemlji toj djeci može pružiti ista razina zaštite, prava i mogućnosti kao i građanima te zemlje. To olakšava i učinkovito korištenje financijskih i ljudskih resursa i razmjenu najbolje prakse. U kontekstima u kojima udomiteljska skrb još nije dobro razvijena primjena koherentnog pristupa udomiteljskoj skrbi za djecu bez pratnje i odvojenu djecu koristit će i lokalnoj djeci kojoj je potrebna skrb izvan vlastite obitelji i potaknuti razvoj cjelokupnog sustava udomiteljske skrbi.

Okvir 1. Drugi oblici alternativne skrbi u obiteljskom okruženju: srodnička skrb i skrbništvo

Srodnička skrb

Otpriblike svako deseto dijete u svijetu živi u srodničkoj skrbi:¹ za njega skrbe baka i djed, drugi rođaci ili druge osobe koje su bliske njegovoj obitelji. Većina je srodničke skrbi neformalna, a samo mali dio formaliziraju nadležna tijela. U zemljama kao što su Indonezija i Ruanda postoji 20 puta veća vjerojatnost da će djeca biti u neformalnoj srodničkoj skrbi nego u bilo kojem drugom obliku alternativne skrbi.² Iako nema podataka o srodničkoj skrbi za djecu u regiji ECA, države u toj regiji počinju promicati i širiti korištenje srodničke skrbi. Ta promjena politike temelji se na dokazima o prednostima srodničke skrbi u usporedbi s drugim pristupima u kojima se za djecu skrbe osobe koje nisu rođaci.

Prednosti srodničke skrbi uključuju:

- mogućnost trajnosti: tj. stabilnu i kontinuiranu skrb za djecu³
- priliku da dijete odrasta u vlastitoj zajednici i kulturi
- veće izglede za održavanje obiteljskih odnosa (ako je to u interesu djeteta) nego kod djece u udomiteljskoj skrbi koja bi mogla izgubiti takve odnose kad izađu iz skrbi
- relativnu lakoću smještanja starije djece i djece s teškoćama u razvoju u srodničku skrb u usporedbi s drugim oblicima alternativne skrbi u obiteljskom okruženju.

Izazovi, osobito za neformalnu srodničku skrb, uključuju:

- nedovoljno prepoznavanje njezine vrijednosti i posljedični nedostatak podrške djeci i pružateljima skrbi
- nedostatak pravnog priznanja, što neformalnim srodnicima pružateljima skrbi uskraćuje potpunu ovlast donošenja odluka – što je velika prepreka koja može spriječiti donošenje ključnih odluka o obrazovanju djeteta, liječenju i drugim pitanjima
- potrebu za pružanjem podrške, među ostalim financijske podrške i pristupa uslugama, neformalnim srodnicima pružateljima skrbi (od kojih su mnogi bake i djedovi) koji se i sami možda suočavaju s teškim okolnostima

1 Delap, Emily, i Gillian Mann, *The paradox of kinship care: the most valued but least resourced care option - a global study*, Family for Every Child, London, 2019. (<https://bettercarenetwork.org/sites/default/files/2020-02/Kinship-Care-Global-Review-Final.pdf>).

2 Family for Every Child, Guidelines on Children's Reintegration.

3 Portengen, Riet, 'Social Network Strategies in Foster Care & Prima Foster Care: Innovation in the Province Limburg', prezentacija, Rorschach, 2009.

Okvir 1 (nastavak)

- potrebu da se djeca u srodničkoj skrbi zaštite od zlostavljanja, zanemarivanja i iskorištavanja

potrebu da se takvoj djeci pomogne u upravljanju odnosima s biološkim roditeljima i podrži u reintegraciji u izvornu obitelj, kao i prelazak na neovisno življenje.¹ Neke zemlje formaliziraju srodničku skrb, što podrazumijeva formalnu odluku o smještaju, često nakon procjene i osposobljavanja srodnika pružatelja skrbi koje provode socijalni radnici. Formalna srodnička skrb pružatelju skrbi može dati pravo na financijsku i drugu podršku, a pružatelj skrbi obično postaje zakonski skrbnik djeteta. Formalne usluge postoje, primjerice, u Hrvatskoj, Gruziji, Italiji, Litvi, Moldovi, Nizozemskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu. Dokazi pokazuju da formalizacija u zemljama koje koriste taj pristup može smanjiti rizike s kojima se suočavaju djeca u skrbi.¹² U nekim se zemljama formalna srodnička skrb smatra oblikom udomiteljske skrbi. U Gruziji se to naziva srodnička udomiteljska skrb i regulirana je Zakonom Gruzije o posvojenju i udomiteljskoj skrbi, kao i odlukom ministra. Tim aktima uspostavljeni su kriteriji za odabir i procjenu, zahtjevi praćenja te financijske i druge pogodnosti za djecu i pružatelje skrbi. Međutim, većina smještaja u srodničkoj skrbi u Gruziji i dalje je neformalna i bez podrške.

Potrebno je uspostaviti osjetljivu ravnotežu između obaveza države u pogledu zaštite djece i eventualne pretjerane regulacije obiteljskih pitanja koja bi mogla ograničiti donošenje odluka obitelji. Intervencije socijalnih radnika u srodničkoj skrbi mogle bi stvoriti napetost, a zahtjev da svi srodnici pružatelji skrbi moraju biti registrirani mogao bi biti odvratajući čimbenik te preopteretiti sustave skrbi za djecu koji ga moraju provoditi.³ U nedavnim globalnim smjernicama predlaže se pružanje podrške i usluga kako bi se potakla dobrovoljna registracija.⁴⁵

Skrb članova obitelji ili drugih osoba blisko povezanih s djetetom preferiraju i stručnjaci za skrb za djecu i šira javnost. Stoga bi takva skrb trebala biti dio nacionalnih sustava zaštite djece i trebala bi imati uporište i djelovati u okviru nacionalnih zakona i postupaka za zaštitu djece. Nažalost, srodnička skrb u mnogim se zemljama smanjuje kao rezultat slabijih srodničkih veza, socioekonomske nestabilnosti i nejednakosti koje dovode do migracija te nedostatka podrške dostupne obiteljima. Osim toga, srodnička skrb nije prikladna za svu djecu, stoga bi se države trebale pobrinuti za dostupnost drugih oblika alternativne skrbi u obiteljskom okruženju.

1 Delap i Mann, *The paradox of kinship care*.

2 Bramlett, Matthew, Laura F Radel i Kirby Chow, 'Health and wellbeing of children in kinship care: Findings from the national survey of children in non-parental care', *The Child Welfare Journal*, 95 (3), 2017.

3 Delap i Mann, *The paradox of kinship care*.

4 Portengen, 'Social Network Strategies in Foster Care'.

5 Family for Every Child, Global Kinship Care Guidelines, London, u pripremi (<https://familyforeverychild.org/family-matters/ september-2023-news-in-brief/>).

Skrbništvo

Skrbništvo je oblik skrbi u kojem se osoba koju nadležno tijelo imenuje skrbnikom skrbi za dijete, a dijete s njom živi. Uloge skrbnika i srodnika pružatelja skrbi mogu biti slične i mogu se preklapati. Većina skrbnika bliski su rođaci ili obiteljski prijatelji,^{6 7 8} ali mogu biti i udomitelji, socijalni radnici, članovi državnog tijela za skrbništvo ili predstavnici ustanove za skrb. Privatno individualno skrbništvo uobičajen je oblik alternativne skrbi u obiteljskom okruženju u mnogim zemljama regije ECA.

Prednosti skrbništva slične su mnogim prednostima srodničke skrbi: prilika da djeca odrastaju u vlastitoj zajednici i kulturi, da očuvaju odnose s braćom i sestrama i rođacima, da budu voljena i da im članovi šire obitelji pružaju visokokvalitetnu skrb.⁹ Međutim, za razliku od neformalne srodničke skrbi skrbnici imaju ovlasti donositi pravne odluke u ime djece jer ih je imenovao sud ili su registrirani pri nacionalnom ili podnacionalnom tijelu za skrbništvo. Stoga ih je lakše pratiti i pružati im podršku.

Međutim, u mnogim zemljama Europe i Središnje Azije izazovi uključuju:

- nedovoljnu povezanost sa socijalnom zaštitom i nedostatak zakonskog prava na pristup istim državnim naknadama kao roditelji
- nedostatak potpore i prava za skrbnike koji se pružaju formalnim udomiteljima
- moguće poteškoće u pristupu posebnim ili dodatnim uslugama zdravstvene, obrazovne i psihosocijalne podrške
- nedostatak praćenja i podrške socijalnih službi, pri čemu socijalni radnici možda ne daju prednost skrbnicima jer nemaju vremena i resursa da im pruže podršku, što djecu ostavlja manje zaštićenom od rizika nasilja, zlostavljanja, zanemarivanja i iskorištavanja u takvim smještajima.^{10 11}
- zabrinutost stručnjaka u nekim zemljama Europe i Središnje Azije da država dodjeljuje skrbništvo bez odgovarajuće procjene.^{12 13}

6 *Ibid.*

7 EveryChild i HelpAge International, *Family first: Prioritizing support to kinship carers, especially older carers*, London, 2012.

8 U mnogim zemljama diljem regije podaci o djeci u formalnom skrbništvu prikazuju da su ta djeca u formalnoj srodničkoj skrbi, kao što je navedeno u dokumentu Regionalnog ureda UNICEF-a za Europu i Središnju Aziju *TransMonEE NSO Data Collection: Definitions and Guidelines*, Ženeva 2023. ([datoteka \(transmonee.org\)](https://datoteka.transmonee.org/)).

9 UNICEF *Assessment of legal and informal guardianship in child care and protection in the Republic of Moldova*, UNICEF ECARO, Geneva, 2015.

10 Roby, Jini, *Children in informal alternative care*, United Nations Children's Fund (UNICEF), Child Protection Section, New York, 2011

11 EveryChild i HelpAge International, *Family first*.

12 Center for Educational Research and Consulting, *Development Perspectives of Foster Care in Armenia*, Save the Children, 2013 [Development perspectives of foster care in Armenia: Research Analysis Results | Save the Children's Resource Centre](#)

13 Juraev, J., *Study Report - Tajikistan*.

Skrbništvo se često koristi u Armeniji, Bosni i Hercegovini, Gruziji, Moldovi, Tadžikistanu i Turskoj. U Armeniji je postalo češći oblik alternativne skrbi u obiteljskom okruženju od udomiteljske skrbi. U Tadžikistanu skrbništvo ostaje jedina alternativa institucionalnoj skrbi i smatra se tradicionalnim i društveno poželjnim.¹⁴ Međutim, vlade, stručnjaci i zajednice možda nisu svjesni ključnih razlika između skrbništva i udomiteljske skrbi, kao ni potrebe da skrbništvo, slično udomiteljskoj skrbi, postane planirana i financirana usluga skrbi u obiteljskom okruženju koja je dostupna svoj djeci kojoj je potrebna skrb izvan kuće. Nadalje, postoje dokazi da skrbništvo ne može spriječiti institucionalizaciju niti omogućiti deinstitucionalizaciju brojne djece u ustanovama u zemljama u kojima su usluge udomiteljske skrbi isključene iz mogućnosti alternativne skrbi u obiteljskom okruženju.¹⁵

Nedavni dokazi o skrbništvu iz Bosne i Hercegovine, Moldove, Tadžikistana i Turske ukazuju na to da bi vlade trebale razviti standardizirane nacionalne kriterije i postupke za angažiranje i imenovanje, jasno definirati zakonske dužnosti, prava i odgovornosti skrbnika, postaviti zahtjeve za kvalifikacije i osposobljavanje, procjenjivati i pratiti djecu u skrbi te pružati usluge podrške djeci i njihovim skrbnicima. Kao i sa svim drugim oblicima usluga skrbi izvan vlastite obitelji, države bi se trebale pobrinuti da biološke obitelji dobiju paket socijalne pomoći kako bi se spriječilo razdvajanje obitelji.

14 *Ibid.*

15 Centar za edukativna istraživanja i savjetovanje, Razvojne perspektive udomiteljske skrbi u Armeniji

Radnici koji podržavaju pružanje udomiteljske skrbi

Učinkovit sustav udomiteljske skrbi ovisi o predanim, kvalificiranim, dobro financiranim radnicima koji imaju podršku, uključujući socijalne radnike, suce, članove multidisciplinarnih timova i druge stručnjake. Njihove vještine i znanja, zajedno s njihovom sviješću i stavovima o udomiteljskoj skrbi te pristupom resursima potrebnima za rad s djecom, njihovim biološkim roditeljima i udomiteljima znatno utječu na ishode za djecu. Učinkoviti radnici ključni su za transformaciju sustava skrbi s pristupa koji se temelji na institucionalnoj skrbi na pristup koji daje prednost jačanju obitelji i oblicima skrbi u obiteljskom okruženju.

Ovlašteni socijalni radnici zakonski su ovlašteni i zaposleni od strane državne ili lokalnih vlasti za pružanje udomiteljske skrbi. U većini razvijenih sustava udomiteljske skrbi sudjeluju u angažiranju, odabiru i procjeni udomitelja, uparivanju djece i osobe koja će brinuti o njima, procjeni smještaja koji su u tijeku, pružanju podrške udomiteljima, djeci u skrbi i njihovim obiteljima te pronalaženju dugoročnih rješenja za djecu ponovnim spajanjem obitelji ili posvajanjem. Osim toga, povezuju udomitelje, agencije za socijalnu skrb, različite stručnjake i obitelji.

Potrebno je razmotriti podjelu uloga socijalnog rada. Nekoliko zemalja odvaja ulogu socijalnog radnika odgovornog za dijete u alternativnoj skrbi od uloge radnika koji podržava udomitelje jer su to različite odgovornosti koje zadovoljavaju različite potrebe. U nekim

sustavima te su uloge dodijeljene različitim stručnjacima. Primjerice, u Velikoj Britaniji ta je podjela odavno uspostavljena kako bi se smanjio sukob između uloga i kako bi se postigla što kvalitetnija podrška.⁹⁹ Prema izvješću britanske vlade iz 2018.¹⁰⁰, djeca u skrbi cijene različitu usmjerenost ta dva radnika i činjenicu da imaju vlastitog socijalnog radnika. U drugim zemljama, primjerice u Gruziji, uloge se kombiniraju radi koordinacije različitih stručnjaka koji posjećuju udomiteljske obitelji i dostupnosti jedne dosljedne osobe od povjerenja koja im pruža podršku.¹⁰¹ Neovisno o tome koji se pristup primjenjuje, ključno je uspostaviti i zakonski propisati dosljedan angažman kvalificiranih i odgovarajuće financiranih socijalnih radnika pod nadzorom za podršku udomiteljskoj skrbi.

Potrebno je pratiti broj radnika, jer ima veliki utjecaj na kvalitetu sustava udomiteljske skrbi. Međutim, propisi kojima se propisuje optimalan ili maksimalan broj predmeta ili minimalno potreban omjer radnika postoje samo u nekoliko država članica EU-a. Jedna od njih je Poljska, u kojoj se propisima nalaže da bi jedan stručnjak na puno radno vrijeme trebao raditi s najviše 30 obitelji i 45 udomljene djece.¹⁰² Drugdje bi se toliki broj slučajeva smatrao previsokim.¹⁰³ U Nizozemskoj, u kojoj je stručnjak prosječno obrađuje 27 – 29 predmeta udomiteljskih obitelji, udomitelji se žale da je to previše da bi se pružila odgovarajuća podrška, čak i kad njihov socijalni radnik ima 19 predmeta. Velik broj predmeta navodi se kao jedan od razloga zašto udomitelji u Nizozemskoj odustaju od udomiteljstva.¹⁰⁴

Trebalo bi razmotriti i sustave donošenja odluka. Suci, magistrati i članovi drugih zakonskih tijela koja donose odluke imaju ključnu ulogu u osiguravanju da djeca odrastaju u sigurnim, stabilnim i trajnim obiteljima. Međutim, pravne ovlasti i mehanizmi za takve odluke razlikuju se od zemlje do zemlje. U nekim zemljama smještaj djeteta u alternativnu skrb zahtijeva zakonsku intervenciju zaštite djeteta koja se može odobriti samo sudskom odlukom. U drugima pak odluka može biti na državnim vijećima za skrbništvo ili drugim izvansudskim državnim tijelima. U oba slučaja socijalni radnici moraju uspostaviti vezu između različitih pravnih osoba i uključenih stručnjaka te su odgovorni za plan intervencije koji utječe na ključne odluke. Stoga je blisko partnerstvo između socijalnih radnika i drugih stručnjaka ključno za sigurnost i dobrobit djece u slučajevima u kojima se o njima ne mogu brinuti njihove obitelji. Sigurno i učinkovito planiranje i donošenje odluka oslanja se i na stručnjake koji dobro razumiju potrebe i prava djece.¹⁰⁵

---

99 Salmon, Hugh i Nese Erol, *Literature Review of Good Practice in Specialized Foster Care for Children with Disabilities*, Maestral, Minneapolis, MN, 2019.

100 Narey, Martin, and Mark Owers, *Foster Care in England*, Department for Education, London, 2018 ( ).

101 *Ibid.*

102 Laklija, M., *Foster care models in Europe*.

103 Opening doors, 'Poland: 2018 Country Fact Sheet', Brussels, 2018.

104 Reimer, Daniela, *Thematic Discussion Paper Better Quality in Foster Care in Europe - How can it be achieved?*

105 Child Welfare Information Gateway, *Understanding child welfare and the courts*. U.S. Department of Health and Human Services, Administration for Children and Families, Children's Bureau, Washington DC, 2022 (<https://www.childwelfare.gov/pubs/factsheets/cwandcourts>).

Udomiteljima i djeci smještenoj s njima često su potrebne **dodatne usluge podrške** kako bi se djeci pomoglo u razvoju i kako bi se zadovoljile eventualne specifične potrebe. Tu podršku mogu pružiti socijalni pedagozi, psiholozi, medicinski stručnjaci i razni multidisciplinarni timovi. Uključivanje udomitelja u timove za podršku poboljšava ishode za djecu u njihovoj skrbi, a udomiteljima daje osjećaj cijenjenosti.¹⁰⁶ Međutim, nedostatak odgovarajućeg umrežavanja i koordinacije među tim akterima može biti velika prepreka učinkovitom pružanju usluga, što dovodi do neuspjeha smještaja, posebno kad je riječ o rehabilitaciji djece u sukobu sa zakonom i skrbi za djecu sa složenim potrebama.¹⁰⁷

Ključno je izgraditi **kapacitet udomitelja, socijalnih radnika i drugih stručnjaka** jer je u kontaktu s djecom koja su u riziku od alternativne skrbi ili su u alternativnoj skrbi obično niz stručnjaka i parastručnjaka iz različitih disciplina. To zahtijeva holistički i koordinirani pristup osposobljavanju, stalnom profesionalnom usavršavanju, potpori u praksi i nadzoru. Razvoj kapaciteta može poboljšati vještine, promijeniti stavove i ponašanja te potaknuti razvoj lokalnih i inovativnih modela udomiteljske skrbi, kao i modela usmjerenih na dijete.¹⁰⁸

Potrebno je razmotriti **motivaciju, potrebe i interese radnika** u različitim oblicima alternativne skrbi. Primjerice, oni koji rade u rezidencijalnom okruženju mogu pružati otpor zatvaranju tih ustanova ako su vezani za radno mjesto i oslanjaju se na njega kao izvor sredstava za život, posebno u nedostatku alternativnog zaposlenja.¹⁰⁹ Međutim, osposobljene iiskusne osobe koje brinu o djeci u rezidencijalnoj skrbi i drugi koji rade u institucionalnom okruženju te imaju vještine, interes i volju prihvatiti promjene mogu biti važna prednost u podršci djeci koja su napustila ustanove, njihovim obiteljima i udomiteljima ili srodnicima pružateljima skrbi. Kad se pomno odaberu i ponovno osposobe, osobito s obzirom na to da su rezidencijalne ustanove zatvorene, ti bi se radnici mogli učinkovito angažirati u pružanju udomiteljske skrbi. To podrazumijeva učenje novih vještina i zadataka, a možda i promjenu načina razmišljanja. Njihovu izvedbu treba pratiti, uključujući povratne informacije od korisnika usluga, te trebaju biti pod stalnim nadzorom kako bi im se omogućilo da razviju svoje praktične vještine uz pristup kontinuiranom profesionalnom usavršavanju i prilikama za učenje.

---

106 Geiger, Jennifer M., Megan Hayes Piel and Francie J. Julien-Chinn, 'Improving Relationships in Child Welfare Practice: Perspectives of Foster Care Providers', *Child and Adolescent Social Work Journal* 34, 2017.

107 Stevens, Jyme, 'Juvenile Delinquents in Foster Care, Seminar Paper, University of Wisconsin-Platteville, Platteville WI, 2018.

108 Family for Every Child, *The place of foster care in the continuum of care choices*

109 Goldman, P, i dr., 'Institutionalisation and deinstitutionalisation of children 2: policy and practice recommendations for global, national, and local actors'

Standardi i ograničenja udomiteljske skrbi

Broj djece po udomiteljskoj obitelji. U mnogim se zemljama normativnim okvirom definira maksimalan broj djece koju jedna obitelj može udomiti. Taj broj izuzetno varira, od

troje (npr. Hrvatska, Moldova i UK) do šestero djece u mnogim američkim državama (npr. Alabama, Illinois, Maine i New York). Propisima se također može odrediti najveći ukupni broj djece u kućanstvu, uključujući biološku i posvojenu djecu udomitelja, a za manjeiskusne obitelji može se postaviti i niže ograničenje.

U propisima se obično navodi da se ta ograničenja ne bi smjela prekoračiti osim u određenim iznimnim situacijama koje se mogu opravdati. Jedan bi primjer bio izlazak ususret velikoj grupi braće i sestara s obzirom na to da postoje uvjerljivi dokazi da emocionalna šteta od razdvajanja braće i sestara nadmašuje moguće dobrobiti za pojedinu djecu u većini, ali ne u svim slučajevima, te da bi pri određivanju smještaja koji je u najboljem interesu djece ostajanje braće i sestara zajedno trebalo prevladati nad preferencijama udomitelja i pogodnosti za pružatelja udomiteljske skrbi.¹¹⁰ Ostale iznimke mogu se učiniti za određeni smještaj ako tijelo nadležno za udomiteljsku skrb odluči izdati izuzeće iz posebnih razloga.

Dob i potrebe djece Propisima se često određuje broj djece u određenim kategorijama koja se mogu udomiti, primjerice broj djece mlađe od tri godine, djece s teškoćama u razvoju ili maloljetnih roditelja i majki (pri čemu maksimum obično nije veći od jednog). Iako postoje samo ograničeni dokazi o korelaciji između broja i drugih karakteristika djece u skrbi i ishoda za djecu, zemlje s dobro uspostavljenim sustavima često primjenjuju takve propise. U udomiteljsku obitelj u Hrvatskoj može biti smješteno najviše troje djece, a samo jedno od njih može biti dijete s težim tjelesnim, intelektualnim ili senzornim invaliditetom ili poteškoćama u komunikaciji. Jedan udomitelj može udomiti najviše dvoje djece, osim u slučaju braće i sestara. Hrvatska ima i kategoriju profesionalnog udomiteljstva - standardnog udomiteljstva kao zanimanja, a osobe s tim statusom moraju istovremeno brinuti o troje djece. Dopuštene su iznimke koje udomitelju koji obavlja standardno udomiteljstvo kao zanimanje omogućuju da ima samo dvoje djece u skrbi ako su mlađa od tri godine ili imaju teži invaliditet. Brojka može premašiti tri u slučaju grupe braće i sestara ili ako je jedno dijete maloljetna majka s djetetom mlađim od godinu dana.

¹¹⁰ De Souza, Rachel, *Siblings in Care*, izvješće Povjerenika za djecu za Englesku, London, 2023. (<https://assets.childrenscommissioner.gov.uk/wpuploads/2023/01/cc-siblings-in-care.pdf>).

Okvir 2. Važnost sudjelovanja djeteta

Sudjelovanje djece u donošenju odluka o njihovim životima ključno je načelo Konvencije UN-a o pravima djeteta i Smjernica UN-a za alternativnu skrb o djeci. Na UN-ovu Danu opće rasprave o pravima djece i alternativnoj skrbi 2021. prednost je dana smislenom sudjelovanju djece i osoba koje sa iskustvom u sustavu skrbi u razvoju i pružanju udomiteljske skrbi i drugih oblika alternativne skrbi te je zaključeno da to ima ključnu ulogu u poboljšanju njegovih ishoda.¹

Osnaživanje djece, uključujući djecu s teškoćama u razvoju, te njegovanje pozitivnih odnosa između djece i njihovih bioloških obitelji, drugih osoba koje brinu o djeci, te stručnjaka i zajednica s kojima su u kontaktu, omogućuje njihovo veće sudjelovanje. Njihove želje i brige povezane s mogućim smještajem u udomiteljske obitelji trebalo bi procijeniti i razmotriti koristeći se metodama izražavanja kojima se služe sama djeca. Trebalo bi im pomoći i da podijele svoje životne priče i razviju realno razumijevanje udomiteljske skrbi.² Može biti korisno uključiti drugu djecu ili osobe od povjerenja koje razumiju dijete i dobro komuniciraju s njim te koje ga mogu učinkovito podržati ili zastupati.

1 Odbor za prava djeteta, 2021. Dan opće rasprave o pravima djeteta i alternativnoj skrbi.

2 Dudley Children's Services, Guidance for Foster Carers: Life Story Work with Children and Young People, Dudley Metropolitan

Načini pružanja usluge udomiteljske skrbi

U većini zemalja Europe i Središnje Azije usluge udomiteljske skrbi za djecu pružaju obitelji koje financiraju i reguliraju vladine agencije (nacionalne ili podnacionalne). U tom slučaju državna tijela koja su odgovorna za dobrobit djece i djeluju na nacionalnoj ili podnacionalnoj razini odgovorna su i za angažiranje, osposobljavanje, podršku i praćenje udomitelja, povezivanje djece i udomitelja i smještaj djece kod njih te za druge komponente vođenja slučaja.^{111 112}

Alternativni pristup podrazumijeva da se usluge udomiteljske skrbi organiziraju putem **angažiranjem vanjskog pružatelja** nekih komponenti drugim akterima, pri čemu ih država i dalje financira te ostaje odgovorna za cjelokupnu skrb i zaštitu djeteta. Angažiranje vanjskog pružatelja odabranih usluga može dovesti do toga da vanjske agencije razviju višu razinu stručnosti i kapaciteta u pružanju skrbi i podrške ugroženoj djeci i osobama koje brinu o djeci nego što je to moguće izravnim državnim pružanjem usluga. Angažiranje vanjskog pružatelja usluga također može smanjiti administrativni teret i radno opterećenje državnih aktera. Međutim, neki stručnjaci upozoravaju da je važno dobro upravljati angažiranjem vanjskog pružatelja usluga kako bi se spriječilo uspostavljanje monopola u pružanju usluga udomiteljske skrbi, što bi u nedostatku konkurencije moglo dovesti do smanjenja kvalitete i kvantitete smještaja i povećanja troškova usluge.

111 Kakachia, G. (2022). Analysis of Foster Care Services in Georgia. Neobjavljeno, 2022.

112 Cannon and Gheorghie, *Assessing Alternative Care for Children in Moldova*.

S angažiranjem vanjskih pružatelja usluga je često povezana i zabrinutost povezana s tim da strogi i konkurentni ugovorni aranžmani mogu spriječiti inovacije jer izvođač u takvim aranžmanima gubi neovisnost i opseg inovacija te u konačnici može djelovati samo kao agent države.¹¹³

Nevladine organizacije (NVO) također mogu imati ključnu ulogu u pružanju usluga udomiteljske skrbi. Kad sklope ugovor s državom, često su odgovorne za angažiranje, procjenu, osposobljavanje i stalnu podršku udomiteljima. **Profitne organizacije** još su jedna opcija za pružanje usluga: privatne organizacije koje su specijalizirane za pružanje usluga udomiteljske skrbi, često u kombinaciji s uslugama posvajanja. Mnogi stručnjaci izražavaju zabrinutost zbog loših strana tog pristupa, koji može dovesti do visokih troškova skrbi i davanja prioriteta financijskim poticajima u odnosu na potrebe dobrobiti djece i njihov najbolji interes. Pri razmatranju angažmana profitnih organizacija vlade bi stoga trebale uspostaviti kvalitetne mehanizme odgovornosti kako bi izbjegle financijske poticaje koji utječu na odluke o smještaju i držanju djece u skrbi. Općenito, profitne organizacije, nevladine organizacije koje pružaju usluge, kao i svi drugi akteri koji bi mogli biti uključeni u funkcioniranje sustava udomiteljske skrbi (npr. vjerske organizacije) trebaju surađivati i biti pod nadzorom državnih agencija.

Osim pružanja ili financiranja usluga udomiteljske skrbi država je odgovorna i za licenciranje udomitelja i agencija za pružanje usluga te održavanje i praćenje svih smještaja u skladu s postojećim standardima usluga i drugim normativnim okvirima. Država također ostaje odgovorna za dijete i za svaku odluku sudova, vijeća za skrbništvo ili drugih tijela koje zakonski odredi vlada da se djeca smjeste u alternativnu skrb. Odgovorna je i za razvoj kvalitetnih mehanizama prevencije ulaska i dugotrajnog ostanka u alternativnoj skrbi kako bi se podržala načela nužnosti i prikladnosti te kako bi samo djeca kojoj je potrebna skrb izvan vlastite obitelji bila smještena u usluge udomiteljske skrbi.

Profesionalizacija udomiteljske skrbi

Kako je prethodno navedeno, sve veći zahtjevi za udomiteljskom skrbi znače da se sustavi udomiteljske skrbi suočavaju s većim izazovima nego ikad prije.¹¹⁴ Kao rezultat toga, počevši od 80-ih godina 20. stoljeća, oblikovatelji politika u, među ostalim, SAD-u i državama blagostanja u zapadnoj Europi počeli su predlagati izmjene dobrovoljne prirode udomiteljske skrbi, tvrdeći da promjene u njezinoj ulozi zahtijevaju osposobljeniju i profesionalniju radnu snagu.^{115 116} Međutim, unatoč sve izraženijem trendu profesionalizacije udomiteljske skrbi, valja napomenuti da je taj pojam otvoren za različita tumačenja. U nekim se kontekstima shvaća kao prijelaz s dobrovoljne prirode skrbi na zanimanje udomiteljske skrbi, što zahtijeva posebno akademsko osposobljavanje

113 Attepe i Tomas, 'Specialized Foster Care for Children who are Victims of Crime or Juvenile Offenders'.

114 Kirton, Derek, 'Step forward? Step back? The professionalisation of fostering', *Social Work & Social Sciences Review*, 13, 2007.

115 Wilson, Kate, and Julia Evetts, 'The professionalisation of foster care', *Adoption & Fostering*, 30, 2006.

116 De Wilde, Lieselot, i dr., 'Foster parents between voluntarism and professionalisation: Unpacking the backpack', *Children and Youth Services Review*, Vol. 98, 2019.

i stjecanje vještina. U drugima se na to gleda kao na proces većeg usmjeravanja na kvalitetu i podršku (uključujući financijsku) koja se pruža udomiteljima, ali bez pretvaranja same udomiteljske skrbi u profesiju.¹¹⁷ U tom slučaju udomiteljska skrb smatra se ugovornim odnosom i udomitelji mogu dobiti naknadu za svoje troškove ili dodatnu isplatu za svoju ulogu udomitelja.

Uloga udomitelja u Ujedinjenom Kraljevstvu prešla je iz volonterske aktivnosti povezane s uobičajenim zadacima u ulogu koja se može uspješno obavljati samo u kontekstu profesionalizirane usluge.¹¹⁸ Promjenjive uloge udomitelja uključuju: upravljanje sve većim razinama složenog ponašanja, bližu suradnja s biološkim obiteljima i socijalnim radnicima, sudjelovanje u formalnijim zadacima, kao što je planiranje skrbi, vođenje evidencije i prisustvovanje sastancima te podvrgavanje većem nadzoru i regulaciji.¹¹⁹ To je dovelo do toga da mnoge udomiteljske organizacije i mreže udomitelja smatraju da udomitelje treba poštovati i tretirati kao kvalificirane stručnjake.¹²⁰

Slično tomu, udomitelji u SAD-u potiču se da razviju stručne vještine u udomiteljskoj skrbi, kao što bi to učinili u bilo kojoj drugoj specijaliziranoj karijeri. Osim stručnog osposobljavanja udomitelji imaju pravo na naknade koje su sve više usporedive s plaćom. Vjerovalo se da bi veće naknade mogle otkloniti poteškoće pri angažiranju i zadržavanju udomitelja jer se sve veći broj žena zapošljavao izvan kuće.¹²¹ Vjerovalo se i da bi se dobro osposobljene, profesionalne osobe koje brinu o djeci mogle bolje nositi s rastućim i sve složenijim potrebama djece.^{122 123}

Francuska razvija profesionalnu udomiteljsku skrb kao poseban model pružanja usluga, s osobama koje brinu o djeci koje su priznate kao plaćeni stručnjaci i kao članovi multidisciplinarnih timova. Puni profesionalni status (prvotno nazvan „majčin suradnik“, a zatim „obiteljski suradnik“) naveden je u francuskom zakonodavstvu i, uz druge uvjete, uključuje 300 sati obveznog osposobljavanja, uključujući 60 sati osposobljavanja prije udomljavanja i preostalih 240 sati osposobljavanja tijekom udomljavanja.¹²⁴

Rezultati istraživanja o modelima udomiteljske skrbi u Europi pokazuju da je većina zemalja obuhvaćenih istraživanjem 2011. pružala udomiteljsku skrb u koju su bili uključeni profesionalni udomitelji (Austrija, Hrvatska, Finska, Francuska, Mađarska, Italija, Nizozemska, Poljska, Slovenija te Engleska, Wales i Škotska u Ujedinjenom Kraljevstvu).

117 Kirton, 'Step forward? Step back? The professionalisation of fostering'.

118 Wilson and Evetts, 'The professionalisation of foster care'.

119 Kirton Derek, Jennifer Beecham and Kate Ogilvie, 'Still the Poor Relations? Perspectives on valuing and listening to foster carers', *Adoption & Fostering* 31(3): 6-17, 2007 (<https://doi.org/10.1177/030857590703100303>).

120 Narey i Owers, *Foster Care in England*.

121 Kirton, Derek, 'What is work? Insights from the evolution of state foster care', *Work, Employment and Society*, 2013.

122 Wilson and Evetts, 'The professionalisation of foster care'.

123 ACIL Allen Consulting, *Professional Foster Care, Barriers, Opportunities and Options*, Melbourne, VIC, 2013.

124 Ramon, Vincent, 'French model for the professionalization of foster carers', in 'Alternative forms of care for children without adequate family support: sharing good practices and positive experiences: The proceedings of the ChildONEurope Seminar on out-of-home children, European Network of National Observatories on Childhood, Firenca, Italija, 2012.

Posebni zahtjevi za udomitelje koji pružaju udomiteljsku skrb razlikuju se od zemlje do zemlje i navedeni su u različitim normativnim okvirima. Profesionalizacija se u tim zemljama prvenstveno odnosi na kvalifikacije, specifična znanja, vještine i stručnost udomitelja. Pogodnosti za profesionalne udomitelje razlikuju se među zemljama ovisno o njihovim ugovornim odnosima, opsegu uplaćenih doprinosa, zdravstvenim, mirovinskim i socijalnim naknadama, osiguranju za članove njihovih obitelji, njihovim pravima na porezne olakšice te njihovom korištenju dopusta i godišnjih odmora.¹²⁵

Za razliku od tih „klasičnih“ primjera profesionalizacije, profesionalizacija udomiteljske skrbi ima drugačije značenje u zemljama u kojima se udomiteljska skrb razvila u novije vrijeme (npr. Bosna i Hercegovina, Bugarska, Gruzija, Moldova, Rumunjska i Srbija). Dok udomitelji u tim zemljama ne pružaju svoje usluge kao dobrovoljnu aktivnost – jer im se dodjeljuju opskrbnina i naknade za njihov rad – sama udomiteljska skrb ne smatra se zanimanjem i ne zahtijeva posebno akademsko obrazovanje. Kad je riječ o profesionalizaciji, velik naglasak stavljen je na procjenu, evidentiranje, uparivanje, osposobljavanje i praćenje kandidata za udomitelje, kao i reguliranje njihova rada kroz nacionalni normativni okvir. Profesionalni roditeljski suradnici u Moldovi smatraju se profesionalnim udomiteljima te primaju plaću i besplatnu medicinsku skrb, kao i naknade za djecu o kojoj skrbe (tj. početni smještaj, dnevne i godišnje naknade i „fond prilikom izlaska iz skrbi“). Tom obliku udomiteljske skrbi daje se prednost kod novorođenčadi, djece s teškoćama u razvoju i maloljetnih majki, a podržan je dodatnim specijaliziranim osposobljavanjem i podrškom potrebnom upravo tim skupinama. U Gruziji sve udomiteljske obitelji imaju ugovorne odnose s državom, koja im daje naknadu, odgovorna je za angažiranje, osposobljavanje, podršku i nadzor udomitelja te donosi odluke o smještaju djece kojoj je potrebna alternativna skrb.

Unatoč nekim pozitivnim promjenama povezanim s profesionalizacijom udomiteljske skrbi postoje i znatni izazovi povezani s tim pristupom. Smatra se da je potrebno uspostaviti i održavati osjetljivu ravnotežu kako daljnja profesionalizacija udomiteljske skrbi ne bi ugrozila ulogu srodničke skrbi, kojoj bi uvijek trebalo dati prednost kao prvoj alternativni skrbi izvornih roditelja. Osim toga, postoji zabrinutost da bi profesionalizacija mogla potkopati osobnije i obiteljske aspekte udomiteljske skrbi koji su ključni za njezin uspjeh.¹²⁶ Rizik da se profesionalni udomitelji ponašaju više kao osoblje nego roditelji ili članovi obitelji istaknut je i u Engleskoj. i to u tri nedavna izvješća (izvješće za Parlamentarni odbor (2018.), izvješće Obrazovnog odbora (2018.) i izvješće Mreže udomiteljske skrbi (2019.)).

Iskustvo iz nekih zemalja (npr. Hrvatske) također pokazuje da uvođenje strogih uvjeta kvalifikacije za udomitelje isključuje mnoge predane iiskusne udomitelje koji su djeci pružali kvalitetnu skrb. Valja napomenuti i da profesionalizacija udomiteljske skrbi nije u potpunosti otklonila poteškoće pri angažiranju i zadržavanju udomitelja, kao ni probleme s kvalitetom skrbi.

---

125 Laklija, M., *Foster care models in Europe*.

126 Kirton i dr., 'Still the Poor Relations?'

Iz tih razvoja može se vidjeti da se profesionalizaciji udomiteljske skrbi različito pristupa u različitim kontekstima. Primjena različitih stupnjeva profesionalizacije skrbi za odabranu skupinu djece može se smatrati važnim, ali ne i jedini pristupom za razvoj sustava udomiteljske skrbi prilagođenog potrebama i resursima pojedine zemlje. Kad se smatra relevantnim pristupom, profesionalizacija može biti prioritet za skupine djece sa zahtjevnijim potrebama, uključujući djecu s teškim teškoćama u razvoju i medicinskim potrebama, problemima u ponašanju i drugim složenim potrebama.

Ključne komponente kvalitetne usluge udomiteljske skrbi

Angažiranje i zadržavanje udomitelja

Angažiranje dovoljnog broja udomitelja i zadržavanje pravih tipova pojedinaca ključni su za uspješan smještaj jer loš postupak angažiranja može dovesti do loših ishoda za djecu, koja mogu završiti u rezidencijalnom okruženju ili patiti zbog neuspjeha smještaja.¹²⁷ Međutim, nedostatak udomitelja koji mogu zadovoljiti različite potrebe djece i dalje je poteškoća s kojom se suočavaju mnogi sustavi, neovisno o metodi pružanja usluga koju su zemlje odabrale.¹²⁸ Stoga prva faza procesa učinkovitog angažiranja udomitelja zahtijeva informiranje i senzibilizaciju. Nadalje, angažiranje mora biti stalan i trajan proces radi poticanja odraslih koji se dvoume oko odluke hoće li udomiti, zamjene udomitelja koji nisu voljni nastaviti s tom ulogom te stvaranja i održavanja visokog profila udomitelja i važnosti njihova rada kao dio nastojanja za poticanje novih prijava.¹²⁹

Izazovi pri angažiranju posebno su ozbiljni u kontekstima u kojima su usluge udomiteljske skrbi nove te u kojima postoje negativni stavovi i o djeci u državnoj skrbi i o ideji skrbi o djetetu u zamjenu za novac. Identifikacija i zadržavanje udomitelja posebno je zahtjevan zadatak kad je riječ o udomiteljima za djecu s teškim teškoćama u razvoju, složenim potrebama i onu koja su u sukobu sa zakonom. To je djelomično zbog straha među budućim udomiteljima da neće dobiti dovoljno osposobljavanja i podrške da zadovolje potrebe takvog djeteta ili zbog općeg nedostatka motivacije da se bave takvom djecom.¹³⁰ Kao rezultat toga, angažiranje udomitelja za djecu s dodatnim potrebama zaostaje u većini zemalja, uključujući regiju Europe i Središnje Azije.¹³¹ Ta situacija predstavlja poseban izazov za djecu sa složenim medicinskim potrebama kojima je potrebna cjelodnevna medicinska skrb jer mnogi stručnjaci i šira javnost još uvijek vjeruju da je institucionalna

127 Family for Every Child, *Strategies for Delivering Safe and Effective Foster Care*.

128 Narey i Owers, *Foster Care in England*.

129 United States General Accounting Office, *Foster parents: Recruiting and preservice training practices need evaluation (GAO/HRD-89-86)*. Washington, D.C., 1989.

130 EveryChild, *Fostering better care: improving foster care provision around the world*, London, 2011.

131 Legrand, Jean-Claude, 'CEE/CIS: Child care systems in Eastern Europe and Central Asia: Why we need to focus on children below three years', prezentacija na konferenciji u Sofiji o prestanku stavljanja djece mlađe od tri godine u institucionalnu skrb, studeni 2012.

skrb najbolja i jedina opcija za takvu djecu i smatraju da vlade ne mogu pružiti potrebnu podršku na razini zajednice.

Kao rezultat toga, kampanje za informiranje i promjenu ponašanja, zajedno s promjenama politike na nacionalnoj razini, ključne su za informiranje šire javnosti o udomiteljskoj skrbi i njezinim koristima za djecu i zajednice. Kako bi bile učinkovite, strategije kampanja trebale bi se prilagoditi regionalnom i lokalnom kontekstu te ciljati i na najvjerojatnije potencijalne udomitelje i na najpotrebnije karakteristike (npr. podrška određenim dobnim skupinama, potrebe manjinskih skupina i potrebe utvrđene tijekom procjene djece u ustanovama predviđenim za reorganizaciju i zatvaranje). Te kampanje, praćene detaljnijom razmjenom informacija sa zainteresiranim kandidatima, trebale bi jasno ocrtati očekivanja od udomiteljskih obitelji i udomitelja te istaknuti razliku između udomiteljske skrbi i drugih oblika skrbi (npr. srodničke skrbi ili posvojenja). Razmjena iskustava i lekcija naučenih od trenutačnih udomitelja također je koristan način za informiranje o udomiteljskoj skrbi i usmjeravanje zainteresiranih u proces.

Korisni pristupi uključuju tehnike komunikacije radi postizanja društvenih promjena i promjena u ponašanju, koje se mogu primijeniti tijekom kampanja kako bi se razumjela javna uvjerenja, stavovi i ponašanja te kako bi se javnost mobilizirala za poticanje širih društvenih promjena. Prikladni su za olakšavanje angažiranja udomitelja. Iskustvo iz mnogih zemalja upućuje na to da je u takvim kampanjama potrebno naglasiti štetu koju uzrokuju rezidencijalne ustanove (ne samo za djecu s teškoćama u razvoju ili bez njih, već i za zajednice i gospodarski razvoj zemlje) te iskoristiti pozitivne slike i priče djece, uključujući djecu s različitim i dodatnim potrebama koja su u udomiteljskoj skrbi. Važno je razgovarati i o uspješnim iskustvima osoblja i administracije reorganiziranih rezidencijalnih ustanova koji su sada uključeni u pružanje usluga podrške u zajednici.¹³²

Posljednjih je godina Sjeverna Makedonija provela dvije opsežne informativne kampanje usmjerene na probleme udomiteljske skrbi, pri čemu su u prvom planu bile specijalizirana udomiteljska skrb i stigmatizacija ugrožene djece. Prema procjeni iz 2022., polovina ispitanika susrela se s tim kampanjama putem društvenih mreža i televizije (u dobnoj skupini od 18 do 29 godina 44,5 % bilo je izloženo kampanjama putem društvenih mreža, a 38,2 % putem televizije).¹³³ Kampanje su uključivale životne priče i dokumentarne filmove o udomiteljskoj skrbi kako bi prikazale udomitelje i djecu u njihovoj skrbi.¹³⁴

---

132 Browne, Kevin, *The Risk of Harm to Young Children in Institutional Care*, Save the Children, London, 2009.

133 Bogoevska, Natasha, Suzana Bornarova and Sofija Georgievska, *Baseline Study for the project: Addressing Systemic Gaps-Support to Child Welfare System Reforms in Republic of North Macedonia*, SOS Dječje selo, Sjeverna Makedonija, 2022.

134 Kampanje za angažiranje udomitelja:

Zapošljavanje udomitelja u zemlji podupiru i tri centra za potporu udomiteljima, koja su osnovana 2021. i blisko surađuju s centrima za socijalni rad. Iskustvo, uključujući dokaze iz Sjeverne Makedonije, ukazuje na važnost društvenih medija u odnosu na tradicionalnije metode tiskanih materijala (*jumbo* plakati i oglašavanje na autobusima) u procesu angažiranja. Društveni mediji jeftiniji su i učinkovitiji marketinški alat koji omogućuje ciljano angažiranje onih za koje je najvjerojatnije da će se odazvati. Mreža udomiteljske skrbi u Sjevernoj Makedoniji upućuje na to da čak 38 % svih upita sada dolazi putem interneta.¹³⁵

Hrvatska je još jedan primjer iz regije Europe i Središnje Azije koji pruža obećavajuće prakse u jačanju i poboljšanju udomiteljske skrbi. Također organizira kampanje informiranja i promjene ponašanja na nacionalnoj i podnacionalnoj razini, koje često služe kao primjeri drugim zemljama u regiji. Dok su nacionalne kampanje namijenjene informiranju šire javnosti o udomiteljskoj skrbi, lokalne kampanje utječu na odluke koje pojedinci zatim donose o tome hoće li postati udomitelji ili ne. Stručnjaci u Hrvatskoj primijetili su da najuspješniji slučajevi promicanja udomiteljske skrbi dolaze iz lokalnih zajednica, kroz ciljane kampanje i uključivanje udomitelja u proces angažiranja. Uz potporu regionalnih službi Hrvatskog zavoda za socijalni rad udomiteljska skrb prenosi se generacijama udomitelja koji svoja pozitivna iskustva prenose članovima zajednice. Osim toga, ti udomitelji sada su izuzetno stručni i imaju veliku moć zagovaranja. U tematskom dokumentu za raspravu o kvaliteti udomiteljske skrbi u Europi također su zabilježena kontinuirana nastojanja hrvatske vlade da to područje regulira u skladu s međunarodnim zahtjevima i zahtjevima EU-a o skrbi za djecu.¹³⁶

U četiri okruga i tri grada u Moldovi 2017. provedena je kampanja za promicanje angažiranja udomitelja za djecu do 3 godine i djecu s invaliditetom. Kampanja je ocijenjena uspješnom te je istaknuto da bi takva nastojanja trebalo pokrenuti na nacionalnoj razini i ciljati na druge skupine u nepovoljnom položaju, primjerice trudne djevojčice i mlade majke.¹³⁷ U Turskoj su javne komunikacijske kampanje za promjenu stavova o udomiteljskoj skrbi podržale angažiranje tisuća udomiteljskih obitelji i podigle svijest o važnosti obiteljske skrbi za djecu.¹³⁸

Dokazi iz Ujedinjenog Kraljevstva pokazuju da lokalne vlasti angažiranje udomitelja mogu potaknuti uključivanjem samih udomitelja u proces angažiranja. Istraživanja su pokazala da bi marketinški materijali trebali imati osobni ton, da je vjerojatniji uspjeh usmene komunikacije te da će potencijalni udomitelji pozitivnije reagirati ako im se obrate sami udomitelji. Prema istraživanju u jedinici lokalne uprave Hertfordshirea u Engleskoj, taj je pristup doveo do povećanja broja odobrenih udomitelja za više od 60 %. U Leedsu, u Engleskoj, povećanje broja udomitelja povezano je s upotrebom promotivnih materijala u kojima se udomljavanje izričito predstavlja kao altruistična aktivnost, često izraženakao „ljubav prema djeci“, pri čemu se naglašava potencijal za pozitivan utjecaj na njihove živote.¹³⁹

135 Udomiteljska mreža, „Vrste udomiteljske skrbi“.

136 Reimer, Daniela, *Thematic Discussion Paper Better Quality in Foster Care in Europe - How can it be achieved?*

137 Cannon and Gheorghe, *Assessing Alternative Care for Children in Moldova*.

138 UNICEF Turkey, 'Action Document on Establishing and Improving an Emergency Foster Care System in Turkey', Ured UNICEF-a u Turskoj, Ankara, 2019.

139 Narey i Owers, *Foster Care in England*.

Općenito, iskustva iz različitih zemalja pokazuju da bi država, kako bi vodila učinkovitu kampanju angažiranja, trebala imati nacionalnu strategiju koja će služiti kao temelj za regionalne i/ili lokalne ciljane planove. Ti dokumenti za planiranje trebali bi obuhvatiti:

- utvrđivanje profila djece kojoj je potreban smještaj
- određivanje broja i raspona potrebnih udomitelja
- utvrđivanje uloge udomitelja u procesu angažiranja
- upravljanje proračunom za angažiranje
- razvoj koordiniranih reklamnih kampanja i postavljanje oglasa
- pružanje informacija kandidatima
- odobravanje kandidata putem formalnog i transparentnog postupka
- postupke procjene i dokumentaciju
- primjenu mehanizama za prevenciju ulaska i dugotrajnog ostanka u alternativnoj skrbi kad je riječ o odlukama o smještaju
- primjenu sustava praćenja kako bi se zajamčilo poštovanje pravila i ocjenjivanje učinkovitosti.

Važno je napomenuti i da angažiranje novih udomitelja, njihovo zadržavanje i upotrebu postojećih kandidata može ometati određeni stupanj nepovjerenja među socijalnim radnicima i biološkim obiteljima kada je riječ o motivaciji nekih udomiteljskih obitelji jer mnogi biološki roditelji smatraju da je financijska motivacija jedini razlog zbog kojeg bi se drugi javili za udomljavanje njihove djece. Međutim, postoje dokazi da prihod zapravo nije ključna motivacija za udomljavanje¹⁴⁰ te da financijska naknada ne mora nužno narušiti istinsku motivaciju budućih udomiteljskih obitelji. Štoviše, utvrđeno je da odgovarajuća financijska naknada u kombinaciji s povoljnim ekonomskim čimbenicima ljudima omogućuje da dijete udome iz altruizma.¹⁴¹ Pokrivanje troškova i zamjena prihoda od zaposlenja koje je prestalo (ili je zamijenjeno udomiteljskom skrbi) važni su faktori pri donošenju odluka o nastavku, posebno za udomitelje koji skrbe o djeci koja mogu biti mladi u sukobu sa zakonom ili koja imaju posebno problematično ponašanje.^{142 143} Istraživanje je također pokazalo da je korisnost osposobljavanja prije udomljavanja najjači pokazatelj zadovoljstva zahtjevima udomljavanja, dok snažno nezadovoljstvo odnosom sa socijalnim radnikom može biti dovoljno da dovede do gubitka inače zadovoljnih i kvalificiranih udomitelja, osobito u prvoj godini udomljavanja, kad su stope odustajanja najviše.¹⁴⁴

140 Randle, Melanie, i dr., 'The science of attracting foster carers', *Child & Family Social Work* 10, 2012.

141 Marinescu i dr., 'Economic conditions and the number of children in foster care'.

142 Rodger, Susan, Anne Cummings and Alan W. Leschied, 'Who is caring for our most vulnerable children? The motivation to foster in child welfare', *Child Abuse and Neglect*, 30, 2006.

143 Sebba, Judy, *Why do people become foster carers? An International Literature Review on the Motivation to Foster*, Rees Centre, University of Oxford, Oxford UK, 2012.

144 Fees, Bronwyn S., i dr., 'Satisfaction with Foster Parenting: Assessment One Year after Training', *Children and Youth Services Review*, Vol. 20, No. 4, 1998.

Procjena i registracija udomitelja

Temeljita procjena potencijalnih udomitelja pokazala se ključnom za zaštitu djece u skrbi. Međutim, pružateljima udomiteljske skrbi diljem svijeta bilo je teško postaviti standarde i kriterije za angažiranje i procjenu udomitelja te, ako standardi postoje, uvijek ih se pridržavati. Procjenu budućih udomitelja obično provode socijalni radnici ili multidisciplinarni timovi pod upravljanjem države ili se ona provodi kao dio sporazuma o angažiranju vanjskih pružatelja usluga s neprofitnim ili privatnim organizacijama.

Iako procjena udomitelja može biti odgovornost različitih stručnjaka i subjekata, država obično zadržava odgovornost za odobravanje odgovarajućih udomitelja na temelju rezultata procjene i prijavu ili ponovnu prijavu u nacionalnu bazu podataka. Ovisno o preferencijama i kompetencijama udomitelji se mogu prijaviti za određene vrste smještaja ili izraziti svoje preferencije za udomljavanje određene skupine djece. Ponovna prijava obično zahtijeva stalno osposobljavanje i profesionalno usavršavanje, kao i ponovnu procjenu prikladnosti udomitelja.

Općenito, opći kriteriji za odabir prikladnih kandidata uključuju:

- uspostavljanje jasnih mehanizama i politika za procjenu, registraciju (licenciranje) i ponovnu registraciju (licenciranje) udomitelja, u skladu sa standardima udomiteljske skrbi
- naglašavanje važnosti kompetencija osoba koje brinu o djeci i njihove predanosti pravilnoj skrbi za djecu nad njihovim socioekonomskim statusom
- uspostavljanje kompetentnog i kvalificiranog tijela odgovornog za proces angažiranja, procjene, registracije (licenciranja) i praćenja ili nadgledanje tog procesa
- osiguravanje da svi potencijalni udomitelji i njihovi domovi prođu sigurnosne provjere, uključujući provjeru kaznene evidencije, kako bi se potvrdilo da su sigurni i prikladni za brigu o djeci
- procjenu prikladnosti i predanosti cijele obitelji za udomljavanje djece
- uspostavljanje i redovito ažuriranje nacionalne baze podataka o udomiteljima koji su registrirani kod središnje vlasti, lokalnih ili regionalnih vlasti ili kod neovisnih agencija za udomiteljsku skrb, razvrstanih po broju, vrsti, specijalizaciji, lokaciji udomitelja i postojanju slobodnih mjesta.¹⁴⁵

Podrška udomiteljima i njihovo osposobljavanje

Dobro osposobljeni i kvalificirani udomitelji ključni su ako se želi pružiti najkvalitetnija skrb onima koji su u njihovoj skrbi.¹⁴⁶ U dobro razvijenim sustavima zahtjevi za osposobljavanje za udomiteljsku skrb navedeni su u standardima o udomiteljskoj skrbi i osposobljavanju koje je donijela država i koji se primjenjuju univerzalno, neovisno o vrsti pružatelja usluga. Ti su standardi minimum onoga što bi svi udomitelji trebali znati, razumjeti i moći učiniti.

Nedavni pregled literature iz više zemalja o zadovoljstvu udomitelja osposobljavanjem pokazao je da udomitelji smatraju da se potrebno više usmjeriti na razvoj znanja i vještina, uključujući obuhvaćanje iskustava „iz stvarnog života“ udomiteljske skrbi.¹⁴⁷

Osim prijedloga tema osposobljavanja u standardima su određeni i sati osposobljavanja prije udomljavanja i zahtjevi godišnjeg osposobljavanja za udomitelje, pri čemu su za specijaliziranu skrb utvrđeni viši zahtjevi. U mnogim se zemljama osposobljavanje prije udomljavanja također smatra važnom komponentom ocjenjivanja kandidata prije registracije. Prema informacijama koje su pružile neke zemlje Europe i Središnje Azije, početno osposobljavanje traje od 24 sata u Armeniji do 28 sati u Gruziji, 40 sati u Hrvatskoj i 50 sati u Italiji i Moldovi. Ta osposobljavanja prije udomljavanja dopunjena su godišnjim osposobljavanjem (u Hrvatskoj, Italiji i Moldovi) i dodatnim satima osposobljavanja za kandidate koji su voljni udomiti djecu i mlade s problemima ponašanja, teškoćama u razvoju ili djecu bez pratnje i odvojenju djecu.

Pružatelji usluga u Italiji organiziraju osposobljavanje prije udomljavanja i kontinuirano stručno osposobljavanje (30 sati godišnje) koje odražava utvrđene potrebe za osposobljavanjem udomitelja prema Priručniku za operatere i obitelji („Sussidiario per operatori e famiglie“).^{148 149} Priručnik je osmišljen kao operativni vodič namijenjen stručnjacima iz centara za udomiteljsku skrb, socijalnih službi, zdravstvenih i obrazovnih ustanova, kao i obiteljima i udomiteljima. Temelji se na nalazima Nacionalnog programa „Put u udomiteljsku skrb“ i sastoji se od izbora alata za rad, putova, iskustava i materijala za dijeljenje koji razvijaju i produbljuju načela i preporuke navedene u Nacionalnim smjernicama za udomiteljsku skrb u obiteljskom okruženju. U Engleskoj je u standardima podrške i razvoja naveden nacionalni minimum osposobljavanja za prvih 12 mjeseci od odobrenja (ili unutar 18 mjeseci za udomitelje koji pružaju srodničku skrb) i zahtijevaju osposobljavanje od najmanje 24 sata, nakon čega slijede dodatna 24 sata svake tri godine.¹⁵⁰

---

146 Baginsky, Mary, Sarah Gorin and Claire Sands, *The fostering system in England: Evidence review*, Department for Education, London, 2017.

147 Kaasboll, Jannike, i dr., 'Foster parents' needs, perceptions and satisfaction with foster parent training: A systematic literature review', *Children and Youth Services Review* 101, 2019.

148 The Handbook was developed by the Italian Ministry of Labour and Social Policies and the University of Padova in 2014.

149 Cannon and Gheorghe, *Assessing Alternative Care for Children in Moldova*.

150 Ministarstvo obrazovanja Ujedinjene Kraljevine, „Training, Support and Development (TSD) Standards for Foster Care“, internetska stranica, London, 2012 (<https://www.gov.uk/government/collections/guidance-for-foster-carers>).

Uz razmjenu prakse zemalja, vlade koje planiraju ojačati svoje usluge udomiteljske skrbi mogu razmotriti usvajanje postojećih modela razvoja udomiteljske skrbi i osposobljavanja utemeljenih na dokazima. To uključuje Model pristupa partnerstvu u roditeljstvu (MAPP), Udomitelj za razvoj informacija i obrazovanje (PRIDE), Podrška i osposobljavanje roditelja koji pružaju srodničku skrb (KEEP), Višedimenzionalna tretmanska udomiteljska skrb (MTFC), Nevjerojatne godine (IY), koji su neki od licenciranih programa utemeljenih na dokazima koji se upotrebljavaju u SAD-u, Europi i drugdje.¹⁵¹ Prema pregledu literature o učinkovitosti osposobljavanja udomiteljskog roditeljstva u SAD-u, modeli MAPP i PRIDE smatraju se standardima za to područje i obavezni su u 26 saveznih država.¹⁵²

PRIDE je model utemeljen na dokazima koji se češće primjenjuje u Europi, točnije u Belgiji, Bosni i Hercegovini, Estoniji, Finskoj, Mađarskoj, Poljskoj, Rusiji, Srbiji, Slovačkoj, Švedskoj i mnogim drugim zemljama. Njegovu primjenu u europskim zemljama podupire nizozemska zaklada Op Kleine Schaal (OKS) na temelju ugovora o licenciranju koji su stupili na snagu 1989.¹⁵³

Bosna i Hercegovina model PRIDE počela je primjenjivati u prošlom desetljeću. U skladu s ugovorom o licenciranju između vlade i zaklade OKS, nacionalni partneri radili su s nizozemskim timom zaklade OKS, kao i s licenciranim glavnim trenerima modela PRIDE iz Srbije. Suradnja je uključivala osposobljavanje glavnih trenera, studijske posjete i evaluacije. Vlada je izradila i donijela standarde udomiteljske skrbi. Repliciranje osposobljavanja, kao i rad savezne udruge i lokalnih mreža udomitelja sada se financira iz državnog proračuna. Moduli PRIDE koje su razvili i pružili glavni treneri modula PRIDE dopunjuju se na lokalnoj razini (npr. novi moduli o udomiteljskoj skrbi za djecu bez pratnje i odvojenu djecu, specijalizirana udomiteljska skrb). Država kontinuirano podržava implementaciju i evaluaciju modela PRIDE te općenito radi na jačanju sustava udomiteljske skrbi u svim svojim entitetima.

Uz važnost osposobljavanja u Smjernicama UN-a za alternativnu skrb o djeci propisuje se i važnost usluga podrške za udomitelje i djecu prije, tijekom i nakon smještaja. Opsežni dokazi upućuju na to da je dostupnost učinkovitih usluga podrške ključna kako bi se pružateljima udomiteljske skrbi omogućilo da prevladaju izazove povezane s djecom koja su smještena kod njih i pobrinu se za bolje ishode za tu djecu. Te usluge uključuju univerzalne usluge za djecu, kao što su rano obrazovanje i skrb, osnovno i srednjoškolsko obrazovanje, zdravstvena zaštita i drugo, koje su inkluzivne i jamče jednak tretman djece s teškoćama u razvoju. Osim toga, sva djeca u skrbi trebala bi imati pristup hitnoj podršci koja je dostupna dvadeset četiri sata na dan, sedam dana u tjednu. Djeci u skrbi mogle bi biti potrebne i specijalizirane usluge podrške.

Istraživači napominju neadekvatna specijalizirana podrška vlade čini izazovnim sustavu udomiteljske skrbi rješavanje emocionalnih i psiholoških izazova s kojima se suočavaju

---

151 Za više informacija o institutu MAPP vidjeti: <https://www.childally.org/mapp>.

152 Thompson, Maria Elena, 'Effectiveness of Foster Parenting Training: A Literature Review', graduate project, California State University, Long Beach CA, 2019.

153 Herczog, Maria, Rob van Pagee and Eileen Mayers Pasztor, 'The multinational transfer of competency-based foster parent assessment, selection, and training: a nine-country case study', *Child Welfare*, 2001.

djeca u udomiteljskoj skrbi, posebno kad je riječ o djeci u sukobu sa zakonom i drugoj djeci s problemima u ponašanju.¹⁵⁴ Zanimljivo je iskustvo iz Turske, u kojoj su psiholozi koji rade u pokrajinskim upravama i pridruženim organizacijama posebno zaduženi za pružanje psihološke podrške i usmjeravanja djeci koja ulaze u pubertet, uključujući djecu u skrbi i njihove udomitelje.¹⁵⁵ Usluge podrške djeci i osobama koje se brinu o djeci trebale bi se nuditi na razini zajednice, iako se manjak pružanja usluga u zajednici može djelomično pokriti mobilnim uslugama i/ili internetskom podrškom.¹⁵⁶

Kad je riječ o podršci koja se pruža izravno osobama koje brinu o djeci, istraživači napominju da je podrška od obitelji, prijatelja, agencija za udomiteljsku skrb ili drugih subjekata iznimno cijenjena te da je uzajamna podrška drugih udomitelja, koji poznaju i razumiju izazove udomiteljske skrbi, posebno visoko cijenjena.¹⁵⁷ Pokazalo se da uzajamna podrška dobivena kroz grupe za uzajamnu podršku, grupe za zagovaranje, društvene kontakte, zajednička osposobljavanja i sheme mentorstva i prijateljstva poboljšava zadržavanje udomitelja i ima određeni pozitivan učinak na ishode za djecu.¹⁵⁸ Usluge podrške stoga bi trebale biti intenzivnije i prilagođene potrebama udomiteljskih obitelji koje skrbe o djeci s dodatnim potrebama. Važnu ulogu u pružanju slične podrške mogu imati udruge udomitelja.

Jedan inovativni model uzajamne podrške jest model Mockingbird Family, koji je nastao u Seattleu u SAD-u, a sada se na temelju licencije široko primjenjuje u Australiji, Kanadi, Japanu, Novom Zelandu i Velikoj Britaniji.¹⁵⁹ U Engleskoj je izgrađen na temelju uzajamne i profesionalne podrške s iskusnim udomiteljem koji pruža raznu podršku maloj grupi obiteljskih zajednica putem središnjeg doma. Dokazi pokazuju da se broj udomitelja koji odustaju od pružanja udomiteljske skrbi smanjuje, a zabilježen je i mali broj neplaniranih promjena smještaja.^{160 161}

Glavna formalna podrška udomiteljima trebala bi dolaziti od socijalnog radnika koji ih nadzire, kao i od agencija koje pružaju usluge. Neki dokazi također pokazuju da su udomitelji koji su imali pristup stručnjacima koji nisu socijalni radnici, primjerice liječnicima opće prakse, savjetnicima ili drugima, bili pod manjim pritiskom od onih koji taj pristup nisu imali. Osim toga, dokazi upućuju na to da podrška putem odmora od skrbi i

---

154 Zajac, Kristyn, Ashli J. Sheidow and Maryann Davis, 'Juvenile Justice, Mental Health, and the Transition to Adulthood: A Review of Service System Involvement and Unmet Needs in the U.S.', *Children and Youth Services Review*, 56, 2015.

155 Podaci Ureda UNICEF-a u Turskoj.

156 ICF i Europski centar za socijalnu politiku i istraživanje, Peer Review on Furthering quality and accessibility of Foster Care Service in Croatia.

157 Ottaway, Heather, and Julie Selwyn, 'No-one Told Us it Was Going to Be Like This: Fatigue and Foster Carers', University of Bristol, Bristol UK, 2016.

158 Ministarstvo obrazovanja Ujedinjene Kraljevine, 'Training, Support and Development Standards for Foster Care'.

159 The Fostering Network, *Mockingbird Impact Report 2022*, London, 2022 (https://thefosteringnetwork.org.uk/sites/default/files/2023-05/Mockingbird%20Impact%20Report_2022.pdf).

160 Ofsted, 'Fostering in England, 2014- 2015', Office for Standards in Education, Children's Services and Skills, London, 2015

161 Maestral, *Comparative Literature Review of Short-Term Foster Care*.

odgovarajućih opskrbnina i naknade prilagođenih za pokrivanje dodatnih troškova skrbi za dijete s teškoćama u razvoju pomaže da se ostvare pozitivni ishodi skrbi.

Potporu udomiteljima u Hrvatskoj pruža Hrvatski zavod za socijalnu skrb, koji je nadležan za promicanje udomiteljske skrbi kroz 21 županijsku i 82 regionalne službe, te omogućuje licenciranje, praćenje i podršku. Stručnu pomoć udomiteljima pružaju i pružatelji socijalnih usluga za djecu (tj. centar za pružanje usluga u zajednici), kao i druge organizacije i pojedinci koji pružaju stručnu pomoć obiteljima. Međutim, valja napomenuti i da je evaluacija provedena u Hrvatskoj 2020. pokazala da se te razne uloge različito prakticiraju u različitim centrima. Trenutačna kretanja u zemlji usmjerena su prema poboljšanju standardizacije i harmonizacije stručnog rada s udomiteljima.¹⁶²

Uparivanje i priprema za smještaj

Prema Smjernicama UN-a za alternativnu skrb o djeci, nadležno tijelo ili agencija trebala bi osmisliti sustav (i trebaju u skladu s tim osposobiti osoblje) za procjenu i uparivanje potreba djeteta sa sposobnostima i resursima potencijalnih udomitelja i pripremiti sve uključene za smještaj.¹⁶³ Personalizacija procjene djetetove situacije važan je preduvjet uspješnog uparivanja i pružanja odgovarajuće skrbi.

Uparivanje potreba i želja djeteta s motivacijom i težnjama potencijalnih udomitelja ključno je za uspješan dugoročni smještaj. Osim uparivanja potreba djeteta sa sposobnostima udomitelja kriteriji uparivanja obično uzimaju u obzir dodatne čimbenike, kao što su djetetova dob, spol, kulturološka i vjerska pozadina te blizina biološke obitelji. Proces uključuje pregled dokumentacije, razgovore i konzultacije, kao i suradnju socijalnih radnika, udomitelja i drugih stručnjaka uključenih u skrb o djetetu te djece i njihovih obitelji (kad je to primjereno).

Trebalo bi predložiti samo onaj smještaj za koji se može razumno očekivati da će zadovoljiti djetetove potrebe, a svaka odluka na razini pojedinog slučaja trebala bi biti vođena potrebama djeteta, a ne pravilima ili resursima. Međutim, zbog nedostatka udomitelja koji mogu zadovoljiti različite potrebe djece uparivanjem, smještajem često diktiraju resursi i želje udomitelja. Istraživanje u Engleskoj pokazalo je da u gotovo polovini svih udomljavanja u Engleskoj socijalni radnik uopće nema izbora pri odabiru udomitelja.¹⁶⁴ Loše upareni smještaj vjerojatnije će dovesti do neuspjeha i nije neuobičajeno da djeca prođu kroz niz „kratkoročnih” smještaja prije nego što se bolje upare.¹⁶⁵

---

162 ChildFrontier, *Formative Evaluation of the Family-based Care Component within the UNICEF Croatia Country Office*.

163 UNGA, Smjernice za alternativnu skrb o djeci.

164 Narey i Owers, *Foster Care in England*.

165 Ministarstvo obrazovanja Ujedinjene Kraljevine, „Training, Support and Development Standards for Foster Care”.

Podržavanje kontakta s biološkim obiteljima i reintegracije

U situacijama u kojima je razdvajanje obitelji u najboljem interesu djeteta, djeca i dalje imaju pravo ostati u kontaktu s članovima obitelji, osim ako sud ili drugo tijelo koje donosi odluke naloži drukčije. Smještaj u udomiteljsku obitelj stoga treba biti promišljen i pažljiv kako bi se održavali obiteljski kontakti i/ili kako bi se poticalo ponovno spajanje obitelji.¹⁶⁶ Kontakt između roditelja i djeteta može poboljšati dobrobit djeteta dok je u skrbi i pomoći u njegovoj pravodobnoj i uspješnoj reintegraciji. Čak i ako se djeca u udomiteljskoj skrbi ne spoje ponovno sa svojom obitelji, biološke obitelji mogu biti važan resurs za djecu kad odrastu i više ne ispunjavaju uvjete za udomiteljsku skrb. Brojne države članice EU-a (npr. Austrija, Danska, Francuska, Njemačka, Francuska, Nizozemska i Rumunjska) mnogo rade na podršci biološkim obiteljima i razvijanju pozitivnih osjećaja kod djece o njihovu podrijetlu kako bi se olakšalo uspješno spajanje obitelji.¹⁶⁷

I udomitelji i socijalne službe trebali bi omogućiti djetetu da održi kontakt i s vremenom se što prije vrati u skrb vlastite obitelji, sve dok su dogovori o kontaktu i, ako je primjenjivo, plan reintegracije ocijenjeni kao sigurni i u djetetovu najboljem interesu. Djetetovoj obitelji trebalo bi omogućiti komunikaciju s djetetom putem posjeta, pošte ili telefona u skladu s planom skrbi za dijete.¹⁶⁸ Iako se od udomitelja očekuje da udomljenoj djeci pomognu da ostanu povezana sa svojim biološkim roditeljima, često ih je teško zaista uključiti u taj proces. Dokazi upućuju na to da obuka udomitelja o razumijevanju važnosti kontakta s obitelji, vještinama komuniciranja s biološkom obitelji i pravnim pitanjima, kao i pružanje stalne podrške, povećava pozitivnu uključenost udomitelja u kontakt između roditelja i djeteta.¹⁶⁹

Socijalni radnik mora pažljivo planirati sve kontakte s obiteljima, uključujući mjesto kontakta, trajanje i učestalost, te ih uskladiti s ciljevima plana skrbi za dijete. U situacijama u kojima je zaključeno da reintegracija nije u najboljem interesu djeteta važno se pobrinuti da kontinuirani kontakt s biološkim roditeljima ne umanjuje razvoj snažnog osjećaja pripadnosti udomiteljskoj obitelji kad je cilj postići stabilan, dugoročni smještaj.¹⁷⁰

Podrška pri izlasku iz udomiteljske skrbi

Razdoblje prelaska iz udomiteljske skrbi u samostalan život ili odraslu dob jedno je od najosjetljivijih razdoblja djetetova života. U regiji Europe i Središnje Azije istraživanja pokazuju da se prelazak u samostalan život događa u dobi od 14 do 26 godina, iako se to iskustvo u općoj populaciji često događa u starijoj dobi. U većini zemalja djeca mogu

166 Family for Every Child, *The place of foster care in the continuum of care choices*.

167 Reimer, Daniela, *Thematic Discussion Paper Better Quality in Foster Care in Europe - How can it be achieved?*

168 International Foster Care Organisation, 'Guidelines for Foster Care', Sheffield UK, b. d.

169 Sanchirico, Andrew, and Kary Jablonka, 'Keeping Foster Children Connected to Their Biological Parents: The Impact of Foster Parent Training and Support', *Child and Adolescent Social Work Journal*, 17, 2000.

170 Zeanah, Charles H., Carole Shaffer and Mary Dozier, 'Foster Care for Young Children: Why It Must Be Developmentally Informed', *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, Volume 50, Issue 12, 1199 - 1201, 2011 (<https://doi.org/10.1016Zj.jaac.2011.08.001>).

napustiti udomiteljsku skrb ili biti otpuštena iz udomiteljskog smještaja i prije nego što navrš 18 godina ako ne nastavljaju školovanje, dok mladi koji nastavljaju školovanje imaju pravo ostati u skrbi i dobiti određenu potporu za dulje razdoblje.¹⁷¹ Djeca koja odrastaju u udomiteljskoj skrbi također mogu nastaviti živjeti sa svojom udomiteljskom obitelji nakon što navrš 18 godina bez formalnih dogovora ili podrške, ovisno o željama obiju strana.

Brojna istraživanja pokazuju da su djeca i mladi s iskustvom života u sredinama alternativne skrbi među socijalno najisključenijim skupinama u Europi te da su izložena većem riziku od loših ishoda u obrazovanju, zdravlju, zapošljavanju, kriminalu, mentalnom zdravlju i društvenom funkcioniranju od šire populacije.¹⁷² Iako su ishodi bolji za djecu u skrbi u obiteljskom okruženju, i ona se često suočavaju sa znatnim poteškoćama kad napuštaju skrb, posebno zato što u tom procesu dobivaju malo ili nimalo podrške u usporedbi s mladima u rezidencijalnoj skrbi. Međutim, važno je istaknuti da se djeca koja izlaze iz skrbi uz dovoljnu individualiziranu podršku mogu oporaviti kako bi dosegla svoj puni potencijal i ostvarila velika postignuća u kasnijem životu.

Osobe koje su izašle iz skrbi neprestano govore o brojnim izazovima izlaska iz skrbi. Zabrinute su zbog svoje zaštite, neadekvatne razine podrške, nezadovoljavajućeg načina na koji se podrška nudi, nedostatnog pristupa uslugama i nedovoljnog sudjelovanja u donošenju odluka. Čini im se da oni koji su odgovorni za pružanje podrške tijekom procesa izlaska iz skrbi ne zadovoljavaju u potpunosti njihove potrebe i želje, iako su te odgovornosti navedene u Smjernicama UN-a za alternativnu skrb o djeci.¹⁷³

Kako bi postigla dovoljnu spremnost za napuštanje udomiteljske skrbi, kao i drugih oblika alternativne skrbi, mlada osoba mora imati pristup razvoju praktičnih životnih vještina, osposobljavanju, potpori za pronalazak zaposlenja, kontinuiranoj potpori sustava socijalne skrbi i mrežama podrške (uključujući roditelje i druge članove obitelji, socijalne radnike ili druge mentore). Dobri primjeri mentorstva nakon skrbi, gdje su mladima koji napuštaju skrb u prijelazu pomagala djeca koja su prije boravila u udomiteljskoj skrbi, mogu se dobiti iz projekta „Prijelaz u neovisnost“ Švicarske škole za socijalni rad i iz drugih programa mentorstva koji su mnogi stručnjaci prepoznali kao dobru praksu.¹⁷⁴

Istraživanja pokazuju da su obrazovni ishodi za mlade koji su ostali pod nadzorom sustava socijalne skrbi za djecu mnogo bolji nego za one koji su naglo napustili skrb.¹⁷⁵ To upućuje na to da bi jedan sastavni dio procesa skrbi trebao biti bliski angažman socijalnog radnika koji je odgovoran za praćenje djeteta tijekom cijelog vremena u skrbi i nakon napuštanja skrbi, pripremanje za odlazak, razvoj plana nakon napuštanja skrbi uz njihovu blisku

---

171 Stein, Mike, 'Young people's transitions from care to adulthood in European and postcommunist Eastern European and Central Asian societies', *Australian Social Work*, Volume 67, 2014.

172 SOS Children's Villages International, 'Prepare for Leaving Care', Beč, 2018.

173 Cantwell, Nigel, i dr., *Prepare for Leaving Care Practice Guidance*, SOS Children's Villages International, Beč, 2017.

174 ICF i Europski centar za socijalnu politiku i istraživanje, Peer Review on Furthering quality and accessibility of Foster Care Service in Croatia.

175 Cantwell i dr., *Moving Forward: Implementing the Guidelines for the Alternative Care of Children*.

uključenost i rad s djetetom u njegovom novom okruženju.¹⁷⁶ Udomitelji također imaju ključnu ulogu u podršci socijalnom radniku u slučaju starijeg djeteta, uključujući mlade osobe s invaliditetom, u pripremi za njihov samostalan, poluneovisan život ili život uz podršku. Ako reintegracija u biološku obitelj ili preseljenje djeteta s teškoćama u razvoju u neki oblik samostalnog života nije moguće, u njihovu najboljem interesu može biti da nastave živjeti sa svojom udomiteljskom obitelji dok ne dođu u odraslu dob. Takva praksa sve je češća u Gruziji, Rumunjskoj, Turskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu i drugim zemljama.

Kako bi se spriječili potencijalni problemi, a mladima koji izlaze iz udomiteljske skrbi dala početna prednost, važno je da država ima nacionalni okvir za izlazak iz skrbi u kojem su opisane uloge mladih, udomitelja, socijalnih radnika i drugih mreža podrške u planiranju i pripremi za izlazak iz skrbi. Ključno se pobrinuti i da mladi koji izlaze iz udomiteljske skrbi dobiju istu podršku kao i mladi koji izlaze iz rezidencijalne skrbi (prilagođenu njihovim individualnim potrebama i jakim stranama) te da pripreme za izlazak iz skrbi počnu mnogo prije izlaska mlade osobe iz skrbi.¹⁷⁷

Praćenje i procjena

Praćenja i reagiranja na ishode za djecu u skrbi kako bi se omogućilo pružanje kvalitetnih i sigurnih usluga od neprocjenjive je važnosti. Učinkovito praćenje ima i administrativne funkcije jer omogućuje usklađenost s procedurama, odgovornost i transparentnost, kao i financijsku održivost usluga.

Analiza uspješnih primjera praćenja usluga udomiteljske skrbi ukazuje na važnost razvoja normativnog okvira, uključujući standarde udomiteljske skrbi, zahtjeve praćenja, pokazatelje i mehanizme upravljanja podacima.¹⁷⁸ Primjerice, u Moldovi su standardizirani pokazatelji za praćenje pružanja usluga udomiteljske skrbi navedeni u Automatskom informacijskom sustavu socijalne pomoći (Social Assistance Automatic Informational System, SIAAS) i u skladu su s minimalnim standardima kvalitete i relevantnim zakonodavstvom. Podaci su razvrstani po spolu, dobi i lokaciji, ali ne i po duljini boravka u udomiteljskoj skrbi ili vrsti invaliditeta. Za prikupljanje i analizu podataka praćenja odgovorno je Ministarstvo rada i socijalne zaštite.¹⁷⁹

Kao i kod svih ostalih sastavnica sustava udomiteljske skrbi, praćenje usluga za djecu s invaliditetom zahtijeva dodatnu pozornost i prilagodbu, kao i njihovo sudjelovanje.¹⁸⁰ Relevantna tijela trebala bi razmotriti najnovije dokaze o važnosti pomaka od procjene ishoda korištenja usluga samo prema standardima usluga i objektivnim mjerenjima, prema procjeni dječjeg zadovoljstva životom i njihove kvalitete života te vlastitim

---

176 Family for Every Child, *Strategies for Delivering Safe and Effective Foster Care*.

177 *Ibid.*

178 Cantwell i dr., *Prepare for Leaving Care Practice Guidance*.

179 Cannon and Gheorghie, *Assessing Alternative Care for Children in Moldova*.

180 Jenny, Marie and Stephanie Romanens-Pythoud, *A Better Future is Possible: Promoting Family Life for Children with Disabilities in Residential Care - Manual for Professionals*. International Social Service (ISS), Ženeva, 2016.

prosudbama o uporabi specifičnih usluga.¹⁸¹ Taj je pristup primijenjen na procjenu zadovoljstva više od 1000 djece u uslugama udomiteljske skrbi koje pruža američki sustav za skrb o djeci u državi Illinoisu, što je pokazalo značajna poboljšanja u kvaliteti života djece u udomiteljskoj skrbi, u usporedbi s djecom u rezidencijalnoj skrbi.¹⁸²

Ključna razmatranja za jačanje sustava udomiteljske skrbi

Razvoj usluge udomiteljske skrbi koja dobro funkcionira moguć je samo ako je dio učinkovitog sustava zaštite djece, čiji je cilj zajamčiti da djeca odrastaju u sigurnim i stabilnim trajnim obiteljima. Stoga, prije nego što razmotre preporuke specifične za jačanje usluga udomiteljske skrbi, nacionalne vlade trebale bi **dati prednost jačanju kapaciteta sustava zaštite djece**.

- Nacionalne vlade trebale bi revidirati postojeće sustave zaštite djece, pri čemu bi u prvom planu trebala biti suradnja među svim sektorima i razinama vlasti potrebnima za pružanje sveobuhvatnih i uključivih mehanizama podrške koji su prilagođeni složenim potrebama djece i njihovih obitelji u zajednicama.
- Kvalitetni mehanizmi prevencije ulaska i dugotrajnog ostanka u alternativnoj skrbi trebali bi podržavati načela **nužnosti** i **prikladnosti** te zajamčiti da samo djeca kojoj je potrebna skrb izvan vlastite obitelji budu smještena u alternativnu skrb u obiteljskom okruženju, ali i da djeca i obitelji koje su već razdvojene primaju stalnu podršku kako bi se mogli ponovno spojiti.¹⁸³
- Sustav zaštite djece može učinkovito funkcionirati samo uz dobro planirane, osposobljene radnike u djelatnosti socijalne skrbi koji imaju podršku, uključujući kvalificirane socijalne radnike koji su sposobni procijeniti potrebe i pružiti individualiziranu podršku djeci, obiteljima i zajednicama, koristeći se pristupom vođenja slučaja.
- Nacionalne i podnacionalne vlade u suradnji s nedržavnim akterima, djecom i obiteljima trebale bi razviti zajedničku viziju i nacionalnu strategiju utemeljenu na dokazima koja utvrđuje prioritete specifične za kontekst za jačanje sustava zaštite djece, uključujući usluge udomiteljske skrbi.

U bliskom partnerstvu sa svojom nacionalnom referentnom skupinom za udomiteljsku skrb relevantni predstavnici nacionalnih i podnacionalnih vlasti trebali bi kontekstualizirati dokaze i preporuke navedene u ovoj Bijeloj knjizi. Kako bi se uhvatile ukoštac s problemima povezanim s udomiteljskom skrbi i drugom alternativnom skrbi u obiteljskom okruženju, vlade mogu upotrebljavati postojeće relevantne grupe ili komisije

181 Land, Kenneth C., Michalos, Alex C., and M. Joseph Sirgy (Eds), *Handbook of Social Indicators and Quality of Life Research*. Springer, 2012.

182 Wilson, Leslie and James Conroy, 'Satisfaction of Children in Out-of-Home Care', *Child Welfare*, Vol 78, No. 1, 1999.

183 Cantwell i dr., *Moving Forward: Implementing the Guidelines for the Alternative Care of Children*.

koje već rade na jačanju sustava skrbi o djeci ili uspostaviti novog namjenskog foruma za rasprave. Rad na razini države dodatno mogu podržati UNICEF ECARO, uredi UNICEF-a u zemljama i regionalna mreža stručnjaka, koji mogu dijeliti obećavajuće prakse, izazove i najnovije dokaze na temelju istraživanja te pružati savjete i pratiti razvoj na razini države.

Pružanje raznih vrsta usluga udomiteljske skrbi kao dio holističkog sustava skrbi o djeci

Mnoge zemlje u regiji Europe i Središnje Azije udomiteljsku skrb uspjele su integrirati u sustav alternativne skrbi i njome gotovo u potpunosti zamijeniti ustanove za djecu. Te zemlje rade na daljnjoj diversifikaciji i jačanju svojih usluga udomiteljske skrbi te na profesionalizaciji nekih vrsta udomiteljske skrbi. Međutim, u drugim zemljama udomiteljska skrb nije jasno definirana, nedovoljno je razvijena i ne funkcionira kao sastavni dio sustava skrbi o djeci. U tim zemljama su, djeca za koju skrb u biološkim obiteljima ili kod rodbine nije opcija smještena u rezidencijalnu skrb ili su uključena u udomiteljsku skrb bez odgovarajuće procjene, planova skrbi ili redovitih preispitivanja. Loše planirani smještaj često je neodređen i ne doprinosi reintegraciji djeteta ili učinkovitom planiranju trajne skrbi.

Kako bi unaprijedile i ojačale ulogu udomiteljske skrbi u kontinuitetu usluga skrbi o djeci, vlasti bi trebale razmotriti sljedeće preporuke koje će, nakon što se provedu, podržati njihov razvoj modela udomiteljske skrbi specifičnih za kontekst.

- U nacionalnoj strateškoj viziji skrbi o djeci trebalo bi istaknuti specifičnu ulogu udomiteljske skrbi kao sastavnog dijela cjelovitog sustava, koji se uz srodničku skrb primjenjuje kao glavna alternativa za djecu kojoj je potrebna skrb izvan vlastite obitelji.
- Kako bi utvrdile potražnju za određenim vrstama udomiteljske skrbi, vlade bi trebale voditi analizu potreba za skrbi izvan vlastite obitelji, počevši od procjene uskih grla za zatvaranje postojećih rezidencijalnih ustanova i razmatranja jačanja obitelji, kao i zahtjeva za udomiteljskom skrbi za specifičnu djecu koja borave u takvim ustanovama.
- U mnogim zemljama većina preostalih ustanova namijenjena je djeci s teškoćama u razvoju i/ili značajnim problemima u ponašanju, emocionalnom i mentalnom zdravlju. Stoga bi se posebno trebalo usmjeriti na prepoznavanje potreba i jačanje pružanja specijaliziranih usluga udomiteljske skrbi. Ispunjavanje složenih zahtjeva te djece zahtijevat će poseban trud, uključujući, među ostalim, ciljano zapošljavanje, kao i dodatno osposobljavanje i podršku.
- Trebalo bi je analizirati i potrebe obitelji u riziku od razdvajanja za preventivnim uslugama i posebnim vrstama udomiteljske skrbi.
- Kroz blisko partnerstvo između sustava zaštite djece i pravosudnih sustava vlade bi trebale utvrditi prilike da se izbjegne štetno iskustvo boravka u pritvoru ili

upućivanja u odgojnu ustanovu te da se djeca umjesto toga smjeste u sigurne, zaštićene, kvalificirane i specijalizirane udomiteljske obitelji.

- Na temelju ove analize vlasti bi trebale izraditi planove s procjenom troškova za zapošljavanje, osposobljavanje, ugovaranje i podršku udomiteljima za djecu s različitim vrstama potreba.
- Vlade bi se trebale nastojati odmaknuti od razmatranja udomiteljske skrbi kao samo dobrovoljne aktivnosti koja uključuje uobičajene zadatke skrbi te početi tretirati udomiteljsku skrb kao ulogu koja zahtijeva vještine i znanje za podršku sve složenijim potrebama djece i zato zahtijeva podršku i naknadu.
- Upotreba udomiteljske skrbi trebala bi se voditi načelima nužnosti i prikladnosti i ne bi se smjela smatrati trajnim smještajem bez prethodnog pružanja snažnih intervencija podrške obitelji usmjerenih na reintegraciju. Ako to ne urodi plodom, trebalo bi razmotriti može li posvojenje biti sigurniji oblik trajne skrbi u skladu s najboljim interesima djeteta.
- Smještaj u udomiteljsku skrb trebao bi imati jasnu svrhu, zadovoljiti specifične potrebe djece i biti vremenski ograničen, a trebalo bi ga i redovito procjenjivati i pratiti.
- Sve vrste udomiteljske skrbi trebale bi biti jasno definirane i regulirane na nacionalnoj razini. To uključuje standarde usluga udomiteljske skrbi, mehanizme prevencije ulaska i dugotrajnog ostanka u alternativnoj skrbi i donošenja odluka, potrebe za radnom snagom, financiranje i mehanizme osiguranja kvalitete.
- Financijska sredstva za potporu udomiteljskoj skrbi trebala bi pokrivati početne troškove, opskrbbnine i naknade, zapošljavanje, osposobljavanje, podršku tijekom smještaja i nakon što djeca izađu iz skrbi te troškove praćenja. Vlade bi trebale preusmjeriti financiranje s rezidencijalne skrbi na podršku obitelji i usluge alternativne skrbi u obiteljskom okruženju te osigurati održivost financiranja.
- Vlade bi trebale pratiti usluge udomiteljske skrbi i pružatelje tih usluga te osigurati prikupljanje i procjenu podataka. Na prikupljenim podacima i dokazima trebalo bi se temeljiti i koherentno kreiranje politike i dobro informiran javni diskurs.

Osiguravanje angažmana više dionika u pružanju udomiteljske skrbi

U razvoju sustava udomiteljske skrbi i pružanju usluga važnu ulogu ima velik broj dionika, kao što su središnje i lokalne vlasti koje predstavljaju više sektora, nevladine organizacije, privatne agencije, udruge udomitelja i strukovne organizacije, akademske institucije, vjerske organizacije, djecu i mlade u skrbi ili s iskustvom alternativne skrbi, njihove biološke obitelji te udomitelje. Snažna politička volja i državno vodstvo u jačanju usluga udomiteljske skrbi u kombinaciji sa zajedničkim nastojanjima uključenih dionika mogu dovesti do visoke

kvalitete usluga i najboljih rezultata za djecu.¹⁸⁴ Za učinkovitu suradnju više dionika važni su sljedeći pristupi.¹⁸⁵

- Državne vlasti trebale bi prepoznati ulogu nevladinog sektora, koji je u mnogim zemljama odigrao ključnu ulogu u pokretanju programa udomiteljske skrbi i pružanju primjera dobre prakse, što bi vladama trebalo služiti kao temelj. U okviru stručnosti i kapaciteta nevladinih organizacija vlade bi se trebale pobrinuti za njihovu uključenost u pružanje i jačanje usluga udomiteljske skrbi. Rad nevladinih udruga i svih ostalih aktera koji se bave pružanjem usluga udomiteljske skrbi trebala bi licencirati, pratiti i koordinirati nadležna državna tijela.
- Državna tijela trebala bi omogućiti osnivanje i rad udruga i mreža udomitelja i mladih koji izlaze iz skrbi. Slične udruge, često osnovane kao samostalne neprofitne organizacije, imaju važnu ulogu u poboljšanju kvalitete udomiteljske skrbi i podrške onima koji izlaze iz skrbi. Rad tih udruga često uključuje pružanje savjeta i podrške udomiteljima, djeci u skrbi i mladima koji izlaze iz skrbi, zagovaranje u njihovo ime pred vladinim agencijama koje predstavljaju različite sektore, olakšavanje jedinstva i vršnjačke podrške među relevantnim skupinama i pružanje ažurnih informacija o uslugama podrške i propisima. Mreže također povećavaju mogućnosti sudjelovanja te djeci i mladima u skrbi pružaju kanale kojima mogu izraziti svoje mišljenje i utjecati na pitanja koja ih se tiču.
- Djeca u udomiteljskoj skrbi, osobito djeca sa složenim potrebama i osobe koje brinu o njima, često se suočavaju s izazovima koji su rezultat ograničenog pristupa i ograničene uključenosti zdravstvene skrbi, socijalne zaštite, ranog i školskog obrazovanja, mogućnosti zapošljavanja i naknade. Jasne smjernice vlada o ulozi različitih sektora u zadovoljavanju potreba te djece i osoba koje brinu o njima poboljšat će rezultate za djecu i mlade.
- Trebalo bi ojačati ulogu medija u poboljšanju percepcije javnosti o udomiteljskoj skrbi i njezinoj ulozi. Putem popularnih platforma društvenih medija, televizijskih kuća, tiskanih medija, filmske produkcije i medijski poznatih osoba trebalo bi uputiti pozitivne poruke i slike, teme javnih kampanja i obrazovne alate kako bi se promovirale pozitivne slike udomiteljske skrbi.
- Važno je ojačati ulogu akademske zajednice u promicanju udomiteljske skrbi, i to davanjem prioriteta istraživanju udomiteljske skrbi, institucionalizacijom osposobljavanja za osobe koje brinu o djeci, uključivanjem ove teme u akademske nastavne planove i programe za stručnjake koji imaju ključnu ulogu u udomiteljskoj skrbi te uspostavljanjem partnerstava i mogućnosti razmjene znanja između akademskih institucija unutar zemlje te na regionalnoj i globalnoj razini.

---

184 Manitoba Foster Family Network, *Circle of care: Fostering fostering: Enhancing supports to foster and kinship care families*, Winnipeg Mb, 2011 (http://www.gov.mb.ca/fs/pubs/circle_of_care.pdf).

185 George and Van Oudenhoven, *Stakeholders in Foster Care*.

Prilozi 1. – 3.

Prilog 1. – Sažetak preporuka za jačanje sustava skrbi o djeci za Rezoluciju Opće skupštine UN-a o pravima djeteta¹⁸⁶

Prepoznati i dati prednost ulozi obitelji

- Države su odgovorne za promicanje roditeljske skrbi, sprečavanje nepotrebnog odvajanja djece i olakšavanje reintegracije gdje je to prikladno.
- Obitelji imaju ključnu ulogu u fizičkom, socijalnom i emocionalnom razvoju, zdravlju i smanjenju međugeneracijskog siromaštva.
- Usluge koje se pružaju djeci najučinkovitije su kad se uzme u obzir ključna uloga obitelji.

Zaštititi djecu bez roditeljske skrbi i pružiti kvalitetnu, odgovarajuću alternativnu skrb

- Trebalo bi podržati sveobuhvatne sustave za dobrobit i zaštitu djece kako bi se zadovoljile složene potrebe djece u alternativnoj skrbi ili djece u riziku od alternativne skrbi.
- Formalna alternativna skrb trebala bi biti privremena.
- Mogućnosti skrbi trebale bi dati prednost srodničkoj skrbi, udomiteljskoj skrbi, posvajanju, kafali i prekograničnom ponovnom spajanju obitelji.
- Za sve opcije formalne skrbi trebala bi postojati mogućnost registracije, licenciranja i nadzora.

Ojačati sustave za dobrobit i zaštitu djece

- Države bi trebale ojačati sustave zaštite djece temeljene na zajednici, nacionalne i prekogranične sustave koji procjenjuju i zadovoljavaju potrebe ugrožene djece.
- Trebalo bi provoditi politike za zaštitu djece od zlostavljanja dok su u skrbi odrasle osobe.

Poboljšati prikupljanje podataka i redovito izvješćivanje

- Države bi trebale prepoznati da se ciljevi održivog razvoja neće postići ako su djeca bez roditeljske skrbi zanemarena te da nisu obuhvaćena sva djeca.
- Važno je da nacionalna tijela rigorozno prikupljaju podatke, što bi trebalo biti podržano međunarodnom suradnjom.
- Podatke bi trebalo prikupljati longitudinalno, nedostatke bi trebalo otkloniti, a izgradnju dokaza podržati.

Podržati obitelji i spriječiti nepotrebno razdvajanje obitelji i djece

- Države se pozivaju da ojačaju politike usmjerene na obitelj, kao što su roditeljski dopust, skrb o djeci i podrška roditeljstvu.
- Države bi se trebale baviti pokretačima odvajanja, zaštititi djecu i pružiti visokokvalitetne socijalne usluge.
- Države se potiču da rade na promjeni normi, uvjerenja i stavova koji potiču razdvajanje.
- Države bi trebale prepoznati da je reintegracija proces koji zahtijeva pripremu, podršku i praćenje.

Prepoznati štetnost institucionalne skrbi za djecu i spriječiti institucionalizaciju

- Trebalo bi prepoznati štetu koju ustanove čine rastu i razvoju djece te povećane rizike od nasilja i iskorištavanja.
- Države bi trebale postupno ukinuti ustanove i zamijeniti ih uslugama u obitelji i zajednici.
- Države bi se trebale pozabaviti time kako volontiranje i donacije mogu dovesti do nepotrebnog odvajanja obitelji i djece.
- Države bi trebale donijeti i provoditi politike za sprečavanje trgovine djecom u ustanove.

Staviti na raspolaganje odgovarajuće ljudske i financijske resurse

- Države bi trebale prepoznati da financiranje institucija može pogoršati nepotrebno odvajanje obitelji i djece te institucionalizaciju.
- Države bi trebale izdvojiti ljudske i financijske resurse za službe za skrb o djeci i obiteljima.
- Države bi trebale izdvojiti resurse za osposobljene radnike u djelatnosti socijalne skrbi.

Zajamčiti puno sudjelovanje djece bez roditeljske ili obiteljske skrbi

- Države bi trebale ponovno potvrditi prava sve djece na slobodno izražavanje i na uvažavanje njihovih mišljenja.
- Države bi trebale ojačati mehanizme za sudjelovanje djece u planiranju i provedbi politika i usluga.
- Države bi trebale uspostaviti kompetentan mehanizam za praćenje, primjerice instituciju pravobranitelja.

¹⁸⁶ Goldman, P., i dr., 'Institutionalisation and deinstitutionalisation of children 2: policy and practice recommendations for global, national, and local actors', Lancet Group Commission, London, 2020.

Prilog 2. – Medicinska udomiteljska skrb, američki model

Medicinska udomiteljska skrb (MFC) pojam je koji se upotrebljava u SAD-u i nekoliko drugih zemalja za oblik specijalizirane udomiteljske skrbi koja se pruža djeci sa složenim potrebama o kojoj ne mogu skrbiti njihovi roditelji. Ta djeca imaju visoku stopu upotrebe zdravstvene skrbi, intenzivne potrebe za dnevnom njegom, funkcionalna ograničenja i ovisna su o medicinskim tehnologijama.¹⁸⁷ Mogu, na primjer, patiti od stanja kao što su cerebralna paraliza, spina bifida, multipla skleroza, ortopedska oštećenja ili cistična fibroza. Djeca sa složenim medicinskim potrebama mogu ući u udomiteljsku skrb iz istih razloga iz kojih djeca općenito ulaze, ali njihovo stanje može zahtijevati i cjelodnevnu medicinsku skrb i svakodnevnu primjenu specijaliziranih lijekova i tretmana, kao što su traheotomija, srčani monitori, gastrointestinalne cijevi, uređaji za dijalizu, ventilatori, adaptivna oprema i komunikacijski uređaji.¹⁸⁸

Medicinska udomiteljska skrb u SAD-u pruža okruženje obiteljskog doma s osposobljenim udomiteljima koji danonoćno brinu o djetetu, zakazuju i vode ih na liječničke preglede te koordiniraju njihovu skrb.¹⁸⁹ Ovisno o stanju djeteta, ponekad može biti potrebno ugraditi medicinsku opremu u dom skrbnika i/ili prilagoditi dom skrbnika.

Osposobljavanje medicinskih udomitelja pruža opće znanje o ulogama i odgovornostima udomiteljske skrbi, informacijama o realnostima života s djecom koja imaju osjetljivo zdravlje, uobičajenim medicinskim i razvojnim poremećajima i njihovom liječenju; te o kardiopulmonalnoj reanimaciji i prvoj pomoći. Osposobljavanje bi trebali provoditi zdravstveni djelatnici koji su stručni u tom području, kao i klinički socijalni radnici u programu medicinske udomiteljske skrbi koji imaju iskustva s tom populacijom. Osposobljavanje specifično za dijete može se pružiti na razne načine, npr. tako da ga provede pružatelj zdravstvene skrbi djeteta tijekom liječničkih pregleda. Osposobljavanje uključuje i primjere udomitelja koji obavljaju medicinske zahvate s udomljenim djetetom.

Uz osposobljavanje prije udomljavanja udomitelji su dužni sudjelovati u stalnom osposobljavanju o relevantnim temama. Za djecu koja su prije ili tijekom smještaja hospitalizirana osposobljavanje prije otpusta provode medicinske sestre i tehničari te terapeuti koji rade s djetetom u zdravstvenoj ustanovi. Kao uvjet za otpust, kao i za početni smještaj, udomitelji moraju pokazati da su sposobni rukovati određenom medicinskom opremom i obavljati određene postupke potrebne za njegu djeteta.¹⁹⁰

U kontekstu SAD-a udomitelji blisko surađuju s djelatnicima medicinske udomiteljske skrbi koji su zaposleni u istoj udomiteljskoj agenciji. Djelatnici, koji obično imaju iskustvo

187 Cohen, Eyal, i dr., 'Children with medical complexity: an emerging population for clinical and research initiatives', *Pediatrics*, 127/3, 2011.

188 Fortin, Kristine, Soyang Kwon and Mary Clyde Pierce, 'Characteristics of children reported to child protective services for medical neglect', *Hospital Pediatrics*, 6/4, 2016.

189 Seltzer, Rebecca R., Carrie M. Henderson and Renee Boss, 'Medical foster care: what happens when children with medical complexity cannot be cared for by their families?', *Pediatric Research*, 79, 2016.

190 Foster Family-based Treatment Association and Therapeutic Foster Care at the Kennedy Krieger Institute, 'Best Practices in Treatment Foster Care for Children and Youth with Medically Fragile Conditions', Baltimore MD, 2013.

u socijalnom radu, posjećuju udomiteljsku obitelj svaki tjedan kako bi se pobrinuli za koordinaciju skrbi i vođenje slučaja, zajamčili da je dijete sigurno i da prima medicinsku skrb te kako bi olakšali timsku komunikaciju. Medicinske sestre i tehničari agencije procjenjuju dijete najmanje svaka tri mjeseca kako bi potvrdili da prima medicinsku skrb i kako bi osposobili udomitelje i biološke roditelje te su resurs za druge članove tima za skrb u vezi s djetetovim medicinskim potrebama.¹⁹¹ Pedijatri primarne zdravstvene zaštite pregledavaju dijete svaka tri mjeseca i prema potrebi za akutne probleme pružaju medicinsku skrb, vode terapiju i koordiniraju s podspecijalistima.¹⁹²

Dobrobit djeteta također podržavaju i pomno nadziru radnici u djelatnosti socijalne skrbi za djecu koji su zaposleni u središnjim podnacionalnim vlastima. Posjećuju dijete svaki mjesec, jamče siguran i prikladan smještaj, brinu se da dijete dobije odgovarajuće usluge i pružaju podršku biološkim obiteljima u ponovnom spajanju. Međutim, dokazi upućuju na to da se uključenost bioloških roditelja djece koja imaju složene medicinske potrebe razlikuje, u rasponu od nepostojanja nedavnog kontakta do tjednih posjeta. Sudionici istraživanja programa medicinske udomiteljske skrbi u američkoj saveznoj državi Marylandu opisuju potencijalni značaj specijalizirane jedinice za tu skupinu djece unutar tijela socijalne skrbi o djeci opremljene posebnim osposobljavanjem za skrb o djeci sa složenim medicinskim potrebama i mogućnosti povezivanja medicinskih i socijalnih potreba djece. Zahvaljujući specijaliziranoj jedinici ujedno bi se moglo smanjiti opterećenje radnika i fluktuacija radne snage, što potiče kontinuitet i kvalitetu skrbi.¹⁹³

Dokazi upućuju na to da je koordinacija skrbi osobito važna za djecu sa složenim medicinskim potrebama koja su pod povećanim rizikom od fragmentirane skrbi.¹⁹⁴ U većini slučajeva članovi medicinskog tima sastaju se kako bi planirali liječenje djeteta, dok se članovi tima za skrb o djeci i tima medicinske udomiteljske skrbi sastaju odvojeno kako bi razgovarali o smještaju djeteta. Međutim, ti planovi skrbi nisu uvijek međusobno potpuno usklađeni. Rutinski interdisciplinarni sastanci, koji također uključuju stručnjake iz obrazovanja i drugih područja, jamče da je smještaj medicinske udomiteljske skrbi prikladan za pružanje preporučene skrbi i usluga djeci u skrbi. Izvješća također ukazuju na to da su djeca s većim zdravstvenim problemima izložena znatnom riziku da ostanu u udomiteljskoj skrbi na neodređeno vrijeme. To ukazuje na to da su njihove značajne potrebe za skrbi prepreka ponovnom spajanju obitelji i usvajanju te zahtijevaju posebnu pozornost.¹⁹⁵

Zemlje koje razmatraju razvoj specijaliziranih usluga udomiteljske skrbi za djecu sa složenim potrebama trebale bi ponajprije poraditi na pružanju potrebne podrške biološkim obiteljima koje skrbe o svojoj djeci.

---

191 Seltzer i dr., 'Medical foster care'.

192 Seltzer, Rebecca R., i dr., 'Exploring Medical Foster Care as a Placement Option for Children with Medical Complexity', *Hospital Pediatrics*, 2019.

193 *Ibid.*

194 Kuo, Dennis Z., i dr., 'Care coordination for children with medical complexity: whose care is it, anyway?', *Pediatrics*, 141, 2018.

195 Seltzer, Rebecca R., Sara B. Johnson and Cynthia S. Minkovitz, 'Medical complexity and placement outcomes for children in foster care', *Child Youth Services Review*, 83, 2017.

Prilog 3. – Višedimenzionalna tretmanska udomiteljska skrb

Višedimenzionalna tretmanska udomiteljska skrb (MTFC) jedan je od dvanaest znanstveno potvrđenih modela programa koji su osmišljeni za smanjenje problema u ponašanju među djecom i mladima u SAD-u. MTFC je prvotno osmišljen u Centru za socijalno učenje u američkom Oregonu za rad s dječacima s ozbiljnim kriminalnim ponašanjem, a kasnije je proširen na djevojčice. Sada je široko rasprostranjen pristup udomiteljskoj skrbi u brojnim zemljama. U zapadnoj Europi upotrebljava se kao pristup usmjeren na liječenje djece i mladih s emocionalnim poremećajima i poremećajima u ponašanju te mladih u sukobu sa zakonom (npr. za mlade u sukobu sa zakonom u Engleskoj).¹⁹⁶

MTFC stavlja naglasak na bliski nadzor odraslih i odnose s odraslima koji pružaju podršku, pravedna i dosljedna ograničenja, predvidljive posljedice i ograničenu izloženost vršnjacima s antisocijalnim ponašanjem. U tom modelu udomitelji (ponekad se nazivaju roditelji terapeuti, terapijski roditelji ili profesionalni roditelji) smatraju se terapijskim agentima na prvoj liniji koji su odgovorni za rad s drugim stručnjacima na razvoju i provedbi sveobuhvatnog plana liječenja. MTFC provodi stručni tim i visoko osposobljeni udomitelji koji dobivaju podršku. Ti udomitelji obično dobivaju dodatnu naknadu, opsežno osposobljavanje i stalnu podršku kako bi postigli svoje ciljeve. Konceptualni temelj koji podupire tu intervenciju, njezine komponente i struktura osoblja, kao i postojeća baza dokaza detaljnije su opisani u poglavlju knjige autora Gilliam i Fisher.¹⁹⁷

Kao i kod nekih drugih vrsta specijalizirane udomiteljske skrbi, manje je vjerojatno da će MTFC završiti posvojenjem. Naprotiv, cilj mu je ispuniti neposrednu potrebu za poboljšanjem djetetova funkcioniranja i time povećati vjerojatnost njegova sigurnog i uspješnog povratka u vlastiti dom.¹⁹⁸ Stoga redoviti angažman bioloških roditelja ima važnu ulogu u održavanju integriteta obitelji i olakšavanju ponovnog spajanja nakon kratkotrajnog udomiteljskog smještaja, nakon čega slijedi kratko razdoblje naknadne skrbi. MTFC je klinički učinkovita i isplativa alternativa rezidencijalnim ustanovama za liječenje,¹⁹⁹ ali se može upotrebljavati i u kombinaciji s restriktivnijom uslugom alternativne skrbi u zajednici, kao što je skrb u malim grupama (institucionalna skrb malog opsega), koja također pokazuje pozitivne rezultate za mlade kada se upotrebljava kao kratkoročna intervencija koja je dio plana skrbi.²⁰⁰ Metodologija koja se upotrebljava za MTFC primjenjuje se i u udomiteljskoj skrbi kao zamjeni za istražni zatvor ili smještaj u odgojnu ustanovu.^{201 202}

196 Biehal, Nina, Sarah Ellison and Ian Sinclair, 'Intensive fostering: An independent evaluation of MTFC in an English setting', *Children and Youth Services Review*, 33(10), 2011.

197 Gilliam, Katherine. S., and Philip A. Fisher, 'Multidimensional treatment foster care for preschoolers: A program for maltreated children in the child welfare system', in Timmer, Susan, and Anthony Urquiza (Eds), *Evidence-based approaches for the treatment of maltreated children: Considering core components and treatment effectiveness*, Springer Science, 2014.

198 Dorsey, 'Current status and evidence base of training for foster and treatment foster parents'.

199 Family Focused Treatment Association (<http://www.ftta.org>).

200 Lee, Bethany R., and Ron Thompson, 'Comparing Outcomes for Youth in Treatment Foster Care and Family-style Group Care', *Child Youth Services Rev.* 30(7), 2008.

201 Westermarck, Pia Kyhle, Kjell Hansson and Martin Olsson, 'Multidimensional treatment foster care (MTFC): Results from an independent replication', *Journal of Family Therapy*, 33(1), 20-41, 2011 (<https://doi.org/10.1111/j.1467-6427.2010.00515.x>).

202 Biehal i dr., 'Intensive fostering: An independent evaluation of MTFC in an English setting'.

unicef
za svako dijete

**Regionalni ured UNICEF-a za
Europu i Središnju Aziju**

5-7 Avenue de la Paix CH-1211
Ženeva 10 Švicarska

Telefon: +41 22 909 5111
ecaro@unicef.org
www.unicef.org/eca